

**#4 Σκάνδαλα και
καπιταλισμός**

Μαρία Στύλλου

**#7 Το απεργιακό
κίνημα**

Γιώργος Πίπτας

**#11 Η οικονομία
μπροστά σε γκρεμό**

Κώστας Σαρρής

**#15 Μπορεί η Αριστερά
να κυβερνήσει;**

Πάνος Γκαργκάνας

**#20 Τα σταυροδρόμια
του αντιφασισμού**

Θανάσης Καμπαγιάννης

**#24 Από την
επαναστατική ελπίδα
στη ναζιστική φρίκη**

Η Γερμανία από το 1923 στο 1933

Λέανδρος Μπόλαρης

**#29 Η επανάσταση
στην Αίγυπτο**

Νίκος Λούντος

**#33 110 χρόνια
«Τι να κάνουμε;»**

Αργυρή Ερωτοκρίτου

#36 ΒιβλιοκριτικήΒασίλης Κρεμμυδάς
Ο θεός από την ΑμερικήTerry Eagleton
Γιατί ο Μαρξ είχε δίκιοMichael Hardt & Antonio Negri
Να πάρουμε τη σκυτάλη-ΔιακήρυξηAlain Blottiere
ΤόμιΑντόνιο Γκράμσι
Για την Αλήθεια ή για το να λέμε
την αλήθεια στην πολιτική**Επισκόπηση**

Το Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος
 Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου,
 Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης,
 Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Τηλέφωνο επικοινωνίας: 210 5221509,
 Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584
 Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.comwww.socialismfrombelow.gr

Σκάνδαλα και Καπιταλισμός

Η Μαρία Στύλλου εξετάζει τις βαθύτερες ρίζες της νέας κρίσης που κλυδωνίζει τη συγκυβέρνηση.

Η λίστα Λαγκάρντ έχει βάλει σε δοκιμασία όλη την κυβέρνηση. Από τα «ύψη της επιτυχίας» της εξασφάλισης «της πιο μεγάλης δόσης», ο Σαμαράς βρέθηκε ξανά στα τάρταρα της πολιτικής κρίσης. Την ημέρα που θα συζητηθεί η σύσταση επιτροπής για το σκάνδαλο στη Βουλή θα στηθούν τέσσερις κάλπες, και είναι ανοιχτό το πού θα καταλήξει η ψηφοφορία για τον Βενιζέλο. Είναι ανοιχτή η προοπτική να πέσει η κυβέρνηση, γιατί η λίστα κλυδωνίζει και τα τρία κόμματα της συγκυβέρνησης, παρά τη συμφωνία τους να προχωρήσουν σε άμεση παραπομπή του Παπακωνσταντίνου. Ούτε η διαγραφή του Παπακωνσταντίνου από τον Βενιζέλο «ξαναγέννησε» το ΠΑΣΟΚ, ούτε οι διαγραφές βουλευτών της ΔΗΜΑΡ από τον Κουβέλη «σταθεροποίησε» την κυβερνητική πλειοψηφία.

Γούς αυτής της συγκυβέρνησης και του ίδιου του Σαμαρά, έστω και εάν προφορικά αναφέρθηκε στις ευθύνες του. Κι' όμως, όχι μόνο είναι συνεχιστές των μνημόνιων του Παπακωνσταντίνου και της προστασίας των φοροφυγάδων μέσα και έξω από τη λίστα Λαγκάρντ, αλλά οργάνωσαν το σκάνδαλο της «επαναγοράς χρέους» σε διαπλοκή με τα αρπακτικά των hedge funds. Δεν μιλάμε απλά για «πολιτικές ευθύνες». Σύμφωνα με δημοσιεύματα των Financial Times, οι κερδοσκόποι που λεηλάτησαν περίπου 2 δισεκατομμύρια με αυτό το κόλπο πραγματοποίησαν συναντήσεις το περασμένο καλοκαίρι με τον Χατζηδάκη, τον Σταϊκούρα και τον ίδιο τον Σαμαρά.

Η κυβέρνηση εμφανίζεται αποφασισμένη να προχωρήσει στην «κάθαρση» προς κάθε κατεύθυνση. Αναγκαστικά, ο Σαμαράς κάνει τα σκάνδαλα κέντρο της πολιτικής ατζέντας και προσπαθεί να συνδυάσει αυτόν τον άξονα με την γενικότερη «πάταξη της ανομιίας», δηλαδή την ακροδεξιά ατζέντα με την οποία επιτίθεται στην Αριστερά και στις εργατικές αντιτάσεις. Για άλλη μια φορά, το μόνο που πετυχαίνει είναι να διευκολύνει τους συγκάτοικους της δεξιάς πολυκατοικίας. Το κόμμα των Ανεξαρτήτων Ελλήνων συμμάχησε με τη Χρυσή Αυγή για να στηθούν και άλλες δυο κάλπες, η μια για τον ΓΑΠ και η άλλη για τον Παπαδήμο. Αυτή η συμμαχία είναι εξοργιστική γιατί για πρώτη φορά το κόμμα των φασιστών βρίσκει όχι μόνο ακροατήριο, αλλά και στηρίγματα από τις «δημοκρατικές» δυνάμεις μέσα στον κοινοβούλιο.

Το πραγματικό ερώτημα ωστόσο είναι: ποιά θα έπρεπε να είναι η αντιμετώπιση της αριστεράς απέναντι στα σκάνδαλα; Αρχεί η πρόταση για διεύρυνση του κύκλου των υπευθύνων και η παραπομπή τους σε ειδικά ή στα ποινικά δικαστήρια;

Καταρχήν να ξεκαθαρίσουμε ότι δεν είναι το πρώτο σκάνδαλο που συμβαίνει την τελευταία περίοδο. Το μεγάλο σκάνδαλο της Ζήμενς και ο κύκλος των εμπλεκόμενων που δεν έχει κλείσει, το σκάνδαλο του Βατοπεδίου, η αποκάλυψη της συμμετοχής του Βουλγαράκη, του Ρουσόπουλου, και πλήθος άλλων στελεχών της Ν.Δ., το σκάνδαλο των στρατιωτικών παραγγελιών που έστειλαν τον Τσοχατζόπουλο και τον Σμπώκο στη φυλακή με ανοιχτό τι θα συμβεί στον Γ. Παπαντωνίου, πρώην τσάρο της οικονομίας και διάδοχο του Τσοχατζόπουλου στο Υπ. Εθνικής Άμυνας. Και τώρα η λίστα Λαγκάρντ, ένα σκάνδαλο που δεν περιορίζεται στη διαγραφή από τη λίστα των συγγενών του Παπακωνσταντίνου, αλλά απλώνεται στο πώς λειτουργούν οι τράπεζες στη σημερινή περίοδο. Τα οικονομικά σκάνδαλα δεν ξεκίνησαν τώρα, και δεν περιορίζονται μόνο στην Ελλάδα.

Βενιζέλος, Μπερλουσκόνι, Κράξι, Κοσκωτάς: η διαπλοκή πολιτικής και επιχειρηματιών έχει βαθιές ρίζες.

Συγκέντρωση των εργαζόμενων της Siemens στο Μιλάνο ενάντια στο σχέδιο για 580 απολύσεις.

Ο Βενιζέλος προσπαθεί να θυμίσει το '89 και γύρω απ' αυτή την απειλή να συσπειρώσει ξανά τους βουλευτές του, και ό,τι έχει μείνει από το ΠΑΣΟΚ. Ματαιοπονεί. Ούτε τότε το σκάνδαλο Κοσκωτά ήταν μια πολιτική σκευωρία, ούτε σήμερα ισχύει κάτι τέτοιο. Τα σκάνδαλα έχουν τις ρίζες τους στην ίδια την εξέλιξη του καπιταλισμού και η σκιά που ρίχνουν τροφοδοτεί την πολιτική κρίση χάρη στο ρόλο του κράτους στο σύγχρονο καπιταλισμό.

Η Ιταλία στο τέλος της δεκαετίας του '80 και στις αρχές του '90 είναι καλό παράδειγμα. Το 1992 διαλύθηκε η πεντακομματική κυβέρνηση της Ιταλίας (συνεργασία Σοσιαλιστικού Κόμματος και Χριστιανοδημοκρατών), μέσα από ένα μεγάλο σκάνδαλο που στο κέντρο του ήταν ο Μπετίνιο Κράξι, ηγέτης του Σοσιαλιστικού Κόμματος μέχρι το 1993 και πρωθυπουργός μέχρι το 1987, ο Ντε Μικέλις (υπουργός των εξωτερικών και μέλος του Σοσιαλιστικού Κόμματος επίσης), καθώς και μια σειρά άλλοι υπουργοί. Η αποκάλυψη του σκανδάλου είχε απανωτές εξελίξεις. Ο Κράξι την κοπάνισε για την Τυνησία και έμεινε εκεί με όλα όσα είχε κλέψει, μέχρι το θάνατο του. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα διαλύθηκε. Οι Χριστιανοδημοκράτες διασπάστηκαν και ο Μπερλουσκόνι κέρδισε για πρώτη φορά τις εκλογές το 1994. Ένας από

τους μεγαλύτερους οικονομικούς κολοσσούς της Ιταλίας, ιδιοκτήτης εφημερίδων, καναλιών και ποδοσφαιρικής ομάδας, μπορούσε μέσα σε συνθήκες κομφούζιου και απογοήτευσης, να πουλήσει το τομάρι του σαν τον εντιμότερο πρωθυπουργό της Ιταλίας. Χρειάστηκε να περάσουν δυο δεκαετίες από τότε για να είναι ξεκάθαρο σε όλη την Ιταλία ότι πρόκειται για έναν μεγάλο απατεώνα. Ιστορικά γεγονότα πολύ χρήσιμα για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζει η αριστερά «εκστρατείες κάθαρσης» και σήμερα.

Κράτος και επιχειρήσεις

Η πιο εύκολη εξήγηση για τα σκάνδαλα είναι ότι φτάνει το διεφθαρμένο κράτος και οι πολιτικοί που το υπηρετούν. Δεν είναι μια αυθόρμητη άποψη που υπάρχει μέσα στον κόσμο, είναι μια οργανωμένη επίθεση που ξεκινάει από την κυρίαρχη τάξη και τα παπαγαλάκια τους. Υποστηρίζουν ότι το κακό ξεκίνησε με την εκλογή του ΠΑΣΟΚ το 1981. Ότι αυτό σήμαινε διόγκωση του κρατικού τομέα μέσα από την ανάπτυξη των ΔΕΚΟ, τη δημιουργία του ΕΣΥ στα νοσοκομεία, την προώθηση της δημόσιας και δωρεάν παιδείας, την εξάπλωση της κοινωνικής ασφάλισης κλπ. Η Ελλάδα των ελλειμμάτων και των σκανδάλων ξεκίνησε τότε, με το υπερβολικό κράτος, και άρα έφτασε η ώρα του περιορισμού

του και των ιδιωτικοποιήσεων. Έχουν φτάσει να υποστηρίξουν ότι οι εφορίες ήταν πολλές και γι' αυτό δεν μπορούσαν να πιάσουν τους φοροφυγάδες και τις λίστες Λαγκάρντ! Η θεωρία ότι η διαπλοκή σταματάει με τις ιδιωτικοποιήσεις, είτε είναι εκ του πονηρού και χρησιμοποιείται σαν ευκαιρία για επίθεση στην εργατική τάξη και τις κατακτήσεις της, είτε αγνοεί πώς λειτουργούν οι επιχειρήσεις.

Η σύνδεση ανάμεσα στις επιχειρήσεις και το κράτος είναι χαρακτηριστικό του καπιταλισμού στην πιο προχωρημένη του μορφή (αυτό που ο Λένιν ονόμασε ανώτατο στάδιο στην εποχή του ιμπεριαλισμού). Δεν σταμάτησε ούτε λόγω της παγκοσμιοποίησης και των πολυεθνικών που υποτίθεται ότι μείωσαν το ρόλο του εθνικού κράτους, ούτε λόγω των ιδιωτι-

Η λίστα κλυδωνίζει και τα τρία κόμματα της συγκυβέρνησης, παρά τη συμφωνία τους να προχωρήσουν σε άμεση παραπομπή του Παπακωνσταντίνου

κοποιήσεων του θατοερισμού και του νεοφιλευθερισμού. Ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα με ανταγωνιστικά κεφάλαια, που σε κάθε περίοδο, έχουν ανάγκη από κρατική προστασία και βοήθεια. Χρειάζονται το κράτος για να εξασφαλίσει φτηνή και ειδικευμένη εργατική δύναμη, για να ρυθμίσει τους όρους των διεθνών ανταλλαγών και του νομίσματος, για να στηρίζει τις επιχειρήσεις από τον κίνδυνο πτώχευσης και κατάρρευσης, για να έχουν στρατιωτική προστασία απέναντι στους ανταγωνιστές τους.

Αυτή η σύνδεση μεγάλωσε αντί να μικρύνει τα τελευταία τριάντα χρόνια, όπως ισχυρίζονται οι απολογητές της «ελεύθερης αγοράς». Καμιά πολυεθνική δεν εξασφαλίζει αγορές, συμβόλαια και επενδυτικές ευκαιρίες μόνο με την «ανταγωνιστικότητα των προϊόντων» της όπως λέει αυτός ο μύθος. Όλες χρησιμοποιούν την οικονομική διπλωματία του κράτους όπου εδρεύουν, τους οικονομικούς και πολιτικούς εκβιασμούς και πολλές φορές και τη γυμνή στρατιωτική επέμβαση. Το μεγαλύτερο μέρος των κρατικών δαπανών κάθε χρόνο εξασφαλίζουν αγορές στις πολυεθνικές και στις ντόπιες μεγάλες επιχειρήσεις, με στρατιωτικές παραγγελίες, νέα συστήματα τηλεπικοινωνίας, δημόσια έργα, κλπ. Η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ το 1989 και οι ιδιωτικοποιήσεις που ακολούθησαν δεν δημιούργησαν «καθαρές επιχειρήσεις-παίκτες στην ελεύθερη αγορά» αλλά ολιγάριθμες με τις πλάτες των κρατών από το οποίο προέρχονταν.

Αυτή η σύνδεση είναι ακόμα μεγαλύτερη σε περίοδο οικονομικής κρίσης. Εάν ο πατέρας Μπους έριξε 500 δις δολάρια το 1987 για να μην καταρρεύσουν κάποιες τράπεζες, σήμερα ο Μπερνάνκε δίνει κάθε μήνα 87 δις δολάρια για να κρατήσει τις τράπεζες και να αναθερμάνει τις επιχειρήσεις. Η τελευταία κρίση ξεκίνησε το 2007 στις ΗΠΑ, στη χώρα προπύργιο της «ελεύθερης αγοράς» και πατρίδα του «νεοφιλευθερισμού», με επίκεντρο τον κατασκευαστικό τομέα, τα στεγαστικά δάνεια και την πυραμίδα κερδοσκοπίας που δημιουργήθηκε πάνω σ' αυτά. Ήταν μια φούσκα που το σπάσιμο της παρέσυρε μαζικά τις τράπεζες και τις επιχειρήσεις. Αυτή η φούσκα ανέδειξε ένα σύστημα που η συνέχιση του στηρίζεται στην κρατική ενίσχυση για να μην καταρρεύσει.

Όταν τα κεφάλαια ζητάνε προστασία από το κράτος, δημιουργείται μια

Η σύνδεση ανάμεσα στις επιχειρήσεις και το κράτος είναι χαρακτηριστικό του καπιταλισμού στην πιο προχωρημένη του μορφή

στενή σχέση ανάμεσα στις επιχειρήσεις και την κρατική γραφειοκρατία. Όχι μόνο με βουλευτές και υπουργούς, αλλά και με στελέχη του κρατικού τομέα. Αλληλοκάλυψη συμφερόντων για να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να συνεχίσουν να βγάζουν κέρδη, και με το αζημίωτο. Αυτό το «θερμοκήπιο» είναι που αναπαράγει τα σκάνδαλα.

Και η αριστερά;

Αυτή η εικόνα του καπιταλισμού είναι απαραίτητη για να προσανατολιστεί σωστά η αριστερά και να αποφύγει το σκόπελο της επιφανειακής «κάθαρσης» ή της «εξυγίανσης» του συστήματος. Η άποψη ότι από τον «καπιταλισμό της αραπαχτής» χρειάζεται να γυρίσουμε πίσω στον «τίμιο καπιταλισμό» δεν οδηγεί πουθενά. Όχι μόνο γιατί η ειδυλικακή εικόνα του καπιταλισμού πριν από τη νεοφιλευθέρερη φάση του είναι πλαστή, αλλά και γιατί από εκείνο τον παλιό «ρυθμιζόμενο» καπιταλισμό ξεπήδησε ο σημερινός της κρίσης και της διαπλοκής. Η αριστερά χρειάζεται αντικαπιταλιστική προσέγγιση και στο ζήτημα των σκανδάλων.

Τι σημαίνει αυτό συγκεκριμένα στην Ελλάδα της λίστας Λαγκάρντ; Μέσα στην μεγαλύτερη σύγκρουση με τα Μνημόνια, δεν μπορεί τα κόμματα της αριστεράς να περιορίσουν την κάθαρση σε κάλπες που θα στηθούν στη Βουλή. Βρισκόμαστε μπροστά στη μεγαλύτερη πολιτική κρίση, της πιο μισητής κυβέρνησης, με πρωταγωνιστή ένα μεγάλο εργατικό κίνημα που ανέβασε την αριστερά σε κόμμα αξιωματικής αντιπολίτευσης, και γι' αυτό χρειάζεται διαφορετική στρατηγική.

Η εργατική τάξη είναι η δύναμη που μπορεί να σταματήσει τα σκάνδαλα. Γιατί μπορεί και να τιμωρήσει τους πρωταγωνιστές τους και να ξηλώσει τις μήτρες που τα γέννησαν συνδυάζοντας την

κάθαρση με την υπεράσπιση των δικών της συμφερόντων απέναντι στις επιθέσεις των κερδοσκόπων. Οι συνδέσεις είναι φανερές.

Το πρόβλημα δεν είναι μόνο η λίστα Λαγκάρντ, είναι η φορολόγηση των πλούσιων. Η καλύτερη τιμωρία των κερδοσκόπων και των φοροφυγάδων είναι η κρατικοποίηση των τραπεζών κάτω από εργατικό έλεγχο. Όστε να μην μπορεί κανένας μεγαλόσχημος με οικονομική ή πολιτική επιφάνεια να μετακινεί τεράστια ποσά ανεξέλεγκτος, ούτε κανένας εισαγγελέας να παριστάνει ότι η αποκάλυψη των φοροφυγάδων είναι «πρόϊον υποκλοπής».

Διαπλοκή δεν είναι μόνο η σχέση του υπουργού με τις ξαδέλφες του, αλλά και η πολιτική που επιμένει στην αποπληρωμή του χρέους στους τραπεζίτες «μέχρι το τελευταίο ευρώ» και δίνει στα hedge funds μέσα σε ένα καλοκαίρι τόσα όσα κόβει από τους συνταξιούχους. Η ριζική λύση για αυτό το απόστημα είναι η διαγραφή του χρέους και η ρήξη με τους τραπεζίτες του ευρώ.

Το ζήτημα δεν είναι μόνο αν οι ξαδέλφες ενός υπουργού θεωρούν τα εισοδήματά τους νομιμοποιημένα από τις δραστηριότητές τους, αλλά αν οι κυβερνήσεις επιβραβεύουν αυτές τις δραστηριότητες με διορισμό στο Ταμείο Αξιοποίησης της περιουσίας του δημοσίου, δηλαδή στον φορέα των ιδιωτικοποιήσεων και στην προοπτική νέων σκανδάλων μέσα από το ξεπούλημα των ΔΕΚΟ. Η απάντηση είναι να πάνε ασφαλώς φυλακή οι υπουργοί και οι πρωθυπουργοί που υπηρέτησαν και υπηρετούν αυτή τη ληηλασία, αλλά και να σώσουμε τις δουλειές και τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας αντιστρέφοντας όλες τις ιδιωτικοποιήσεις.

Το 2012 τελείωσε με απεργίες και με την υπόσχεση του εργατικού κινήματος ότι θα «μας βρείτε μπροστά σας και τη νέα χρονιά». Την ώρα που η Βουλή συζητάει τι να κάνει τους υπουργούς αλλά επικυρώνει τις Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου για τα ξεπουλήματα, οι εργαζόμενοι του ΟΣΕ γράφουν στο πανό τους «εκτροχιάστε τους» και οι εργαζόμενοι του Ταχυδρομικού Ταμειυτήριου κατεβαίνουν σε απεργία. Αυτή είναι η δύναμη που πρέπει να στηρίζει η αριστερά και αυτή είναι η μεγαλύτερη εγγύηση ότι θα τελειώσουμε και με τη σημερινή κυβέρνηση και τα σκάνδαλα της και με το σύστημα που στηρίζει. ■

Ο Γιώργος Πίπτας θυμίζει τους αγώνες της χρονιάς που πέρασε και αναδεικνύει τα προχωρήματα του εργατικού κινήματος.

Τα βήματα του απεργιακού κινήματος

19 Δεκέμβρη - απεργία σιδηροδρομικοί μαζί με τα νοσοκομεία.

Όταν το καλοκαίρι, λίγες εβδομάδες μετά την ορκωμοσία της συγκυβέρνησης Σαμαρά, τα ΜΑΤ έμπαιναν στη Χαλυβουργία το μήνυμα που έστειλε ο Σαμαράς ήταν ότι «πρέπει όλοι να κατανοήσουμε ότι ζούμε σε μια νέα εποχή και να προσαρμοσθούμε σ' αυτήν». Μισό χρόνο αργότερα, οι «προσαρμογές» του Σαμαρά έχουν παραμείνει ευσεβείς πόθοι. Τα ΜΑΤ και η σκλήρυνση της προπαγάνδας όχι μόνο δεν έχουν αναγκάσει το εργατικό κίνημα να «προσαρμοστεί» στη «νέα εποχή» της αδυσώπητης ταξικής βίας και των συνταγματικών και νομοθετικών προαξιοκημάτων, αλλά αντίθετα κάνει ολοένα και περισσότερα πολιτικά βήματα στην οργάνωση και στην πολιτικοποίηση των αγώνων.

Κοιτάζοντας πίσω, τη χρονιά που πέρασε δεν μπορεί να μην θυμηθεί κανείς τον τρόπο που έσπειρε σε κυβέρνηση και ραδιοτηλεοπτικούς αστέρες η κατάληψη του Πεντάγωνου, τον Οκτώβρη, από τους απεργούς των Ναυπηγείων Σκαρामαγκά – πάνω ακριβώς εκεί που νόμιζαν ότι είχαν ξεμερδέψει βάζοντας τα ΜΑΤ στη Χαλυβουργία. Μια «συνάντηση» με τον Παναγιωτόπουλο που οργάνωσε η ηγεσία του Σωματείου κατέληξε σε κατάληψη του Υπουργείου Αμυνας με τον αρχηγό του στρατού να προσπαθεί να «νοθετήσει» τους απεργούς με την ντυντούκα πριν τους στείλει τα ΜΑΤ. Στη μετωπική αντιπαράθεση που ακολούθησε ο Δένδιας αναγκάστηκε να

αφήσει ελεύθερους τους συλληφθέντες, την ίδια στιγμή που έξω από τη ΓΑΔΑ συγκεντρώνονταν συμπαραστάτες από τα Ναυπηγεία Ελευσίνας, τον Άγιο Σάββα και το Ελπίς. Η κατάληψη του υπουργείου δεν ήταν ένα μεμονωμένο γεγονός, αλλά η κορύφωση ενός απεργιακού σκληρού αγώνα σχεδόν ενός χρόνου που δίνουν οι εργαζόμενοι των Ναυπηγείων, έχοντας καταργήσει στην πράξη την προσπάθεια της εργοδοσίας να επιβάλει δουλειά μια μέρα στη βδομάδα σταματώντας κάθε εργασία μέσα στο Ναυπηγείο.

Το 2012, αναμφίβολα, η ΠΟΕ-ΟΤΑ, για ακόμα μια φορά στην μεγάλη ιστορία της, αναδείχθηκε η ναυαρχίδα του κινήματος ενάντια στις «διαθεσιμότητες» – απολύσεις, συμπαράσυροντας μαζί και τους εργαζόμενους στον υπόλοιπο δημόσιο τομέα. Η συνέχιση των καταλήψεων και των απεργιών, ένα ολόκληρο μήνα μετά την ψήφιση του τρίτου μνημονίου έστειλε καθαρό μήνυμα στην κυβέρνηση – που ακόμα μέσω Μανιτάκη αρνείται ότι οι διαθεσιμότητες θα γίνουν απολύσεις – ότι ο κόσμος είναι έτοιμος να ακυρώσει στην πράξη μνημόνια και πράξεις νομοθετικού περιεχομένου. Οτι άλλο είναι να αποφασίζεις και άλλο να υλοποιείς.

Και βέβαια, τα νοσοκομεία. Η επιδίωξη της κυβέρνησης και της τρoίκας 661 κλινικές και τμήματα δημοσίων νοσοκομείων να έχουν κλείσει μέχρι το τέλος του 2012, δεν κατάφερε στις περισ-

σότερες περιπτώσεις να εφαρμοστεί στην πράξη συναντώντας μαζική και σθεναρή αντίσταση. Οι εργαζόμενοι στο Γενικό Νοσοκομείο Πατησίων, ένα μικρό νοσοκομείο στο κέντρο της Αθήνας βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή αυτού του αγώνα συμπαράσυροντας και άλλους εργαζόμενους να μην παραδοθούν, αλλά να το παλέψουν, καταφέροντας να κρατήσουν το νοσοκομείο ανοιχτό. Το «κανένας μόνος του» έγινε πράξη στα νοσοκομεία καθώς μικρές προποβουλίες συντονισμού που ξεκινούσαν από τα σωματεία κατέληξαν να παρασύρουν σύσσωμες τις κοινωνίες σε πάνδημα ογκώδη τοπικά συλλαλητήρια, διαδηλώσεις, καταλήψεις συμβουλίων στη Λήμνο, στο Λασιθί, την Ικαρία, την Κάρυστο, το Μεσολόγγι και αλλού ενάντια στις συγχωνεύσεις.

Οι αγώνες της εργατικής τάξης, που τον τελευταίο χρόνο οδήγησαν σε κορυφώσεις όπως οι παραπάνω, απέκτησαν και διεθνή έκφραση. Στις 14 Νοέμβρη συνέβη κάτι πρωτόγνωρο ιστορικά: μια διεθνής μέρα πανεργατικής απεργίας, με εκατομμύρια απεργούς και διαδηλωτές να βγαίνουν ορμητικά στους δρόμους της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Ιταλίας, της Ελλάδας, της Κύπρου, αλλά και σε πολλές άλλες πόλεις στη Γαλλία, την Βρετανία, τη Γερμανία και την υπόλοιπη Ευρώπη. Η 14N ήταν η αντανάκλαση της τεράστιας πίεσης των συντονισμών και των προχωρημάτων που έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται από τα

κάτω, σε χώρες όπως η Ισπανία ή η Ιρλανδία, αλλά κατά κύριο λόγο στην Ελλάδα.

Η ΓΣΕΕ είχε ανακοινώσει αρχικά 24ωρη απεργία στις 14Ν. Επί μίγες, για τον Παναγόπουλο, στις συνεδριάσεις και στις συνεντεύξεις τύπου, η οργάνωση μιας πανευρωπαϊκής απεργίας ήταν η μόνιμη απάντηση στο ερώτημα της κλιμάκωσης «μετά τις πανεργατικές τι;» Όμως, η 14Ν αντί να λειτουργήσει εκτονωτικά κατέληξε να είναι το επόμενο βήμα κλιμάκωσης μετά την 48ωρη απεργία 6,7 Νοέμβρη. Γι' αυτό, ο Παναγόπουλος έτρεξε στα γρήγορα να την υποβαθμίσει σε «τρίωρη στάση», θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να βάλει τέλος στην απειλή της απεργίας διαρκείας και μετά την ψήφιση του μνημονίου που εκείνες τις μέρες άρχισε να γενικεύεται επικίνδυνα:

Το Νοέμβρη, το σύνθημα «ΓΣΕΕ ΑΔΕΔΥ απεργία διαρκή», που εδώ και τρία ολόκληρα χρόνια συγκλονίζει τους δρόμους, έφθασε επιτέλους και στα «μεγάλα σαλόνια». Τέθηκε με τη μορφή της πρότασης για πολιτικής γενικής απεργίας διαρκείας από τις Παρεμβάσεις στο Γενικό Συμβούλιο της ΑΔΕΔΥ (όπου οι Παρεμβάσεις έχουν μόνο 4 συμβούλους) για να πάρει 10 ψήφους και ανάγκασε τη ΔΑΚΕ να προτείνει γενική απεργία για όλες τις μέρες που το μνημόνιο θα είναι στη Βουλή. Πρόταση για απεργία διαρκείας έκαναν στη ΓΣΕΕ η ΓΕΝΟΠ ΔΕΗ και το Συνδικάτο του ΜΕΤΡΟ. Δεν ήταν πια, η αντικαπιταλιστική αριστερά, αλλά μεγάλα συνδικάτα και ομοσπονδίες όπως η ΓΕΝΟΠ, η ΠΟΕ-ΟΤΑ και η ΟΕΝΓΕ που καλούσαν τη ΓΣΕΕ και την ΑΔΕΔΥ να προχωρήσουν σε απεργία διαρκείας.

Η γενίκευση του αιτήματος για απεργιακή κλιμάκωση τους πρώτους μήνες του φθινοπώρου ήταν αποτέλεσμα βασικά δύο πραγμάτων. Από τη μια της αυθόρμητης διάθεσης της εργατικής τάξης να συγκρουστεί και να προσπατήσει το δικαίωμα στη δουλειά και στη ζωή της που μεταφράστηκε σε δεκάδες απεργίες και καταλήψεις διαρκείας (στην Χαλυβουργία, στο τμήμα Ντιφένς της Ιντρακόμ, στα Ναυπηγεία Σκαρμαμαγκά, στην ΑΤΕ, στους ΟΤΑ και σε πολλούς άλλους μικρότερους χώρους). Και από την άλλη, της συνειδητής προσπάθειας της οργάνωσης του αγώνα από τα κάτω για να ξεπεραστούν οι συντηρητικές ηγεσίες είτε μέσα στα πρωτοβάθμια – είτε στα δευτεροβάθμια όργανα, στις ομοσπονδίες και τα εργατικά κέντρα.

Απεργιοί των Δήμων εισβάλλουν στο προαύλιο της Βουλής

Τα βήματα του συντονισμού

Παράλληλα με το αίτημα για απεργία διαρκείας γενικεύθηκε και η ανάγκη για να μονιμοποιηθούν οι παλιότεροι και να υπάρξουν καινούργιοι συντονισμοί. Η πανατική 24ωρη πανεργατική, απεργία που κάλεσαν από κοινού όλα τα Εργατικά Κέντρα της Αττικής στις 17 Γενάρη 2012 ήταν το πρώτο παράδειγμα της χρονιάς που πέρασε. Προέκυψε μετά από το πιεστικό αίτημα των απεργών της Χαλυβουργίας, του Αλτερ, της Ελευθεροτυπίας, της Αλάτις, του Ερρίκος Ντυνάν, των 'υπό κατάργηση' οργανισμών του Δημοσίου και μιας σειράς άλλων χώρων εργασίας, να υπάρξει συντονισμένη και συνολική απάντηση στις επιθέσεις εργοδοτών και κυβέρνησης. Ακολούθησε ο συντονισμός των εργαζόμενων στα ΜΜΕ κάτω που κατέληξε στη μεγάλη συναυλία συμπαράστασης στο Περιστέρι στις 30 Γενάρη.

Στα τέλη του Οκτώβρη, πάνω από 30 σωματεία και συνδικάτα από χώρους του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα απήχθησαν κάλεσμα για συνέχιση μετά την πανεργατική απεργία στις 6-7 Νοέμβρη με απεργία διαρκείας, καταλήψεις και μαχητικές διαδηλώσεις μέχρι την ανατροπή της κυβέρνησης. Το κάλεσμα βγήκε μετά από μαζική σύσκεψη στο ΕΚΑ την οποία άνοιξαν από κοινού οι εκπρόσωποι των σωματείων στο ΜΕΤΡΟ, το Δήμο Νέας Ιωνίας, τον Αγιο Σάββα, το Αττικό, τη ΣΕΠ ΔΕΗ και τον Σύλλογο Δασκάλων Αριστοτέλης.

Στη διάρκεια της χρονιάς ο Συντονισμός που έχει στηθεί γύρω από το νοσοκομείο του Αγίου Σάββα γίνεται μόνιμος με τακτικές συσκέψεις και τη συμμετοχή σωματείων, εκλεγμένων συνδικαλιστών, απεργιακών επιτροπών και απλών εργαζόμενων από τα δημόσια νοσοκομεία και την ψυχική υγεία. Οι κινητοποιήσεις που προτείνει αναγκάζουν τις ηγε-

σίες σε ΠΟΕΔΗΝ και ΟΕΝΓΕ στο τέλος να τις καλύψουν και πολλές φορές να τις διευρύνουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η περίπτωση της 30 Νοέμβρη του 2012 όταν με πρωτοβουλία καταρχήν του Σωματείου του νοσοκομείου Ικαρίας και του Συντονισμού του Αγίου Σάββα, δέκα νοσοκομεία διαδηλώνουν μαζί στην Αθήνα (της Πρέβεζας, του Μεσολογγίου, της Νάξου, της Ικαρίας και αρκετά αθηναϊκά) ενάντια στις συγχωνεύσεις με την ΠΟΕΔΗΝ να καλεί τελικά στην κινητοποίηση.

Η ψήφιση του 3ου μνημονίου, άνοιξε το ζήτημα της άμεσης εφαρμογής των μέτρων με πρώτο αυτό της διαθεσιμότητας. Οι τοπικοί συντονισμοί που αναπτύσσονται στα σωματεία των ΟΤΑ στη Θεσσαλονίκη, την Ανατολική Αττική και τα Βόρεια της Αθήνας και αναλαμβάνουν δράση σπρώχνουν την ηγεσία της ΠΟΕ-ΟΤΑ να κλιμακώσει σε ένα μήνα απεργιών και καταλήψεων. Πλούσιοι συντονισμοί αναπτύσσονται, ανάμεσα σε εργασιακούς χώρους που σε παλιότερους καιρούς θα τους χαρακτήριζαν «άσχετους» μεταξύ τους.

Στα τέλη του Νοέμβρη μια σειρά σωματεία και φορείς των περιοχών Αιγάλεω, Αγίας Βαρβάρας και Χαϊδαρίου πραγματοποιούν συντονισμό όπου συμμετέχουν ο Σύλλογος Εκπαιδευτικών Π.Ε. Αιγάλεω και Χαϊδαρίου, ο Σύλλογος Εργαζομένων στο Αττικό Νοσοκομείο, η Β' ΕΛΜΕ Δυτ. Αττικής, ο Σύλλογος Διοικητικού Προσωπικού ΤΕΙ Αθήνας, η Επιτροπή Εργαζομένων Αορίστου Χρόνου στο Δήμο Αιγάλεω, ο Συντονισμός Πρωτοβάθμιων Σωματείων, φοιτητές από ΤΕΙ Πειραιά και Αθήνας, εργαζόμενοι από το χώρο της Ιδιωτικής Υγείας. Στα Χανιά, στις 23/11 έπειτα από πρωτοβουλία του Συλλόγου Δασκάλων και νηπιαγωγών πραγματοποιήθηκε σύσκεψη συντονισμού πρωτοβάθμιων σωματείων του νομού στην κατεύθυνση

Συγκέντρωση απεργών μπροστά στα κεντρικά του ΤΤ.

της απεργιακής κλιμάκωσης. Στην Αθήνα λειτουργεί ο συντονισμός στο Δημόσιο με εργαζόμενους από όλο το δημόσιο – υπουργεία, ΑΕΙ-ΤΕΙ, δήμους. Ανάλογοι συντονισμοί λειτουργούν, με κέντρο τους εργαζόμενους σε ΑΕΙ-ΤΕΙ στα Γιάννενα και με κέντρο τους εργαζόμενους στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση στο Ηράκλειο, στην Κρήτη.

Οι συντονισμοί που προέκυψαν είτε εντελώς από τα κάτω στα πρωτοβάθμια σωματεία είτε με τη συμμετοχή ή πρωτοβουλία δευτεροβάθμιων οργανώσεων κάτω από την πίεση της βάσης, λειτουργήσαν προωθητικά όταν μετατράπηκαν σε συγκεκριμένα βήματα. Κάθε φορά που η βάση και τα πιο προχωρημένα κομμάτια του κινήματος μπήκαν μπροστά για να μετατρέψουν τους συντονισμούς σε πραγματικά απεργιακά βήματα, αξιοποιώντας ακόμα και την αγωνιστική προσαρμογή των γραφειοκρατών, ωφελημένο βγήκε το από τα κάτω και όχι οι τρίπλες των τελευταίων.

Συνελεύσεις από τα κάτω

Καταλύτης για το μέχρι που μπορεί να πάει ένας αγώνας αναδείχθηκε η δυνατότητα της βάσης να αποφασίζει και να οργανώνει η ίδια. Ακόμα και μέχρι το 2010, με εξαίρεση κάποιους χώρους του δημοσίου, οι γενικές συνελεύσεις στους χώρους δουλειάς ήταν κάτι που είτε συνέβαινε λίγο πριν τις εκλογές των σωματείων, είτε συνέβαινε «συμβουλευτικά», πχ ενόψει της υπογραφής ΣΣΕ ή μιας επερχόμενης επίθεσης, είτε δεν συνέβαινε καθόλου. Σήμερα, αυτή η εικόνα έχει αλλάξει.

Η αλλαγή βγάζει μάτια στον ιδιωτικό τομέα. Στη Χαλυβουργία, όπου για δεκαετίες δεν είχε γίνει απεργία, επί μήνες οι απεργοί αποφάσιζαν σε τακτικές γενικές συνελεύσεις τη συνέχιση. Οι γενικές συνελεύσεις γίνονται αναπόσπαστο στοι-

χείο του αγώνα σε μια σειρά αγώνες – στα Ναυπηγεία Σκαρामαγκά, στο τμήμα Ντιφένες στην Ιντρακόμη, στην Αλάτις, στη Phone Marketing, στη Notos Company, στα Μετρόπολις, στην Ελευθεροτυπία και σε δεκάδες άλλους χώρους, όπου πριν δεν υπήρχαν καν σωματεία ή αλλού λειτουργούσαν εντελώς γραφειοκρατικά. Μεγάλες ανατροπές συμβαίνουν και σε χώρους – με μεγάλη συνδικαλιστική παράδοση μεν, αλλά με ισχυρή συνδικαλιστική γραφειοκρατία δε.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα από αυτήν την άποψη είναι η δεκαήμερη απεργία των εργαζόμενων στην Αγροτική Τράπεζα, το καλοκαίρι όταν ο Σαμαράς αποφάσισε να την ξεπουλήσει στο Σάλλα και να ανοίξει από εκεί την επίθεση των ιδιωτικοποιήσεων. Η συνδικαλιστική ηγεσία από την πρώτη κιόλας στιγμή είχε συμβιβαστεί με το γεγονός της ιδιωτικοποίησης, δεν ήθελε καμιά απεργία πέθαν από μια συμβολική και το μόνο που την ενδιέφερε ήταν να εξασφαλίσει «δεσμεύσεις» από κυβέρνηση και Σάλλα ότι δεν θα θιγούν τα δικαιώματα των εργαζόμενων στη νέα κατάσταση. Απέναντι σε αυτήν την στάση ξεδιπλώθηκε από την πρώτη κιόλας μέρα της απεργίας μια μαζική ανταρσία της βάσης που απαιτήσε γενική συνέλευση – κάτι που είχε να γίνει πάρα πολλά χρόνια στην ΑΤΕ – και αφού κόλλησε στον τοίχο την ηγεσία, επέβαλλε το ξεκίνημα της απεργίας.

Εργαζόμενοι έφθαναν στη γενική συνέλευση σαν εκπρόσωποι υποκαταστημάτων της ΑΤΕ μεταφέροντας τη γνώμη των συναδέλφων τους. Η ενεργοποίηση της βάσης στις γενικές συνελεύσεις σήμανε αναβάθμιση της οργάνωσης της απεργίας. Η κατάληψη του Μηχανογραφικού με μαζική περιφρούρηση παρέλυσε τις συναλλαγές της τράπεζας. Σε πολλές από τις πόλεις και κοινοπόλεις της επαρχίας, οι εργαζόμενοι έγιναν κέντρο αντίστασης έχοντας τη συμπαράσταση

των αγροτών και των τοπικών κοινοτήτων. Ακόμα και το κλείσιμο της απεργίας δεν ανακοινώθηκε από κάποια τηλεόραση, όπως θα συνέβαινε πολύ εύκολα παλαιότερα, αλλά πέρασε μέσα από μια γενική συνέλευση, όπου το κλείσιμο της απεργίας στο όνομα του 'ρεαλισμού' πρότειναν δυστυχώς οι παρατάξεις της αριστεράς, με εξαίρεση την αντικαπιταλιστική αριστερά.

Σε χώρους με παράδοση της οργάνωσης από τα κάτω, όπως οι ΟΤΑ ή τα νοσοκομεία, οι γενικές συνελεύσεις γίνονται κυρίαρχο χαρακτηριστικό και συνοδεύονται από τη δημιουργία απεργιακών επιτροπών και επιτροπών βάσης που παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο ώστε αυτά που αποφασίζονται στις γενικές συνελεύσεις να μπορούν να υλοποιούνται. Στα νοσοκομεία, είναι το πιο μαχητικό δίκτυο των 15, 20, 50 εργαζομένων ανάλογα με το μέγεθος και την περίσταση, που συνεδριάζουν στο Αγλαΐα Κυριακού για να οργανώσουν την πρόσφατη απεργία στις 19 Δεκέμβρη, που γιουχάρουν τους εκπροσώπους της τριόγκας στο Αττικό, που πετάνε έξω τους χρυσανγίτες από το Θριάσιο όταν πάνε να οργανώσουν «αιμοδοσία μόνο για έλληνες». Δεν είναι τυχαίο ότι αυτά τα πιο μαχητικά κομμάτια έχουν γίνει ο στόχος της πιο χυδαίας προπαγάνδας, αλλά και της καταστολής από την πλευρά της κυβέρνησης. Η εικόνα του απεργού που μβάνει μέσα στα γραφεία του Δήμου Τρικκαίων και απαιτεί από τους συναδέλφους του να απεργήσουν γίνεται διήμερη είδηση στα κανάλια που εξισώνουν τη «βία» του απεργού με τη βία της Χρυσής Αυγής!

Πολιτικοποίηση

Είναι αυτές οι αλλαγές που έχουν οδηγήσει και στα πολιτικά προχωρήματα. Μετά το νοσοκομείο του Κιλκίς και την απόφαση της συνέλευσης ότι «μόνες αρμόδιες για το δέον γενέσθαι στα νοσοκομεία της χώρας θα είναι πλέον οι συνελεύσεις των εργαζομένων σε αυτά», το καλοκαίρι ακολούθησαν οι απεργίες στην ΑΤΕ. Με την κατάληψη του μηχανογραφικού μπλόκαραν τη διασύνδεση του συστήματος της ΑΤΕ με την Πειραιώς δείχνοντας στην πράξη έστω και για λίγο πόσο ρεαλιστικό είναι το αίτημα για εργατικό έλεγχο στις τράπεζες και συνολικότερα. Αλλά και στα Ναυπηγεία, ο παρατεταμένος αγώνας έχει ξαναφέρει στο προσκήνιο ζητήματα όπως την πρόταση για εθνικοποίηση των Ναυ-

Το πανό των απεργών τα λέει όλα.

πηγείων με εργατικό έλεγχο.

Η χρονιά έκλεισε με τους εργαζόμενους στο δημόσιο να εμποδίζουν επί δύο μήνες την αποστολή των λιστών για τη διαθεσιμότητα οδηγώντας τα σχέδια της κυβέρνησης σε καθυστέρηση και αδιέξοδο. Το ζήτημα του εργατικού ελέγχου βρέθηκε στο κέντρο της συζήτησης σε μια σειρά κινητοποιήσεις (ανάλογα με την περίπτωση με μικρότερη ή μεγαλύτερη διάρκεια και επιτυχία) από τον Αλτερ και την Ελευθεροτυπία στην Αθήνα μέχρι τη Βιομετ στη Θεσσαλονίκη και τη Δωδώνη στα Γιάννενα.

Τα πολιτικά προχωρήματα έχουν εκφραστεί με το γεγονός ότι μια σειρά από εργασιακοί χώροι έχουν πρωτοστατήσει στον αντιφασιστικά-αντιρατσιστικό αγώνα. Στα νοσοκομεία οι γιατροί και οι εργαζόμενοι έκαναν σμπαραλία την προσπάθεια της Χ.Α να στήσει «αμοδοσία για έλληνες» με άμεσες κινητοποιήσεις εργαζομένων και αποφάσεις σωματείων και ομοσπονδιών. Στους ΟΤΑ τα σωματεία αρνήθηκαν να στείλουν λίστες με τα παιδιά των μεταναστών που είναι σε παιδικούς σταθμούς – λίστες τις οποίες ζήτησε καθ' ύποδειξη της Χ.Α η κυβέρνηση Σαμαρά. Σε χώρους του ιδιωτικού τομέα, από τον Παπουτσάκη μέχρι τους οικοδόμους, όπου οι χρυσαυγίτες προσπάθησαν να στήσουν 'γραφεία ευρέσεως εργασίας για έλληνες', τα συνδικάτα τους έδιωξαν και τους κατήγγειλαν.

Το 2012, οι εργαζόμενοι στα σχολεία, τα νοσοκομεία, τους δήμους έστειλαν το μήνυμα ότι δεν πρόκειται να ανεχθούν κανενός είδους ρατσιστική διάκριση. Μαζί με τους αγώνες ενάντια στο μνημόνιο και τη διάλυση που φέρνει στο κράτος πρόνοιας άνοιξαν και τα ζητήματα του αγώνα ενάντια στην καταπίεση

των γυναικών. Οι γυναίκες των χαλυβουργών βρέθηκαν επί μήνες συμμετέχοντας ενεργά στην πρώτη γραμμή της απεργίας. Στον Αθήνα 9,84 οι εργαζόμενοι βρέθηκαν σύσσωμοι ενάντια στην μεταφορά ανύπαντρης μητέρας στη νυχτερινή ζώνη, επειδή υπερασπίστηκε την απεργία των δημοσιογράφων. Οι γυναίκες της ΟΤΟΕ, που πρόσφατα πραγματοποίησαν το συνέδριό τους είναι ένα μικρό κομμάτι των εκατοντάδων χιλιάδων γυναικών που πλημμυρίζουν τα συλλαλητήρια σε κάθε πανεργατική απεργία.

Εκλογική έκφραση

Τέλος, το 2012 ήταν η χρονιά που τα οργανωτικά και πολιτικά προχωρήματα εκφράστηκαν πλέον και επίσημα μέσα από την ελεύθερη πτώση της ΠΑΣΚΕ και της ΔΑΚΕ και την εκρηκτική άνοδο των παρατάξεων της Αριστεράς στις εκλογές σε σωματεία, ομοσπονδίες και συνδικάτα. Στην εκπαίδευση, σε αρκετές ΕΑΜΕ και διδασκαλικούς συλλόγους οι Παρεμβάσεις που πρόσκεινται στην αντικαπιταλιστική αριστερά κατάφεραν να πάρουν ακόμα και την απόλυτη πλειοψηφία, ενώ το ίδιο έχει συμβεί σε σωματεία πολλών νοσοκομείων.

Σίγουρα αυτά τα βήματα ή και άλματα δεν έχουν γίνει παντού και δεν είναι παντού τα ίδια. Η ανάπτυξη του από τα κάτω σε καμιά περίπτωση δεν έχει σημαίνει ότι οι γραφειοκράτες έχουν χάσει τη δυνατότητα να επιβάλουν τον ανασταλτικό ρόλο στους αγώνες. Πέρα από τον έλεγχο της πλειοψηφίας σε ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ, η συνδικαλιστική γραφειοκρατία εξακολούθησε να μπλοκάρει τους αγώνες, όπως πχ των εκπαιδευτικών που ξεκίνησαν τη σχολική χρονιά με εξαγγελίες για απεργιακή κλιμάκωση τον Σεπτέμβριο, που η ΠΑΣΚΕ και η ΔΑΚΕ μπλόκαραν συνειδητά.

Το 2013 ξεκινάει με μια σειρά από μέτωπα να βρίσκονται σε εξέλιξη ενάντια στις απολύσεις, τις περικοπές, τις μειώσεις μισθών, την απλήρωτη εργα-

σία, τις συγχωνεύσεις και τα κλεισίματα υπηρεσιών, σχολείων, σχολών και νοσοκομείων – και βέβαια το μέτωπο των ιδιωτικοποιήσεων που μόλις τώρα αρχίζει. Τα μηνύματα που έχει στείλει με τους αγώνες της τα τρία τελευταία χρόνια η εργατική τάξη στην Ελλάδα δείχνουν ότι συνεχίζει να παλεύει με όλο και περισσότερο πείσμα τα μνημόνια και τις ξένες και ντόπιες τρώικες, την ίδια στιγμή που η κρίση και η αντίσταση γενικεύεται στην Ευρώπη.

Το μήνυμα αυτό δεν το πήραν μόνο οι τρώικες, αλλά και ο ΣΥΡΙΖΑ, που πέτυχε στις πρόσφατες να κερδίσει την ψήφο ενός μεγάλου κομματιού της εργατικής τάξης που τον έφερε στη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Από τη γραμμή «θα σας ταράξουμε στη νομιμότητα» του καλοκαιριού, η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ έχει αναγκαστεί να στηρίξει πλήθος εργατικών κινητοποιήσεων που δεν συμμερίζονται καθόλου το σεβασμό του Παπαδημούλη και του Σταθάκη στους αστικούς «θεσμούς». Για ακόμα μια φορά η εργατική τάξη βρέθηκε πολύ πιο μπροστά από το κόμμα που εκλογικά την εκφράζει, κατεβαίνοντας στους δρόμους και τις απεργίες και δίνοντας τη δική της απάντηση στη καταστροφική λογική του «ώριμον φρούτου».

Οι εμπειρίες αυτών των αγώνων, με τις πικρές ήττες της και τις μικρές νίκες που τις συνοδεύουν, αλλάζουν την εργατική τάξη. Καθήκον της Αριστεράς είναι να στηρίξει με κάθε δυνατό τρόπο αυτούς τους αγώνες, βοηθώντας τους να νικήσουν: ξεπερνώντας τα εμπόδια που θέτει η συνδικαλιστική γραφειοκρατία. Ξεπερνώντας την αναμονή που καλλιεργούν οι εκλογικές ανταπάτες μιας επερχόμενης αριστερής κυβέρνησης. Οργανώνοντας από τα κάτω τους αγώνες. Σε αυτήν την κατεύθυνση κινείται η Συνάντηση Εργατικής Αντίστασης που βρέθηκε στην πρώτη γραμμή πολλών από τους μικρούς και μεγάλους αγώνες το τελευταίο διάστημα.

Αλλά και αναδεικνύοντας το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα πάλης που προτείνει στο κίνημα η ΑΝΤΑΡΣΥΑ: τη στάση πληρωμών, τη διαγραφή του χρέους, την έξοδο από την ΕΕ και την ευρωζώνη, την κρατικοποίηση των τραπεζών και όλων των επιχειρήσεων που κλείνουν με εργατικό έλεγχο, την κατάργηση των απολύσεων – το πρόγραμμα δράσης που αποτελεί τη μόνη διέξοδο για να βγάλουμε έγκαιρα από το λαίμο μας τη θηλιά που αρχίζει να μας πνίγει. ■

Πού βαδίζει η οικονομία το 2013; Αν δει κάποιος τα ετήσια βραβεία που μοιράζουν μεταξύ τους οι πρωτεργάτες της καταστροφής, η απάντηση είναι μάλλον προφανής: Ξανά προς το γκρεμό, εάν δεν τους σταματήσουμε.

Με αυτή τη γεύση μπήκε το 2013, καθώς η κρίση επεκτείνεται πέρα από την οικονομία, στην πολιτική και την ιδεολογία, με την εργατική αντίσταση να απλώνεται από την Αθήνα, τη Μαδρίτη, τη Λισαβόνα και το Λονδίνο, μέχρι το Κάιρο και τη Νέα Υόρκη.

Γι' αυτό φαντάζει τόσο γελοίο, ο Αντώνης Σαμαράς να ανακηρύσσεται «Πολιτικός της Χρονιάς» στην Ευρώπη για το 2012 από την γερμανική οικονομική εφημερίδα Handelsblatt. Είναι σαν να κέρδιζε ένα χρόνο πριν ο Παπακωνσταντίνου το βραβείο του καλύτερου επιτελάρχη των μνημονίων και να του το απένεμε ο... «θρύλος» της Proton Bank, ο Λαυρεντιάδης. Γιάννης κερνάει, Γιάννης πίνει.

Το «παράσημο» του Σαμαρά ήρθε λίγες μόλις ημέρες μετά την ανάδειξη του προέδρου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), Μάριο Ντράγκι, ως «Πρόσωπο της Χρονιάς» στην ανασκόπηση των Financial Times, για τους χειρισμούς του να επεκτείνει τις «ενέσεις ρευστότητας» προκειμένου να αποφευχθεί κατάρρευση του ευρώ και του τραπεζικού συστήματος.

Και μάλιστα, όταν το 2012 ήταν η χρονιά των πιο καραμπινάτων τραπεζικών σκανδάλων. Με τους τραπεζίτες, 5 χρόνια από το χρηματοπιστωτικό κραχ, να συνεχίζουν τα ίδια και χειρότερα. Δεν είναι μόνο τα σκάνδαλα φοροδιαφυγής και μαγειρέματος ισολογισμών που αποκαλύφθηκαν λίγο πριν φύγει το 2012 στους δίδυμους γυάλινους πύργους της Φρανκφούρτης στο επιβλητικό μέγαρο της Deutsche Bank, της τράπεζας που αποτελεί το μεδούλι στη ραχοκοκαλιά της γερμα-

Δεν είναι μόνο ο «δημοσιονομικός γκρεμός» στις ΗΠΑ που φέρνει πιο μεγάλη λιτότητα και ύφεση. Η παγκόσμια οικονομία είναι παγιδευμένη στην κρίση, υποστηρίζει ο Κώστας Σαρρής.

νικής οικονομίας.

Το «βραβείο» για τις απάτες της χρονιάς αδιαφιλονίκητα πάει στο σκάνδαλο Libor, όπου τα μεγαλύτερα ονόματα της βαριάς τραπεζικής βιομηχανίας (Bank of Scotland, HSBC, JPMorgan, Deutsche Bank, Barclays, UBS, Citigroup) συνωμότησαν για να χειραγωγήσουν το βασικό επιτόκιο αναφοράς στο διεθνές διατραπεζικό σύστημα, που καθορίζει κάθε κίνηση επιτοκίου σε κάθε γωνιά του πλανήτη.

Κοινή πρακτική

Τα τεράστια ποσά που εξανεμίστηκαν σε χρηματιστηριακό τζόγο, τα σκάνδαλα πώλησης «ακατάλληλων» επενδυτικών προϊόντων και οι κατηγορίες για βαριές απάτες, όπως ξέπλυμα μαύρου χρήματος, ήταν κοινή πρακτική σχεδόν σε όλους τους οίκους των μεγάλων χρηματοπιστωτικών κέντρων της Δύσης, σε ΗΠΑ, Βρετανία, Ελβετία, Γερμανία, αλλά και σε Ολλανδία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία και φυσικά στην Ελλάδα, χωρίς να λείπουν από τον κατάλογο αναδυόμενοι κολοσσοί της Ανατολής.

Δεν είναι πρώτη φορά που τα «ζόμπι» του καπιταλισμού βραβεύουν τις βρομιές τους, στη χειρότερη κρίση του συστήματος. Την Πρωτοχρονιά του 2008 οι Financial Times (FT) είχαν ανακηρύξει «Ανθρώπο της Χρονιάς», τον τότε διοικητή της ΕΚΤ, Ζαν-Κλοντ Τρισέ, για τους χειρισμούς του στην αντιμετώπιση της κρίσης μετά το καλο-

καίρι του 2007 όταν έσκασε η φούσκα των subprime στις ΗΠΑ.

Ωστόσο, μερικούς μήνες αργότερα η συνταγή του, να ανεβάσει τα επιτόκια επειδή πίστευε ότι η κρίση γρήγορα θα ξεπεραστεί κι άρα το πρόβλημα θα είναι ο πληθωρισμός, δεν δούλεψε, καθώς ανέβασε στα ύψη το ευρώ και έφερε μια ανάσα πριν το έμφραγμα τη Γαλλία και τη Γερμανία παρά τη γενναϊόδοξη στήριξη των τραπεζών. Αλλά, ούτε η επόμενη φάση μείωσης των επιτοκίων λειτούργησε, παρά τις αυξημένες «ντόπες» στο τραπεζικό σύστημα μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers στα τέλη του 2008.

Παντού τα οικονομικά επιτελεία προσπαθούν να ερμηνεύουν τις κρίσεις ως «τυχαίο, συγκυριακό φαινόμενο». Οι θεωρίες ότι οι οικονομικές κρίσεις είναι «κυκλικά φαινόμενα», που κρατούν μόνο μερικούς μήνες (15-20 κατά μέσο όρο), ήταν το πιο συνηθισμένο μοτίβο στις περισσότερες mainstream αναλύσεις.

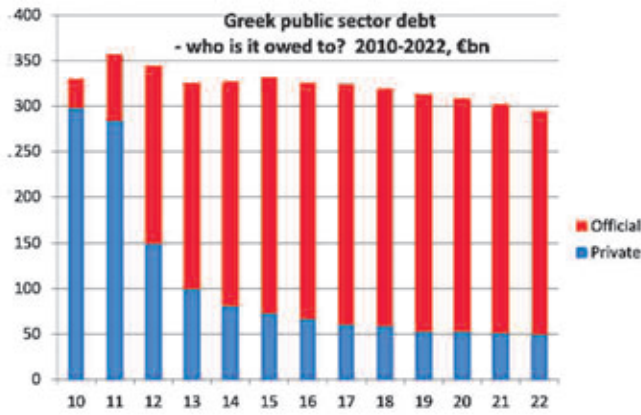
Η κρίση που ξέσπασε πριν 5 χρόνια έσπασε αυτή την ψεύτικη εικόνα. Τα ίδια αδιέξοδα αντιμετωπίζει και ο διάδοχος του Τρισέ.

Η οικονομία μπροστά σε γκρεμό

Οι επενδύσεις πέφτουν...

...το χρέος αναγκυλώνεται.

Από το φθινόπωρο του 2011 που ανέλαβε ο Ντράγκι τα ηνία της ΕΚΤ βρίσκεται σε αδυναμία να λύσει τη ρίζα της κρίσης – όπως όλοι οι κεντρικοί τραπεζίτες. Απλά κερδίζουν χρόνο με διάφορα κοκτέιλ «ενέσεων» χρήματος για να καλύπτουν τρύπες προσωρινά μέχρι το επόμενο αδιέξοδο, τροφοδοτώντας φούσκες στα χρηματιστήρια. Τώρα ψάχνουν τρόπους τραπεζικής και δημοσιονομικής ενοποίησης της μόνιμης λιτότητας υπό την εποπτεία της Φραγκφούρτης (κάπου προς το 2014), εν μέσω έντονης διαμάχης στους κόλπους της Ε.Ε. για το ποιος θα πληρώνει το πιθανό κόστος χρεοκοπιών.

Εξίσου αναποτελεσματική αποδεικνύεται και η αμερικανική κεντρική τράπεζα (Fed). Ο διοικητής της, Μπεν Μπερνάνκι, από το 2009 έχει καταφύγει τρεις φορές στα «πιεστήρια» του δολαρίου – χωρίς μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα. Το χρέος διογκώνεται και η οικονομία σκαλώνει, εντείνοντας τις συγκρούσεις Δημοκρατικών και Ρεπουμπλικάνων μετά την ξεθωριασμένη νίκη Ομπάμα στις προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου.

Όμως, αυτά τα τρις δεν μπορούν να συνεχίζονται για πάντα. Ο ίδιος ο Τρισέ σε συνέντευξη του στους Financial Times είχε δηλώσει πριν αποχωρήσει από την ΕΚΤ: «Και στις δυο πλευρές του Ατλαντικού, οι κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να διαθέσουν κονδύλια των φορολογούμενων που αντιστοιχούν με το 27% του ΑΕΠ για πακέτα διάσωσης και εγγυήσεων [του τραπεζικού συστήματος]. Δεν μπορούμε να το κάνουμε αυτό συνεχώς. Οι λαοί των δημοκρατιών μας δεν θα το αποδέχονταν».

Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

(Ε.Ε.) ξόδεψαν συνολικά 1,6 τρισ. ευρώ για να στηρίξουν τράπεζες και πολυεθνικές εταιρείες από το ξέσπασμα της κρίσης το 2008 μέχρι τα τέλη του 2011, σύμφωνα με την Κομισιόν.

Οι μεγάλες επιχειρήσεις ανά τον πλανήτη όταν «ανακάλυψαν» ότι η πτωχική τάση στις κερδοφορίες κρυσβόνταν κάτω από το χαλί της «οικονομίας του χρέους», προκάλεσαν κραχ στις πραγματικές επενδύσεις, αν και κάθονται σε ένα βουνό ρευστότητας (4 τρισ. σε ΗΠΑ και Ευρώπη) από παλιότερα κέρδη που δεν θεωρούν αποδοτικό να διαπανήσουν.

Οι ιδιωτικές επενδύσεις στις πλούσιες χώρες του πλανήτη παραμένουν σχεδόν... νεκρές, σύμφωνα με έρευνα του McKinsey Global Institute (27/12). «Από το 2007 μέχρι και το τέλος του 2011 οι επενδύσεις στην Ευρωζώνη εμφανίζουν πτώση κατά 350 δις. ευρώ, πάνω από 15%. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί, η βουτιά των επενδύσεων κατά 27% και 64% μόνο σε Ισπανία και Ιρλανδία, αντίστοιχα, ενώ στην Ελλάδα δεν έχουν ακόμη πάρει μπροστά».

Κρίση Νο 2;

Η πιθανότητα για μια «Κρίση Νο 2» είναι ορατή, εξηγεί σχόλιο στους FT (27/12): «Πρώτον, η παγκόσμια οικονομία παραμένει ακόμη ενάλωτη και ανακάμπτει πολύ αργά από την πρώτη κρίση του 2007-08. Μεγάλα χρέη επιβαρύνουν καταναλωτές και κυβερνήσεις. Οι τράπεζες διαρκώς συρρικνώνουν τους ισολογισμούς τους, μέσα στο περιβάλλον της ρυθμιστικής αusterοποίησης. Κάθε νέο σοκ θα επιτείνει τις ανησυχίες τους και θα προκαλέσει μεγαλύτερη υπαναχώρηση».

«Δεύτερον, η οικονομική πολιτική έχει ξεχειλώσει. Τόσο η δημοσιονομική όσο και η νομισματική πολιτική έχουν φτάσει στα όριά τους. Η πρώτη κρίση προκάλεσε ύφεση στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων και αυτό σημαίνει ότι η κείνσιανή στήριξη που βασίζεται σε αυξημένο κρατικό δανεισμό θα είναι αναποτελεσματική. Οι κεντρικές τράπεζες έχουν κρατήσει τα ονομαστικά επιτόκια κοντά στο μηδέν για πρωτοφανές χρονικό διάστημα και διοχετεύουν ρευστότητα στις τράπεζές τους μέσω της ποσοτικής χαλάρωσης (QE-εκτύπωση χρήματος).

«Υπάρχουν παντού ενδείξεις μιας κλασικής παγίδας ρευστότητας. Οι τράπεζες δεν βρίσκουν ζήτηση για νέα δάνεια και έτσι κι αλλιώς οι ρυθμιστές απαιτούν από αυτές να αυξήσουν τα αποθέματά τους. Το QE βοηθάει να τονωθούν οι τράπεζες, αλλά δεν φτάνει στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι επιπτώσεις για τους αποταμιευτές και τα συνταξιοδοτικά ταμεία. Αν συμβεί κάποιο σοκ, η κρατική πολιτική δεν μπορεί να κάνει πολλά για να το αποκρούσει».

Υπό αυτό το πρίσμα των αδιεξόδων ενός παράλογου και χαοτικού συστήματος, χρειάζεται να δει κάποιος και την κρίση στην Ελλάδα. Η νέα χρονιά ξεκίνησε με μια ενορχηστρωμένη προσπάθεια της τριόικο-παρέας, Σαμαρά-Βενιζέλου-Κουβέλη να μας πείσουν ότι τα χειρότερα πέρασαν. Εκπέμπουν μηνύματα αισιοδοξίας επιχειρώντας να εμπεδώσουν την αίσθηση μιας ψευδεπίγραφης οικονομικής ασφάλειας και ανάταξης που... έρχεται, αλλά στην πραγματικότητα δεν υπάρχει έδαφος να τη στηρίξει.

Στο εσωτερικό μέτωπο, το νέο πακέτο

χρηματοδότησης συνοδεύεται από ακόμα αυστηρότερες ρήτρες για πλήρη έλεγχο των δημοσίων οικονομικών και της οικονομικής πολιτικής από τους πιστωτές, χωρίς διέξοδο από τη θηλιά του χρέους και της ύφεσης. Στο εξωτερικό, τα μαχαίρια είναι πάλι έξω στις κορυφές της Ε.Ε. και της ευρωζώνης, καθώς η ανάπτυξη υποχωρεί ξανά στην καρδιά των ΗΠΑ, της Βρετανίας, της Γερμανίας και της Ιαπωνίας, αλλά και στις λεγόμενες «αναδυόμενες» χώρες της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, με αιχμή την Κίνα και τη Βραζιλία.

Η μεγαλύτερη ανησυχία επιστρέφει και αφορά στο λεγόμενο «ιαπωνικό σενάριο», δηλαδή μια μακρόχρονη περίοδος οικονομικής στασιμότητας που θα πιέξει προς τα κάτω την παραγωγή οικονομία. Η Ιαπωνία, η τρίτη οικονομία πλέον στον πλανήτη πίσω από ΗΠΑ και Κίνα, αντιμετωπίζει τέτοια προβλήματα από τις αρχές του '90, όταν έσκασε η δική της φούσκα ακινήτων και το τραπεζικό της σύστημα βρέθηκε με δάνεια που δεν μπορούσε να αποπληρώσει. Η κεντρική τράπεζα έριξε για χρόνια τα επιτόκια στο μηδέν, οι ρυθμοί ανάπτυξης όμως δεν ξεκόλλησαν. Μπόρεσε κάπως να κουνηθεί χάρη στην εκρηκτική ανάπτυξη στην Κίνα και άλλων ασιατικών χωρών στα τέλη του '90, αλλά μετά το 2007-8 οι πιέσεις σε ΗΠΑ και Κίνα κάνουν ξανά το «ιαπωνικό σενάριο» διεθνή απειλή.

Η Κίνα τώρα επιβραδύνει μαζί με όλο τον πλανήτη και «στηρίζεται» πλέον στα κρατικά επενδυτικά προγράμματα κυρίως σε υποδομές (σιδηρόδρομοι, αυτοκινητόδρομοι κλπ), καθώς η εξαγωγική μηχανή χάνει λάδια όσο υποχωρούν οι κερδοφορίες και περιορίζεται η ζήτηση διεθνώς, επηρεάζοντας αναλόγως και τη Γερμανία που πούλαγε βαρύ βιομηχανικό εξοπλισμό στα κινέζικα εργοστάσια και κράταγε κάπως κεφάλι έξω από το νερό.

Τώρα, η Γερμανία νιώθει ήδη την καυτή ανάσα της ύφεσης και δεν δείχνει διατεθειμένη στα Eurogroup να αναλάβει το βάρος «αμοιβαίας στήριξης» (προσομοιώσεις ευρωομολόγων) για αποφυγή χρεοκοπιών. Ιδιαίτερα όσο κτυπούν καμπανάκια κινδύνου σε τεράστιες ευρω-οικονομίες όπως Ισπανία, Ιταλία και Γαλλία. Με αποτέλεσμα ακόμα και με τους δικούς τους όρους οι αποτυχίες να διαδέχονται η μια την άλλη, κερδίζοντας χρόνο στις ευρω-συνόδους κορυφής, με νέους γύρους λιτότητας που... αυτοαναιρούνται.

«Η κρατική υποστήριξη δεν έχει απο-

μακρύνει – και ίσως μάλιστα έχει αυξησει – το συνολικό ρίσκο χρεοκοπίας στο σύστημα. Το χειρότερο είναι ότι πιστεύω πως οι προοπτικές του αξιόχρεου έχουν επιδεινωθεί τους τελευταίους έξι μήνες λόγω των επιπτώσεων της λιτότητας στην οικονομία, σε μια περίοδο όπου τα επιτόκια έχουν αγγίξει τα χαμηλότερα επίπεδα», σημειώνει ο Β. Μινχάου, βασικός αρθρογράφος στους FT (5/11).

«Οι οικονομολόγοι του ΔΝΤ παραδέχονται ότι ο «δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής» είναι ασυνήθιστα υψηλός αυτήν τη στιγμή – όταν όλοι επιβάλλουν λιτότητα την ίδια στιγμή. Ίσως να έχουμε ήδη περάσει στο επίπεδο όπου η λιτότητα όχι μόνο αυξάνει τους συντελεστές χρέους βραχυπρόθεσμα, που είναι αναμενόμενο, αλλά καταλήγει να τους αυξάνει και μακροπρόθεσμα, με αποτέλεσμα η λιτότητα να γίνεται αυτοαναιρούμενη». Ο Νουριέλ Ρουμπίνι, ένας από τους «απαισιόδοξους» οικονομολόγους, σημειώνει πως «η μέρα της τελικής κρίσης για την ευρωζώνη... όλο αναβάλλεται, αλλά η ύφεση στην περιφέρεια μεταδίδεται τώρα στον πυρήνα».

Το ελληνικό χρέος

Μέσα σε αυτό το χάος, στο μόνο που συμφωνούν οι νεοφιλελεύθεροι ευρωφωστήρες είναι να γεφυρώνουν τις διαφορές τους με τη διαρκή λιτότητα στις πλάτες μας, εντείνοντας το φαύλο κύκλο. Τα νέα δάνεια-στήριξης δεν μειώνουν το χρέος του ελληνικού δημοσίου, όπως κομπάζουν. Αντί για συρρίκνωση στο 124% του ΑΕΠ το 2020, το βέλτιστο σενάριο (το οποίο, με υπεραισιοδοξία, προβλέπει το τέλος της ύφεσης και μια μικρή αύξηση του ΑΕΠ) δίνει ένα ποσοστό χρέους το 2020 της τάξης του 168%, στην καλύτερη των περιπτώσεων.

Με άλλα λόγια την ερχόμενη δεκαετία το ποσοστό του ελληνικού χρέους θα

Η μεγαλύτερη ανησυχία επιστρέφει, αφορά στο λεγόμενο «ιαπωνικό σενάριο», δηλ. μια μακρόχρονη περίοδος οικονομικής στασιμότητας

είναι ακόμη υψηλότερο από το 2008, με το ΑΕΠ να καταρρακιά ήδη σχεδόν 30% την τελευταία 5ετία, ενώ και σε απόλυτα νοούμερα, σε ευρώ, το χρέος δύσκολα θα έχει μειωθεί. Τα σενάρια τους στηρίζονται στην προϋπόθεση ότι η ελληνική οικονομία θα αναπτύσσεται περίπου 4% κατά μέσο όρο ετησίως, σε ονομαστικούς όρους, για όλη την υπόλοιπη δεκαετία. Ποιος πιστεύει ότι ένα τέτοιο σενάριο είναι ρεαλιστικό;

Όσο κι αν ο Σαμαράς διακηρύσσει την αρχή του τέλους της ύφεσης, η πραγματικότητα τον διαψεύδει δραματικά. Όσο κι να υπόσχεται πως η ενδυνάμωση του εξαγωγικού τομέα θα αποτελέσει διέξοδο, κάνει πως δεν βλέπει ότι όταν η ζήτηση συρρικνώνεται στο εξωτερικό αυτή η διέξοδος υπονομεύεται εξαρχής. Όσο κι να υπόσχεται «ανάπτυξη», το νέο πακέτο χρηματοδότησης 34 δις. δεν πάει στην πραγματική οικονομία. Πάει κατευθείαν στις τράπεζες με την περιβόητη ανακεφαλαιοποίηση και στην εξόφληση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου – δηλαδή στους εργολάβους και τις πολυεθνικές.

Αλλά ακόμα κι αν υπάρξει κάποια «ανάταση» από τον πάτο σε κερδοφορίες ορισμένων εταιρειών, αυτή θα είναι στηριγμένη στην λεηλασία του εργατικού εισοδήματος και των δημοσίων πόρων. Είναι σαφές πως χτίζεται ένας ασφυκτικός κλοιός επιτήρησης για τα επόμενα δέκα χρόνια, καθώς οι εταίροι τρέμουν την πολιτική στροφή αριστερά.

Ακόμα και στη Γαλλία, το Ανώτατο Δικαστήριο έσπευσε παραμονές της αλλαγής του χρόνου – και της φορολογικής χρήσης 2013 – να βγάλει αντισυνταγματικό το νόμο Ολαντ για φορολόγηση 75% των εισοδημάτων άνω του 1 εκατ. ευρώ. Όπως η Μέρκελ έβαλε τις φωνές στον Γ. Παπανδρέου όταν πληροφορήθηκε τις προθέσεις του, να προχωρήσει σε διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την παραμονή της Ελλάδας στο ευρώ – εγκαινιάζοντας τον όρο Grexit.

Το σκάνδαλο των hedge funds

Φυσικά στο παζλ δεν λείπουν οι λαμογιές. Η επαναγορά των ομολόγων που έφαγε το 1/3 της πολυδιαφημισμένης δόσης, αποδείχθηκε «θησαυρός» για τα hedge funds (επενδυτικά ταμεία υψηλού ρίσκου), χάρη στα σκανδαλώδη παζάρια που οδήγησαν τη μέση τιμή στο 33,5% της ονομαστικής (33,5 σεντς του ευρώ) – σε υψηλότερο κόστος απ' ό,τι είχε αρχι-

Ο Σαμαράς χάρισε στα hedge funds δισεκατομμύρια. Στη φωτογραφία το αφεντικό του Third Point.

κά υπολογιστεί (28 σεντς).

«Πρόκειται για θετική εξέλιξη και ένα σημαντικό βήμα προς τα μπρος», έλεγε στο Reuters ο Αχιλλέας Ρίσβας, διευθύνων σύμβουλος του hedge fund, Dromeus Capital. «Είναι σαν παιχνίδι πόκερ». Ο Ρίσβας είχε στα χαρτοφυλάκια του ελληνικά ομόλογα τα οποία είχε αγοράσει στα 18-19 σεντς. Επίσης, το ποντάρισμα του Third Point σε ελληνικά ομόλογα βρέθηκε στο «top 5 των νικητών» του χειμώνα. Αγόρασε το καλοκαίρι τα ομόλογα μόλις προς 17 σεντς το ένα. Το Adelante Asset Management αγόρασε προς 12,5 σεντς κι αποκόμισε κέρδος πάνω από 70%, ενώ παρόμοια κέρδη έβγαλαν κι άλλα hedge funds (π.χ. Moore Capital και Greylock Capital) με ομόλογα συνολικής αξίας άνω των 35 δισ. ευρώ.

Στο τέλος του 2012 τα 10ετή ελληνικά ομόλογα αποτέλεσαν τον καλύτερο «μπονανάκι» για τους απανταχού κερδοσκοπούς που αγόρασαν φθηνά. Σύμφωνα με το σχετικό δείκτη της Bank of America/Merrill Lynch, πρόσφεραν ετήσια απόδοση 80%, δηλ. 20 φορές περισσότερο από τα ομόλογα υψηλής πιστοποίησης σαν της Γερμανίας. Όπως αναφέρει το Bloomberg (21/12), η στροφή έγινε «στην αγωγή του πρώτου «κουρέματος» (PSI) στα τέλη Μαρτίου», όταν άνοιξε ο δρόμος να προσφερθούν ως αντάλλαγμα στους τραπεζίτες ομόλογα υψηλότερης αξιολόγησης... για να μην χάσουν.

Στο «μαγείρεμα» των όρων του deal της επαναγοράς πρωταγωνίστησε ο ίδιος ο πρωθυπουργός, όπως αποκαλύπτει η εφημερίδα Financial Times (21/12). Η προσωπική συνάντηση του Σαμαρά με επικεφαλής 15 hedge funds – στα παρασκήνια ενός επενδυτικού συνεδρίου που διοργάνωσε το Ελληνοαμερικανικό Εμπορικό Επιμελητήριο στις αρχές Δεκεμβρίου – ήταν το καθοριστικό ραντεβού για το παζάρι στη τιμή επαναγοράς που έκλεισε κοντά στα 34 σεντς ώστε να είναι ελκυστική για τα κερδο-

Οι γόρδιοι δεσμοί δεν λύνονται, κόβονται. Με ριζικές ανατροπές και αντικαπιταλιστικά μέτρα

σκοπικά όρνεα.

Στους κερδοσκόπους ήταν και οι ντόπιοι τραπεζίτες, που είχαν πάρει ομόλογα σε χαμηλότερες τιμές με το PSI. Όταν κλαψουρίζουν για χασούρες, δεν εννοούν ζημιές, αλλά «διαφυγόντα κέρδη». Δεν τσέπωσαν, δηλαδή, όσα υπολόγιζαν: «Σε μια μέση σταθμισμένη τιμή των 30-35 σεντς ανά μετοχή, θα μπορούμε να έχουμε ένα μικρό κέρδος, αλλά αυτό σημαίνει ότι δεν θα έχουμε καμία προσδοκία για περισσότερα οφέλη στο μέλλον. Έχω χάσει τα πάντα», δήλωνε διακρύβροχτα εκείνες τις ημέρες ανώτερο στέλεχος ελληνικής τράπεζας στη Wall Street Journal.

Όπως όλοι γνωρίζουν, ακόμα και χωρίς από το «κούρεμα» η συνολική ανακεφαλαιοποίηση των 24 δισ. δεν θα αρκούσε για να πάψουν οι τράπεζες να είναι πτωχευμένες. Στα 40,5 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 27,5 δισ. ευρώ αντιστοιχούν στις τέσσερις συστημικές τράπεζες (Εθνική, Eurobank, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς), εκτιμήθηκαν οι κεφαλαιακές ανάγκες για το σύνολο των εμπορικών τραπεζών, σύμφωνα με την έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδας που έλαβε υπόψη και τα αποτελέσματα της BlackRock.

Και βέβαια οι φοροελαφρύνσεις καλά κρατούν για τους τραπεζίτες, αφού με τον «αναβαλλόμενο φόρο» απολαμβάνουν επιπλέον κεφαλαιακή ένεση 4,9 δισ. ευρώ από τη ρύθμιση που περιλαμβάνει το φορολογικό νομοσχέδιο για το «συμψηφισμό της ζημίας του PSI+ με φόρο μελλοντικών κερδών, σε 30 ισόπο-

σες ετήσιες δόσεις».

Στην πράξη ό,τι αποπληρώνεται σε «κουρέματα» (επαναγορά, PSI) γίνεται χρέος για τη στήριξη των τραπεζών, ρίχνοντας συνεχώς χηρίμα σε μια «μαύρη τρύπα» δίχως τέλος, χτυπώντας τα ασφαλιστικά ταμεία, τους μισθούς, τις δουλειές, τις κοινωνικές ανάγκες. Σήμερα τα ταμεία, υπολογίζεται, ότι έχουν στα χέρια τους ομόλογα του ελληνικού δημοσίου συνολικής αξίας περίπου 8 δισ. ευρώ, όταν τον περσινό Φεβρουάριο ήταν 24 δισ.

Οι τελευταίες αποφάσεις της Ε.Ε., οι οποίες πανηγυρίζονται ως «μεγάλη επιτυχία», μεταφράζονται στο εξής θέατρο του παραλόγου, όπως το περιγράφει ο κείνσιανός οικονομολόγος Γ. Βαρουφάκης (10/12):

«Δανειζόμαστε 10 δισ. ώστε, επιβάλλοντας κούρεμα 14 δισ. στις πτωχευμένες ελληνικές τράπεζες, να δανειστούμε άλλα 24 δισ. από το EFSF για να τα δώσουμε στις... ίδιες τράπεζες, γνωρίζοντας ότι θα παραμείνουν πτωχευμένες, και δεν πρόκειται να παράσχουν δεκάρα ρευστότητας στις επιχειρήσεις. Περνάμε 12,5 δισ. μέτρων για το 2013 για να πάρουμε από το ένα σκέλος της ΕΕ (EFSF) αυτά τα 24 δισ. καθώς και μερικά άλλα, από τα οποία η μερίδα του λέοντος θα χρησιμοποιηθεί για την αποπληρωμή του άλλου σκέλους της ΕΕ (EKT). Με απλά λόγια, η ΕΕ παίρνει χρήματα από την μία τσέπη, τα βάζει στην άλλη και στο μεταξύ η ελληνική οικονομία χρεώνεται περισσότερο την ώρα που το εθνικό της εισόδημα φθίνει».

Είναι ολοφάνερο ότι οι δυο τρόικες ψάχνουν τρόπους διεξόδου στο γόρδιο δεσμό του χρέους με αντίτιμο τις ζωές μας. Αυτό σημαίνει το 25% του προϋπολογισμού να τρώγεται μόνο για τόκους. Αλλά οι γόρδιοι δεσμοί δεν λύνονται, κόβονται. Με ριζικές ανατροπές και μέτρα διεξόδου αντικαπιταλιστικά, που γυρίζουν μπούμερανγκ τις επιδιώξεις τους:

Όχι επιπλέον «κουρέματα» της συμφοράς, αλλά στάση πληρωμών στα τοκοχρεολύσια – διαγραφή του χρέους. Όχι κερδοσκοπικά μαγειρέματα και παζάρια με τα γεράκια της ΕΕ, του Eurogroup και της ΕΚΤ, αλλά οριστική ρήξη. Μαζί με όλο τον κόσμο που παλεύει στην Ευρώπη ενάντια στα μνημόνια της χρεοκοπίας, ενός καταστροφικού συστήματος που σπρώχνει στην άβυσσο. ■

Συνέλευση απεργών στα
σκαλοπάτια του Υπουργείου
Αγροτικής Ανάπτυξης.

Μπορεί η Αριστερά να κυβερνήσει;

Ο Πάνος Γκαργκάνας εξετάζει τις απαντήσεις σε αυτό το πιο καυτό ερώτημα της περιόδου.

Μπορεί η Αριστερά να κυβερνήσει; Με ποιές προϋποθέσεις και με ποιόν τρόπο; Να ένα ερώτημα που πολλοί θεωρούσαν (και ορισμένοι ακόμη θεωρούν) ότι δεν μπορεί να βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη και όμως εξελίσσεται σε κεντρικό ζήτημα στις πολιτικές εξελίξεις.

Η συζήτηση άνοιξε αναγκαστικά από τη στιγμή που η Νέα Δημοκρατία διάλεξε να κάνει αιχμή της επίθεσής της κατά του ΣΥΡΙΖΑ την «ανετοιμότητά» του να ασκήσει κυβερνητική εξουσία. Ο Σίμος Κεδίκογλου δεν χάνει ευκαιρία να επανέρχεται σε αυτό το μοτίβο προσαπλώντας να ζωγραφίσει το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης σαν μια «παιδική χαρά» όπου κυριαρχεί η «ανευθυνότητα των συνιστωσών».

Προφανώς θα μπορούσαμε να ανταποδώσουμε με ατελείωτα ανέκδοτα για την «υπευθυνότητα» των «συνιστωσών» της συγκυβέρνησης. Για τους «ειδικούς συμβούλους» στελεχών της ΝΔ που δεν ξέρουν πού ακουμπούν τα μπλοκ των

επιταγών του υπουργείου τους, για τους υπουργούς που συνδιοργανώνουν με μάνατζερ των hedge funds την επαναγορά χρέους προσφέροντας τους κέρδη μέχρι 100% μέσα σε ένα καλοκαίρι, ή ακόμη για τη συνέχιση του έργου του κ. Παπακωνσταντίνου που φρόντισε τις ξαδέρφες του όταν ήταν άτοχος της λίστας Λαγκάρντ, αλλά τα Μνημόνια που υπέγραψε παραμένουν νόμος του κράτους. Αν η Αριστερά είναι «αφελής παιδική χαρά», η Δεξιά και τα δεκανίκια της είναι το βασίλειο των πιο εγκληματικών ηλίθιων μαφιόζων.

Αλλά αυτή η διαπίστωση δεν απαλλάσσει την Αριστερά από την ανάγκη να αντιμετωπίσει το ζήτημα των προϋποθέσεων της δικής της διακυβέρνησης. Το αντίθετο ακριβώς ισχύει: αλίμονο σε υπουργούς της Αριστεράς που θα πάνε με αθωότητα σε τελετή παράδοσης-παράλαβης από τέτοια καθάρματα.

Ευτυχώς η συζήτηση δεν ανοίγει μόνο από τα δεξιά. Μέσα στον ΣΥΡΙΖΑ ο Παναγιώτης Λαφαζάνης δέχτηκε πολλές

κριτικές επειδή έθεσε το ερώτημα, με πολλούς επικριτές του να θεωρούν ότι διευκόλυνε την επίθεση της ΝΔ. Αλλά η σοβαρότητα του θέματος δεν επιτρέπει τέτοιες επιφανειακές κριτικές. Όλη η Αριστερά χρειάζεται να μπει στα βαθιά αυτής της συζήτησης.

Κοινοβούλιο και εξουσία

Παλιότερα αυτό το θέμα έμοιαζε μακρινό γιατί σκόνταφτε στην πρώτη προϋπόθεση: για να κυβερνήσει η Αριστερά θα έπρεπε να πάρει την πλειοψηφία, αν όχι στο λαό τουλάχιστο στη Βουλή (με δοσμένους τους εκλογικούς νόμους που πάντα δημιουργούν αναντιστοιχία). Με τα σημερινά ποσοστά, όμως, αυτή η περίπτωση δεν είναι πια απομακρυσμένη.

Για την ακρίβεια, οι διαστάσεις που πήρε η πολιτική κρίση το τελευταίο διάστημα είναι αντίστοιχες με αυτές του περασμένου Φλεβάρη όταν η τότε κυβέρνηση Παπαδήμου ψήφισε τις δικές της μνημονιακές ρυθμίσεις πολιορκημένη από εκατοντάδες χιλιάδες διαδηλωτές. Με τη διαφορά ότι τώρα η Αριστερά ξεκινάει από την πρώτη θέση στις δημοσκοπήσεις απέναντι σε μια κυβέρνηση που είδε και αυτή την κοινοβουλευτική της πλειοψηφία να συρρικνώνεται εν μέσω πολιορκίας από απεργούς στους δρόμους. Η τύχη αυτής της κυβέρνησης παίζεται και θα παίζεται καθημερινά, τη μια μέρα γιατί η κρίση έχει εκτροχιάσει τον προϋπολογισμό, την άλλη γιατί μια δυνατή απεργία έχει εκτροχιάσει τις ιδιωτικοποιήσεις, την τρίτη γιατί άλλο ένα σκάνδαλο θα ακουμπήσει κάποιον υπουργό και τους συγγενείς ή παρατρεχάμενούς του σε άλλο ένα σκανδαλώδες ταμείο τύπου ΤΑΙΠΕΔ.

Σήμερα, με την προοπτική νίκης στις επόμενες εκλογές που μπορεί να προκύψουν σύντομα μέσα σε συνθήκες πολιτικής κρίσης, το ερώτημα που τίθεται είναι: αρκεί η κοινοβουλευτική πλειοψηφία για να κυβερνήσει η Αριστερά;

Η απάντηση είναι ξεκάθαρα όχι. Μια εκλογική νίκη της Αριστεράς εκφράζει αναμφισβήτητα την πολιτική συνειδητοποίηση της εργατικής τάξης και τη διάθεση της να ανατρέψει την προηγούμενη κατάσταση. Αλλά δεν εξασφαλίζει τον έλεγχο πιο έξω από τον περίβολο του κοινοβουλίου.

Πρώτα από όλα δεν εξασφαλίζει κανέναν έλεγχο πάνω στην οικονομική εξουσία. Οι τράπεζες, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, τα εφοπλιστικά γραφεία, η

Είναι προκλητικό να αμφισβητούν τις δυνατότητες της Αριστεράς διεφθαρμένοι πολιτικοί και φοροφυγάδες.

τουριστική βιομηχανία, τα σουπερμάρκετ και τα εργοστάσια ως γνωστό δεν αλλάζουν χέρια το βράδυ των εκλογών. Η δημοκρατία δεν έχει φτάσει ακόμη στα άδυτα της οικονομίας, όπου επικρατεί αν όχι η ελέω θεού μοναρχία σίγουρα το κληρονομικό δικαίωμα των μεγαλομετόχων.

Το πρόβλημα, όμως, δεν περιορίζεται «μόνο» εκεί. Ούτε ο έλεγχος των κρατικών μηχανισμών είναι δοσμένος. Ο στρατός και η αστυνομία είναι σώματα που διοικούνται από τη δική τους ιεραρχία και ακόμη και οι επιλογές του ΚΥ-ΣΕΑ είναι περιορισμένες σε έναν στενό κύκλο ναυάρχων, πτεράρχων και στρατηγών που αναδεικνύονται από τα σπλάχνα μιας μη εκλεγμένης γραφειοκρατίας. Τα ίδια ισχύουν για το Διπλωματικό σώμα, για τους Εισαγγελείς και Δικαστές, για τους «ράμπο» του ΣΔΟΕ κλπ κλπ. Η σκέψη ότι ένας δημοκράτης αριστερός υπουργός Δημόσιας Τάξης θα δώσει εντολή και τα ΜΑΤ θα αρχίσουν να κυνηγάνε φασίστες αντί για αναρχικούς είναι μάλλον αφελής.

Εξίσου στεγανοποιημένα από την εκλογική διαδικασία είναι τα κέντρα των ιδεολογικών μηχανισμών. Η Εκκλησία, το καθηγητικό κατεστημένο στα Πανεπιστήμια, η ιδιοκτησία των ΜΜΕ είναι επίσης στοιχεία που δεν περνάνε στον έλεγχο των εργατών το βράδυ που η Αριστερά κερδίζει τις εκλογές.

Φυσικά, υπάρχουν αντίλογος. Έχουν περάσει δεκαετίες από τη Μεταπολίτευση, όλες αυτές οι ιεραρχίες έχουν αποδεχθεί την εναλλαγή των κυβερνήσεων, δεν ζούμε πια στις ανώμαλες συνθήκες της μετεμφυλιακής Ελλάδας. Τα πραξικοπήματα, οι αποστασίες, οι «παρακρατικές» συμμαχίες ανήκουν σε ένα κακό παρελθόν που έχει ξεπεραστεί.

Αυτή, όμως, είναι μια πολύ επιφανει-

Μια εκλογική νίκη της Αριστεράς εκφράζει την πολιτική συνειδητοποίηση της εργατικής τάξης. Αλλά δεν εξασφαλίζει τον έλεγχο πιο έξω από τον περίβολο του κοινοβουλίου

ακή θεώρηση. Παραβλέπει τις δυνατότητες της άρχουσας τάξης να χρησιμοποιεί την οικονομική της δύναμη και τις διαπλοκές της με όλους τους κρατικούς και ιδεολογικούς μηχανισμούς για να επιβάλει την ατζέντα της όταν αντιμετωπίζει διαφωνία με την εκλεγμένη κυβέρνηση.

Μην ψάξουμε πολύ μακριά, δείτε την περίπτωση Ολάντ και την υπόσχεσή του για φορολόγηση κάποιων πολύ πλούσιων με συντελεστή 75%. Κανένας δεν μπορεί να πει ότι η κυβέρνηση Ολάντ ανήκει στην «άκρα αριστερά», ούτε ότι η Γαλλία στερείται κοινοβουλευτική παράδοση. Κι' όμως: επιχειρήσεις απειλούν να μετακομίσουν από το Παρίσι στο Λονδίνο, το Συνταγματικό Δικαστήριο γνωμοδότησε την αντίθεσή του, ο Ντεπαρντιέ αξιοποιεί τη βιομηχανία του θεάματος για να σηκώσει μταϊράκι. Οι οικονομικοί, νομικοί και ιδεολογικοί εκβιασμοί πάνε σύννεφο για ένα θέμα ασύγκριτα πιο μικρό από την ακύρωση των Μνημονίων στην ελληνική περίπτωση. Δεν υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία για το τι μας περιμένει αν αναδείξουμε την Αριστερά νικήτη στις εκλογές.

Αν πάμε πιο πίσω στην ιστορία θα δούμε ότι κάθε κυβέρνηση της Αριστεράς αντιμετώπισε εκβιασμούς και διλήμματα από την εξωκοινοβουλευτική δύναμη της άρχουσας τάξης. Το κλασικό παράδειγμα είναι βέβαια η κυβέρνηση Αλιέντε στη Χιλή που ανατράπηκε με το πραξικόπημα του Πινοσέτ το 1973. Εί-

χαν προηγηθεί πολλοί άλλοι εκβιασμοί που είχαν λήξει με συμβιβασμούς, ανάμεσά τους και ο διορισμός του Πινοσέτ στην ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων. Αλλά η άλλη πλευρά αποδείχθηκε αδιστακτη.

Ο δρόμος των συμβιβασμών δεν οδηγεί πουθενά, έστω και αν το τέλος δεν είναι δραματικό όπως στην περίπτωση Αλιέντε. Η πρώτη κυβέρνηση Μιτεράν το 1981 είχε εκλεγεί με βάση το «Κοινό Πρόγραμμα» της Αριστεράς με τη συμμετοχή του Γαλλικού ΚΚ. Ένα πρόγραμμα που υποσχόταν κρατικοποιήσεις και βελτίωση των παροχών προς την εργατική τάξη. Αλλά οι προσανατολισμοί της άρχουσας τάξης κοιτούσαν προς την αντίθετη κατεύθυνση, προς το αναδυόμενο τότε μοντέλο Ρίγκαν-Θάτσερ, αυτό που σήμερα λέμε νεοφιλελευθερισμό. Οι πιέσεις μπήκαν από την αρχή και η στροφή 180 μοιρών έγινε πολύ γρήγορα. Σύντομα το «Κοινό Πρόγραμμα» είχε ξεχαστεί και ο επόμενος πρωθυπουργός του Μιτεράν, ο Μισέλ Ροκάρ, έμεινε στην ιστορία σαν πρωτοπόρος του θαυταρισμού στη Γαλλία. Για όσους το έχουν ξεχάσει, θυμίζουμε ότι ο Σημίτης είχε βαφτιστεί από τα ΜΜΕ ως ο «έλληνας Ροκάρ» για το ρόλο του στην αντίστοιχη στροφή του ΠΑΣΟΚ.

Δεν χρειάζεται να επεκταθούμε κι άλλο. Είναι στοιχειώδες ότι η Αριστερά δεν μπορεί να αρκεστεί σε μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία, έχει ανάγκη την εξωκοινοβουλευτική δράση για να αντι-

μετωπίσει τη δύναμη της άρχουσας τάξης που προσπαθεί να επιβάλει τη δική της ατζέντα με «θεμιά» και αθέμιτα μέσα.

Αριστερά δυνατή «στη Βουλή και στο Λαό»

Αυτή η ανάγκη είναι αναγνωρισμένη από την Αριστερά εδώ και δεκαετίες. Δεν υπάρχει ούτε μια εκλογική μάχη από τη Μεταπολίτευση και μετά, δηλαδή από τότε που η Αριστερά είναι νόμιμη στην Ελλάδα, όπου το αίτημα για να αναδειχθεί δυνατή και στη Βουλή και στο λαό να μην προβλήθηκε από όλες τις ηγεσίες των κομμάτων της Αριστεράς. Ήταν και παραμένει μια έμμεση αναγνώριση ότι οι όποιοι υπουργοί της Αριστεράς θα χρειαστούν τη στήριξη του «πεζοδρόμιου» για να υλοποιήσουν κάποιες από τις προγραμματικές επιδιώξεις της. Ακόμη και τα πιο «μετριοπαθή» στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ σήμερα δίνουν όρκους πίστης σε αυτή τη φόρμουλα.

Προφανώς αυτό είναι θετικό. Αντανικά το επίπεδο συνειδητοποίησης της εργατικής τάξης στην Ελλάδα, τις αγωνιστικές εμπειρίες της και τις πιέσεις που ασκεί στα κόμματά της. Γι' αυτό άλλωστε μπαίνει συστηματικά στο στόχαστρο της δεξιάς και όλων των μηχανισμών της άρχουσας τάξης.

Πάντοτε η δεξιά προπαγάνδα και η κινδυνολογία της σημαδεύει τους δεσμούς ανάμεσα στα κόμματα της Αρι-

στεράς και τις μαζικές οργανώσεις της τάξης. Παλιότερα, όταν ακόμα τοποθετούσαν το ΠΑΣΟΚ στο χώρο της (κεντρο)αριστεράς, απαιτούσαν συστηματικά από την ηγεσία του να τιθαυεύσει τους συνδικαλιστές του, να διαλύσει τις κλαδικές οργανώσεις και να πατάξει τους «Σταμουλοκολλάδες» (για να θυμηθούμε τις κραυγές κατά των απεργών στα λεωφορεία της Αθήνας πριν είκοσι χρόνια, όταν ο Μητσοτάκης προσπαθούσε να τα ιδιωτικοποιήσει). Σήμερα, οι αντίστοιχες πιέσεις εκφράζονται με υστερίες για τον ΣΥΡΙΖΑ που «συμμαχεί με τους Φωτόπουλους», «χαϊδεύει τους κουκουλοφόρους» και αρνείται «να καταδικάσει τη βία από όπου κι αν προέρχεται».

Ωστόσο, όσες φοβίες κι αν προκαλεί στην άρχουσα τάξη, η φόρμουλα για συνδυασμό της κοινοβουλευτικής δράσης με το μαζικό κίνημα δεν είναι αρκετή από μόνη της. Χρειάζεται μια καθαρή απάντηση στο ερώτημα ποιός ελέγχει ποιόν: οι υπουργοί το κίνημα ή το κίνημα τους υπουργούς; Υπάρχει τεράστια απόσταση ανάμεσα σε μια οπτική που υποτάσσει τους αγώνες στις κοινοβουλευτικές σκοπιμότητες και βάζει το κίνημα σε βοηθητικό ρόλο και σε μια προοπτική που θέλει το εργατικό κίνημα σε πρωταγωνιστικό ρόλο.

Την πρώτη εκδοχή την έχουμε δει σε πολλές περιπτώσεις. Ηγεσίες που επικαλούνται τη δίκαιη οργή του κόσμου όταν βγαίνει σε δράση και υπόσχονται ότι θα τη δικαιώσουν αν αναδειχθούν στην κυ-

βέρνηση έχουν δοκιμαστεί πολλές φορές, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά διεθνώς. Όλα τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα αντλούν τη νομιμοποίησή τους από τους δεσμούς με τα συνδικάτα και υπόσχονται να δικαιώσουν τον κόσμο της εργασίας, συχνά-πυκνά διαμορφώνοντας προτάσεις για «θεσμικό ρόλο» των συνδικάτων στη λήψη αποφάσεων. Δεν είναι και τόσο μακρινή η εποχή που το ΠΑΣΟΚ μιλούσε για θεσμούς κοινωνικοποίησης επιχειρήσεων μέσα από τη συμμετοχή εκπροσώπων των συνδικάτων σε ειδικά συμβούλια. Αν αυτό μοιάζει «τετριμένο» επειδή όλοι ξέρουμε τι απέγιναν τέτοιοι «θεσμοί», είναι απαραίτητο να θυμηθούμε μεγαλύτερης εμβέλειας παραδείγματα.

Η γερμανική Σοσιαλδημοκρατία μέσα στις συνθήκες της επανάστασης του 1918 που ανέτρεψε τον Κάιζερ δεν δίστασε να προτείνει τη θεσμοθέτηση των εργοστασιακών συμβουλίων, με την προϋπόθεση ότι σέβονται τον κοινοβουλευτισμό και πειθαρχούν στις αποφάσεις της κυβέρνησης που αναδεικνύει η Βουλή. Το SPD κατάφερε να ελέγξει την πλειοψηφία μέσα στα εργατικά συμβούλια και η κατάληξη ήταν τραγική στην πιο κρίσιμη καμπή της ιστορίας. Ήταν ίσως η πιο ωμή εκδοχή του διλήμματος «ποιός ελέγχει ποιόν», οι υπουργοί το κίνημα ή αντίστροφα και έδειξε τη διαφορά ανάγλυφα.

Σε πιο πρόσφατες εποχές, στην Ιταλία του «καντού φθινόπωρου» του 1969, το Ιταλικό ΚΚ, η μήτρα από την οποία προ-

Ο Αλιέντε ομιλητής σε συγκέντρωση εργατών στα ορυχεία χαλκού της Χιλής.

έρχεται όλη η πρόηη «ευρωκομμουνιστική» αριστερά, πρότεινε επίσης τη δημιουργία εργοστασιακών συμβουλίων σε στιγμές που τέτοια όργανα ξεπηδούσαν σε πολλά σημεία. Κατάφερε να πάρει τον έλεγχο τους και να τα εντάξει στην προοπτική του «ιστορικού συμβιβασμού». Ήταν υποτίθεται μια πολιτική που συνδύαζε τη δύναμη του κινήματος με ρεαλιστικές λύσεις για να αποφευχθεί μια τραγωδία τύπου Χιλής. Οι εργάτες μπορούσαν να συνδικαλιζόνται δυνατά στο χώρο τους αλλά να στηρίζουν το ΚΚ σε όλους τους συμβιβασμούς που αναζητούσε με τις ηγεσίες της Χριστιανοδημοκρατίας. Στην πράξη, αυτός ο συνδυασμός δεν οδήγησε ούτε καν στο σχηματισμό κυβέρνησης της Αριστεράς, με τη Χριστιανοδημοκρατία να συνεχίζει να κυβερνά μέχρι την εποχή του Μπερλουσκόνι.

Αυτά είναι πολύτιμα διδάγματα, ιδιαίτερα για τον κόσμο εκείνο της Αριστεράς που θέλει να βλέπει τον ΣΥΡΙΖΑ ως την «Αριστερά των κινήματων» και έτσι να ελπίζει ότι θα στείλει στην κυβέρνηση μια αριστερά που σίγουρα θα συνδυάζει τη θεσμική με την κινήματική δράση. Για να υπάρχει αυτός ο συνδυασμός και να βάζει την κινήματική δράση στο τιμόνι, απαιτούνται μια σειρά προϋποθέσεις.

Ένα στοιχείο που πρέπει να έχουμε ξεκάθαρο είναι ότι το πρόβλημα «ποιος ελέγχει ποιον» στα πλαίσια μιας Αριστεράς «δυνατής στη Βουλή και στο Λαό» δεν λύνεται με οργανωτικές φόρμουλες. Πολλοί αγωνιστές έχουν ανταπάτες ότι η καλύτερη προετοιμασία ενόψει μιας κυβέρνησης της Αριστεράς είναι η κατάκτηση ενός «ΣΥΡΙΖΑ των μελών». Στην πρόσφατη Συνδιάσκεψη του ΣΥΡΙΖΑ είδαμε αριστερές τάσεις να συγκλίνουν με τους πιο δεξιούς παράγοντες σε αυτή τη βάση, να πλαισιώνουν την προεδρική λίστα Τσίπρα και μάλιστα να κατακερραυνώνουν την Αριστερή Πλατφόρμα γιατί κατέβασε χωριστή λίστα και έτσι υποτίθεται ότι διαιωνίζει το «αντιδημοκρατικό καθεστώς» των ξεχωριστών συνιστώσών.

Με τη στάση τους αυτή αδειάζουν τη δημοκρατία από πολιτικό περιεχόμενο. Αγνοούν ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος προέρχεται ακριβώς από τους δεξιούς παράγοντες που ακυρώνουν την όποια εσοκομματική δημοκρατία χάρη στις προσβάσεις τους σε μηχανισμούς που η Αριστερά μάχεται. Να το πούμε προκλητικά, διευκολύνουν τους «κουβέληδες»

και τους «ψαριανούς» που υπάρχουν ακόμη μέσα στο κόμμα τους. Επί χρόνια η παρουσία του Κουβέλη στον Συνασπισμό προβαλλόταν ως απόδειξη δημοκρατικής λειτουργίας του κόμματος, ενώ ήταν εξόφθαλμο ότι οι παράγοντες της τάσης του διέθεταν προνομιακή στήριξη έξω από την Αριστερά, γεγονός που επιβεβαιώθηκε πανηγυρικά όταν αποχώρησαν για να συγκροτήσουν τη ΔΗΜΑΡ.

Επαναστατική πολιτική

Πού βρίσκεται το κλειδί, λοιπόν; Οι αναφορές στο συνδυασμό κινήματικής και κοινοβουλευτικής δράσης είναι κενό γράμμα χωρίς επαναστατική στρατηγική. Ένα κόμμα της Αριστεράς που φιλοδοξεί να εξασφαλίσει πρωταγωνιστικό ρόλο για το μαζικό κίνημα χρειάζεται να υιοθετεί ρητά την προοπτική της ανατροπής όλων των δομών του σημερινού συστήματος μέσα από τη δράση της εργατικής τάξης. Κάθε απόπειρα αυτοπεριορισμού σε κάποιο ενδιάμεσο σταθμό ή «στάδιο» παίζει αρνητικό ρόλο, γιατί πολύ απλά παραιτείται προκαταβολικά από την προοπτική να καταργήσει μηχανισμούς και προνόμια που χρησιμοποιεί η άρχουσα τάξη.

Τι σημαίνει, παραδείγματος χάρη, μια τοποθέτηση ότι σήμερα όλα υποτάσσονται στο στόχο της κατάργησης των Μνημονίων και η πάλη για το σοσιαλισμό μπορεί να περιμένει για αργότερα; Δεν σημαίνει ότι μια τέτοια αριστερά δηλώνει εξαρχής ότι δεν θα θίξει τον έλεγχο των καπιταλιστών π.χ. στα ΜΜΕ επειδή αυτό είναι σοσιαλιστικό μέτρο και δεν απαιτείται στη φάση της ακύρωσης συγκεκριμένων μέτρων διαχείρισης του χρέους όπως είναι τα Μνημόνια; Δεν είναι μια τέτοια στάση περιοριστική για την ίδια τη μάχη κατά της λιτότητας; Όταν η εργοδοσία προχωράει μέσα στην κρίση να αφήνει στο δρόμο εργαζόμενους όπως στον Άλτερ ή στην Ελευθεροτυπία και ο κόσμος απαντάει με κατάληψη που εξελίσσεται σε λειτουργία των συγκεκριμένων ΜΜΕ με ευθύνη της γενικής συνέλευσης, τι νόημα έχει ο διαχωρισμός ανάμεσα στην άμεση αντιμνημονιακή πάλη και στη διεκδίκηση του σοσιαλισμού που θα προκύψει αργότερα;

Η επαναστατική στρατηγική δεν είναι προπαγανδιστική – διακηρυκτική για την αναγκαιότητα μιας άλλης κοινωνίας. Δεν παραπέμπει τα ζητήματα στη «Δευτέρα Παρουσία» όπως λένε διάφοροι αρνητές της. Έχει άμεση επίπτωση στην

τρέχουσα πολιτική, είναι βάση για τη διαμόρφωση επαναστατικής πολιτικής που αξιοποιεί ολόπλευρα τις δυνάμεις της εργατικής τάξης χωρίς αυτοπεριορισμούς.

Επαναστατική στρατηγική δεν είναι να ροκίζεσαι στην ιστορική αναγκαιότητα του σοσιαλισμού ή σε έναν «άλλο κόσμο που είναι εφικτός» και ύστερα να μεταθέτεις τους όρκους σε κάποιο απροσδιόριστο μέλλον αργότερα, είτε με τη μέθοδο της «αρνητικής εκτίμησης του συσχετισμού δυνάμεων», είτε με την αποκήρυξη των «μονομερών ενεργειών» στο όνομα του διαλόγου και της διαπραγμάτευσης.

Αυτές δεν είναι ακαδημαϊκές διαφορές που μπορούν «να μείνουν για αργότερα». Παίζουν ρόλο στην καθημερινή προσέγγιση των αγώνων. Ας πάρουμε δυο παραδείγματα.

Το πρώτο έχει να κάνει με την αντιμετώπιση των απεργιών μέσα στις σημερινές συνθήκες όπου μια κυβέρνηση που παραπαίει πολιτικά χτυπάει άγρια προσαθώντας να υλοποιήσει τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει απέναντι στην τρόικα. Τομείς των συνδικαλιστικών ηγεσιών μπορεί να υιοθετούν τη λογική ότι προχωράμε σε απεργιακές κινητοποιήσεις που έχουν συμβολική αξία: καταγράφουμε την αντίθεσή μας, φθείρουμε πολιτικά την κυβέρνηση αλλά δεν προσδοκούμε ότι μπορούμε να νικήσουμε. Άρα περιορίζουμε τις μορφές πάλης σε αυτά τα πλαίσια και στηρίζουμε τις ελπίδες μας στις κάλπες όποτε στηθούν.

Ποιά πρέπει να είναι η αντιμετώπιση της Αριστεράς; Να αποδεχθεί αυτή τη λογική και να την αξιοποιήσει εκλογικά

Οι δηλώσεις Λαφαζιάνη άναψαν τη συζήτηση μέσα στην Αριστερά.

προσφέροντας κάλυψη σε τέτοιους συνδικαλιστικούς χειρισμούς: «σας στηρίζουμε φραστικά, παίρνουμε αποστάσεις αν το παρακάνετε και σε κάθε περίπτωση ευλογοῦμε τον τετρατισμό των κινητοποιήσεων με μια δήλωση ότι θα αντιμετωπίσουμε το θέμα μετεκλογικά». Οι επαναστάτες λένε Όχι. Η επαναστατική πολιτική λέει ότι υπάρχει εναλλακτικός δρόμος με την κλιμάκωση των κινητοποιήσεων, με την οργάνωση της συμπαρατάσεως, με την επιδίωξη της νίκης σθεναρά γιατί αυτό χτίζει τις δυνάμεις των εργατών, προστατεύει δουλειές, μισθούς, συνθήκες εργασίας στο εδώ και τώρα και προετοιμάζει τις δυνάμεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος της εξουσίας που δεν θα λυθεί απλά και μόνο με μια εκλογική νίκη. Κάθε εργασιακή επιτροπή σε έναν χώρο δουλειάς που χτίζεται τώρα οργανώνοντας τους απεργιακούς αγώνες πέρα από τις συμβολικές διαμαρτυρίες, βάζει πολύτιμες παρακαταθήκες για το ποιός θα απαντήσει όταν οι αστοί θα θέλουν να βγάλουν «κινήματα κατασρόλας» απέναντι σε μια κυβέρνηση της Αριστεράς.

Ένα δεύτερο παράδειγμα αφορά στον ιδεολογικό εξοπλισμό του κινήματος. Οι προσπάθειες της άρχουσας τάξης να εκτρέψει την οργή που προκαλούν τα χτυπήματα της κρίσης είναι συνεχείς. Το χαρτί του ρατσισμού είναι μια τεράστια πλευρά αυτών των προσπαθειών. Αλλά η διασπορά αντιδραστικών ιδεών δεν περιορίζεται εκεί. Ο σεξισμός παίζει τον ίδιο ρόλο. Όσο μεγαλύτερα κομμάτια του πληθυσμού εξοθούνται από την κρίση προς την εξαθλίωση και την περιθωριοποίηση, τόσο μεγαλώνουν οι πιθανό-

Χρειάζεται μια καθαρή απάντηση στο ερώτημα ποιός ελέγχει ποιόν: οι υπουργοί το κίνημα ή το κίνημα τους υπουργούς;

τητες ώστε κάποια τμήματα να καταφύγουν σε αντιλήψεις και πρακτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν από τα πάνω για να στρέψουν κόσμο μακριά από τους αγώνες ή ακόμα και ενάντια τους.

Ποια πρέπει να είναι η απάντηση της Αριστεράς σε τέτοιες προκλήσεις; Μπορεί να υιοθετεί τη λογική ότι «πρέπει να μας προσεγγίσουν και οι συντηρητικοί ψηφοφόροι» και να υπεκφεύγει τέτοια ζητήματα γιατί «αυτά θα αντιμετωπιστούν αργότερα»; Και εδώ η απάντησης της επαναστατικής προσέγγισης είναι ότι η Αριστερά μπορεί και πρέπει να κλείνει αυτές τις κερκόπορτες από τώρα.

Ένα στενά «αντιμνημονιακό» κίνημα που δεν συγκρούεται με ρατσιστικές, σεξιστικές, εθνικιστικές ή άλλες τέτοιου τύπου προκλήσεις παραμένει ευάλωτο. Αντίθετα, οι επαναστατική παράδοση δείχνει ότι οι ιδέες των εργατών αλλάζουν μέσα στη δράση και στην κίνηση. Οι γυναίκες των απεργιών χαλκουργιών που κατέβαιναν στις διαδηλώσεις τους με το σύνθημα «στο πλευρό των συντρόφων μας και της τάξης μας» έδιναν περισσότερο δύναμη στην Αριστερά από όλους τους Τατσόπουλους που αναζη-

τούν εκλογική πελατεία υπερασπίζοντας το «αντρίλι» τους.

Το αντίστοιχο ισχύει για όσους πιστεύουν ότι όταν η Αριστερά κρατάει τη γαλανόλευκη ενισχύεται. Αριστερός με ελληνική σημαία είναι το ίδιο ευάλωτος όσο ο φοβισμένος μετανάστης από την Αλβανία ή το Πακιστάν που νομίζει ότι ένα ελληνικό σημαιάκι θα τον προστατέψει από τις επιθέσεις της αστυνομίας ή των φασιστών. Οι σημαίες της Αριστεράς είναι κόκκινες γιατί μπορούν να ενώνουν τους πραγματικούς συμμάχους των εργατών της Ελλάδας, δηλαδή τους εργάτες στη Γερμανία και στην Αίγυπτο, στην Κύπρο και στη Βρετανία.

Μέσα στο οργισμένο κίνημα που παλεύει τα Μνημόνια και σιχαίνεται τις Μέρκελ και τους Μπαρόζο, η Αριστερά προβάλλει το διεθνισμό σαν δύναμη για να μην ενδώσουμε σε κανέναν εκβιαστή. Τον γνήσιο διεθνισμό που λέει ότι αν ανατρέψουμε τα Μνημόνια και τους τραπεζίτες εδώ θα κερδίσουμε την αλληλεγγύη των εργατών όλου του κόσμου, όχι τον «διεθνισμό του ευρώ» που νομίζει ότι χτίζει συμμαχίες κάτω από τα αστέρια της ΕΕ.

Η επαναστατική αριστερά με τις στρατηγικές επιλογές της και την καθημερινή παρουσία της είναι δύναμη που προετοιμάζει το κίνημα και όλη την Αριστερά να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που έχει μπροστά της. Να ρίξει την κυβέρνηση, να κερδίσει τη μάχη των εκλογών και να ανοίξει την προοπτική ότι οι εργάτες μπορούν να κυβερνήσουν ανατρέποντας όλα τα εμπόδια που θα βάλει η άρχουσα τάξη στο δρόμο τους. ■

Διαδηλωτές στο Σύνταγμα, ενάντια στην επίσκεψη Μέρκελ.

Τα σταυροδρόμια του αντιφασισμού

Ο Θανάσης Καμπαγιάννης παρεμβαίνει στις συζητήσεις που έχουν ανοίξει διάπλατα μέσα στο νέο αντιφασιστικό κίνημα.

Από τα τέλη του φθινοπώρου, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια ποιοτικά διαφορετική κατάσταση στο μέτωπο του αντιφασισμού: οι αντιφασιστικές πρωτοβουλίες των προηγούμενων χρόνων (κυρίως από κομμάτια της Επαναστατικής Αριστεράς και της Αυτονομίας) έχουν πλέον κατακλυστεί από ένα πολύμορφο και μαζικό αντιφασιστικό ποτάμι. Μάζες αγωνιστριών και αγωνιστών, που δεν είχαν την αντιφασιστική δράση ως πρώτη προτεραιότητα, αλλά και φρέσκα πολιτικοποίηση (κυρίως νεολαία), έχουν μπει ορμητικά στη μάχη ενάντια στους νεοναζί της Χρυσής Αυγής. Η είσοδος των νεοναζί στη Βουλή και – πολύ σημαντικό – οι συνειδητές προσπάθειες των αντιφασιστών ξεσήκωσαν μια ταχεία αντισυσπείρωση, με τη μορφή μαζικού κινήματος.

Μαζί με την ανάδυση του νέου αυτού κινήματος, έρχονται στο προσκήνιο και όλα τα στρατηγικά και τακτικά προβλήματα που αυτό έχει να αντιμετωπίσει. Η συγκυρία είναι σύνθετη και γεννάει πλήθος ερωτημάτων. Δύο πολιτικές διεργασίες ξετυλίγονται ταυτόχρονα στο έδαφος της καπιταλιστικής κρίσης: η μία είναι η επίθεση της αστικής τάξης και των μνημονιακών κομμάτων της συγκυβέρνησης εναντίον των δυνάμεων της εργασίας, για να πληρώσουν αυτές τα σπασμένα της κρίσης. Και η δεύτερη είναι η εισβολή της νεοναζιστικής ακροδεξιάς στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό. Όσο σημαντικό είναι να κατανοήσουμε ότι η δεύτερη διεργασία γεννιέται μέσα από την πρώτη, άλλο τόσο σημαντικό είναι να αντιληφθούμε ότι δεν ανάγεται μονοσήμαντα σε αυτήν, έχει δηλαδή την πολιτική της αυτοτέλεια και γι' αυτό χρήζει ξεχωριστής αντιμετώπισης.

Εκεί ξεκινάνε οι συγχύσεις και τα προβλήματα: πώς εξασφαλίζουμε το ξεδίπλωμα του αντιφασιστικού κινήματος, χωρίς να αδυνατίζουμε αλλά αντίθετα να δυναμώνουμε το μέτωπο κατά της αστικής τάξης και του Μνημονίου; Πώς

Σύνταγμα, 15 Δεκέμβρη 2012.

αντιμετωπίζουμε τις πολιτικές πρωτοβουλίες των από πάνω, όταν αυτοί επιχειρούν να βρέξουν τα πόδια τους στα νερά του αντιφασισμού; Τι σχέση έχει ο ρατσισμός με όλα αυτά; Και ποιός είναι ο καλύτερος τρόπος οργάνωσης για να βγει το κίνημά μας νικηφόρο; Αυτά είναι κάποια από τα ερωτήματα που θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε αυτό εδώ το άρθρο.

Το ΠΑΣΟΚ του Βενιζέλου και ο αντιφασισμός

Στο προηγούμενο τεύχος του Σοσιαλισμός Από τα Κάτω, μιλάγαμε για τον «αντιφασισμό του Μνημονίου». Δύο μήνες μετά, η συζήτηση μπορεί να γίνει πολύ πιο συγκεκριμένη. Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ αποφάσισε να κάνει πολιτική στροφή: από εκεί που ο Βενιζέλος έκανε επίθεση στον ΣΥΡΙΖΑ με το απίθανο επιχείρημα ότι «η Χρυσή Αυγή είναι πλέον της μόδας», ξαφνικά το πρόγραμμα του προέδρου του ΠΑΣΟΚ γέμισε από «θεσμικές» συναντήσεις κατά της

νεοναζιστικής απειλής. Το ΠΑΣΟΚ ζήτησε τον αποκλεισμό της Ζαρούλια από την ελληνική κοινοβουλευτική αντιπροσωπεία στο Συμβούλιο της Ευρώπης, κάτι που η ΝΔ είχε ρητά αρνηθεί. Και βέβαια το ΠΑΣΟΚ μαζί με τη ΔΗΜΑΡ κάλεσαν σε συμμετοχή στο σιωπηλό αντιναζιστικό και αντιρατσιστικό συλλαλητήριο που οργάνωσε το EGAM (μια διεθνής ομπρέλα αντιρατσιστικών οργανώσεων, με κέντρο το γαλλικό SOS Racisme) στις 15 Δεκέμβρη στην Αθήνα. Όπως ήταν φυσικό, τα αριστερά σχόλια για την υποκρισία των δύο κυβερνητικών κομμάτων περιόρισαν. Χρειάζεται ωστόσο να κοιτάξουμε λίγο πιο βαθιά από τα αυτονόητα.

Κατά πρώτον, το κάλεσμα των δύο κομμάτων σε αντιφασιστικό συλλαλητήριο ήταν μια υπόκληση στην αυξανόμενη δημοτικότητα του αντιφασιστικού κινήματος. Ο αντιφασισμός έχει δημιουργήσει ένα μαζικό ρεύμα, το οποίο αναγκάζει το ΠΑΣΟΚ να γλύψει εκεί που έφτυνε: ας μην ξεχνάμε ότι η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ δίνει μια μάχη επιβίωσης και προ-

σπαθεί με νύχια και με δόντια να συγκρατήσει τους ψηφοφόρους του, αλλά και το στελεχειακό του δυναμικό, από μια οριστική φυγή προς τα Αριστερά. Η στροφή του ΠΑΣΟΚ είναι μια υπόκληση προς αυτή τη μαζική φυγή, με στόχο βέβαια να τη σταματήσει. Κατά δεύτερον, η ρητορική ενάντια στον ρατσισμό και τον φασισμό δεν είναι δωρεάν, δεν είναι ένδειξη δύναμης των κεντροαριστερών μνημονιακών κομμάτων που μπαίνουν και βγαίνουν στο «αντιρατσιστικό πλυντήριο», με την ίδια άνεση που κάποιος μπαίνει και βγαίνει από τη μπανιέρα για να κάνει ένα ντους.

Η ψήφιση του νέου νόμου για την ιθαγένεια είναι μια ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της τρικομματικής συγκυβέρνησης: ο Σαμαράς ανέστειλε πραξικοπηματικά τον παλιό νόμο για την ιθαγένεια, με στόχο να επαναπατρίσει τους ψηφοφόρους της δεξιάς πολυκατοικίας που φεύγουν προς τη Χρυσή Αυγή. Το ίδιο παιχνίδι παίζουν οι ασκήσεις «νόμου και τάξης» του Δένδια στο κέντρο της Αθήνας. Ο εγκλωβισμός του ΠΑΣΟΚ και της ΔΗΜΑΡ σε μια τοποθέτηση υπέρ της ιθαγένειας για τα παιδιά των μεταναστών απειλεί τη συνοχή της συγκυβέρνησης. Αποτελεί ουσιαστικά μια παραδοχή των κομμάτων της ότι οι μέρους της είναι μετρομημένες, ότι το «μνημονιακό κέντρο» κάθε άλλο πάρα συμπαγές είναι και η κατάρρευση του είναι στο μυαλό και τη στρατηγική όλων.

Αν είναι αλήθεια όλα αυτά, η απάντηση του αντιφασιστικού κινήματος δεν μπορεί να είναι οι επικλήσεις στην “αυτονομία” του ή στη ριζοσπαστική του καθαρότητα. Το αντιφασιστικό κίνημα πρέπει να αξιοποιήσει κάθε δυνατή διάσπαση του μνημονιακού στρατοπέδου, κάθε δυνατότητα που του παρέχει η στροφή (όσο μικρή και ασταθής και αν είναι) του ΠΑΣΟΚ και της ΔΗΜΑΡ, από την καταγγελία των “δύο άκρων” στη ρητορική πρόσκληση για τη συγκρότηση “δημοκρατικού μετώπου”. Η απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της Αθήνας να στηρίζει τη διαδήλωση της 19 Γενάρη είναι γέννημα αυτής της στρατηγικής: πάτησε στην εννοιακή στάση των συμβούλων της Αριστεράς (Σοφιανός του ΚΚΕ, Πορτάλιου του ΣΥΡΙΖΑ, Κωνσταντίνου της ΑΝΤΑΡΣΥΑ) και την θετική ψήφο της παράταξης Καμίνη, παρά τις φωνές που διατυπώθηκαν εντός της για ανάγκη καταδίκης της βίας “από όπου και αν προέρχεται” (η παράταξη της ΝΔ ψήφισε κατά, ο Μιχαλολιάκος

ήταν απών). Το μαζικό αντιφασιστικό κίνημα, ενισχυμένο από τέτοιες αποφάσεις, μπορεί να βοηθήσει από καλύτερες θέσεις όσους συγκροτούνται με την κυβέρνηση αλλά και τη δημοτική αρχή, όπως για παράδειγμα τους κάτοικους της Κυψέλης για τη Δημοτική Αγορά ή τους αναρχικούς της Βίλλας Αμαλίας.

Η πινακίδα στα γραφεία της Χρυσής Αυγής γράφει “Κεντρική Διοίκηση”, δηλαδή Κομαντατούρ. Ανέναντι σε αυτή τη ναζιστική πρόκληση, δεν αναγνωρίζουμε καμία ελευθερία

Η καλύτερη απάντηση σε όποιον σήμερα εξασκείται σε αντιφασιστική ή αντιρατσιστική ρητορική δεν είναι η καταγγελία για μνημονιακή υποκρισία, αλλά η ίδια η πράξη. Η τακτική αυτή σημαίνει περισσότερες δυνατότητες για το αντιφασιστικό κίνημα, πίεση πάνω στη συγκυβέρνηση σε ένα σημείο στο οποίο είναι ευάλωτη (το ρατσισμό και τη συνεργασία με τους νεοναζί) και έμπρακτη δοκιμασία όσων θέλουν να δηλώνουν αντιρατσιστές και αντιφασιστές. Η τακτική αυτή ευελιξία απαιτεί τη μεγαλύτερη στρατηγική καθαρότητα: η Αριστερά δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποταχθεί στην “υπεράσπιση της αστικής δημοκρατίας” ή στη νομιμότητα του “συνταγματικού τόξου”. Στόχος του αντιφασιστικού κινήματος είναι το τσάκισμα της νεοναζιστικής απειλής μέσα από το μαζικό κίνημα, με κάθε απαραί-

τητο μέσο.

“Εκτός νόμου”;

Είναι αίτημα του αντιφασιστικού κινήματος να τεθούν οι νεοναζί εκτός νόμου; Το θέμα άνοιξε και επίσημα με την συνέντευξη τύπου που έδωσε ο Βενιζέλος (αν και τελικά ξεκαθάρισε ότι δεν προτείνει την απαγόρευση της Χρυσής Αυγής, γιατί, όπως είπε, αυτή “δεν είναι νομικά εφικτή”).

Υπάρχει εδώ μία αντίφαση: από τη μια πλευρά, για την πλειοψηφία του κόσμου που σιχαίνεται τους νεοναζί και έχει ανησυχήσει από την άνοδό τους, η απαγόρευση είναι μία άμεση λύση που φαντάζει θεμιτή σαν αίτημα, ιδίως αν ληφθεί υπόψη η σκανδαλώδης ατιμωρησία της Χρυσής Αυγής και η κάλυψή της από τους κρατικούς μηχανισμούς (αστυνομία, δικαστήρια, κλπ). Από την άλλη πλευρά, η πλειοψηφία του κόσμου της Αριστεράς και των κινήματων (ιδίως του οργανωμένου) οσφραίνεται σε μια οποιαδήποτε απαγόρευση άλλο ένα όπλο στα χέρια του αστικού κράτους, που θα χρησιμοποιηθεί σε βάρος των αγωνιστών και όχι των φασιστών. Η αντίφαση αυτή επιτείνει τη σύγχυση που ήδη υπάρχει ανάμεσα στο ζήτημα της νομιμοποίησης (αν δηλαδή η Χρυσή Αυγή δικαιούται να είναι νόμιμη) και σε αυτό της “ελευθερίας του λόγου”. Έτσι, ο συνταγματολόγος Κώστας Χρυσόγονος έφτασε να μνημονεύσει το τσιτάτο της Ρόζας Λούξεμπουργκ ότι “η ελευθερία είναι για εκείνον που σκέφτεται διαφορετικά” (Τα Νέα, 01/12/2012), ενάντια στην απαγόρευση των νεοναζί.

Για να ξετυλιξουμε αυτό το κουβάρι, πρέπει να θέσουμε αρχικά το σωστό ερώτημα: είναι η Χρυσή Αυγή άλλο ένα “νόμιμο πολιτικό κόμμα”, όπως η ίδια ισχυρίζεται; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι ένα μεγάλο όχι. Η Χρυσή Αυγή είναι μια ναζιστική συμμορία. Η

Αντιφασιστική διαδήλωση στην Αλεξανδρούπολη.

Κυψέλη

Ν. Ηράκλειο

εμφάνισή της με τη μορφή του κόμματος είναι μια συνειδητή στρατηγική από πλευράς της για να νομιμοποιηθεί και να αξιοποιήσει την ελευθερία κινήσεων που έχει κάθε κόμμα, προκειμένου να ασκήσει βία κατά των στόχων της (μεταναστών, αγωνιστών, κλπ) μέσα από Τάγματα Εφόδου που στήνει στις γειτονιές: δεν είναι τυχαίο ότι η πινακίδα στα γραφεία της γράφει “Κεντρική Διοίκηση”, δηλαδή Κομαντατούρ. Απέναντι σε αυτή τη ναζιστική πρόκληση, δεν αναγνωρίζουμε καμία ελευθερία. Για να απαντήσουμε στο ζήτημα που θέτει ο Χρυσόγονος: όταν η Ρόζα Λούξεμπουργκ μιλάγε για την ελευθερία αυτών που σκέφτονται διαφορετικά, δεν εννοούσε την ελευθερία των Φρούκωρς, των παρακρατικών ταγμάτων που τη δολοφόνησαν. Αυτό σημαίνει συγκεκριμένα: στο σήμερα χτίζουμε ένα μαζικό κίνημα που παρεμποδίζει κάθε δραστηριότητα των φασιστών (από το άνοιγμα “γραφείων” μέχρι την οργάνωση πογκρόμ). Και στην υποθετική περίπτωση που οι νεοναζί προσεγγίσουν “δημοκρατικά” (μέσω εκλογών δηλαδή, όπως το έκανε ο Χίτλερ) την εξουσία, διακηρύσσουμε από τώρα ότι δεν σεβόμαστε αυτό το αποτέλεσμα και θα το πολεμήσουμε λυσσασμένα στους δρόμους, στις γειτονιές, στα εργοστάσια, με κάθε μέσο.

Αυτή η μαζική καμπάνια απονομοποίησης της Χρυσής Αυγής είναι που πρέπει να διεξαχθεί και να κερδηθεί σήμερα, τόσο στο επίπεδο των ιδεών της πλειοψηφίας όσο και σ’ αυτό της πράξης. Οποιαδήποτε νομική απαγόρευση των νεοναζί μπορεί να έρθει μόνον στο τέλος αυτής της καμπάνιας και όχι να τίθεται ως αίτημα στην αρχή της. Αυτή είναι μια βασική διαφορά σε σχέση με το παρελθόν: την περίοδο που η Χρυσή Αυγή ήταν μια περιθωριακή γκρουπά

και το αστικό πολιτικό σύστημα είχε σαφείς διαχωρισμούς από τις θέσεις της, το αίτημα να τεθεί εκτός νόμου μπορούσε να είναι χρήσιμο. Το γεγονός ότι η κυρίαρχη τάξη και το κράτος της δεν έβαλαν ποτέ πραγματικούς φραγμούς στη δράση αυτής της συμμορίας είναι ένα όνειδος για τον ελληνικό αστισμό, που συντελεί αποφασιστικά στην απονομοποίηση του. Τώρα, όμως, μετά από δύο εκλογικά αποτελέσματα στα οποία η Χρυσή Αυγή πήρε 7% και με μια κυβέρνηση που υλοποιεί την ατζέντα της ακροδεξιάς, το αίτημα της νομικής απαγόρευσης ως απάντηση στη νεοναζιστική απειλή είναι ανεπίκαιρο και μπορεί να καταστεί αποπροσανατολιστικό.

Ιστορικά, η εμπειρία των απαγορεύσεων των φασιστών δείχνει ότι αυτές λειτούργησαν μόνον όταν αυτοί ήταν απονομιμοποιημένοι στην πράξη, στα μάτια της μεγάλης πλειοψηφίας (για παράδειγμα μετά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο). Στην περίοδο της ανόδου τους, οι ναζί του Χίτλερ αντιμετώπισαν τις απαγορεύσεις με πολιτικές ντρίπλες σαν κι αυτές που προαναγγέλλει ήδη ο Μιχαλολιάκος σε ανάλογο ενδεχόμενο: για παράδειγμα, τον Δεκέμβριο του 1930, η κυβέρνηση Μπρύνινγκ απαγόρευσε τα ένστολα τάγματα εφόδου του NSDAP, τους “φαιοχίτωνες” των SA. Την επομένη της απαγόρευσης, τα SA παρέλασαν στους δρόμους χωρίς καφέ στολές, αλλά με άσπρα πουκάμισα...

Μία πετυχημένη καμπάνια απονομοποίησης των φασιστών σε συνδυασμό με την ανατροπή της μνημονιακής συγκυβέρνησης μπορούν να σημάνουν την οριστική απομόνωση των νεοναζί, την απόλεια της εκλογικής τους περιφέρειας και το τσάκισμα του οργανωτικού τους πυρήνα. Σε ένα τέτοιο σενάριο, είναι δυνατή ακόμα και η αποτύπωση αυ-

τής της νέας πραγματικότητας σε μια νομική απαγόρευση. Είναι λάθος οι αντιλήψεις που θεωρούν εκ των προτέρων ότι μια τέτοια απαγόρευση θα χρησιμεύσει ως νομικό οπλοστάσιο κατά της Αριστεράς: η καταστολή της δράσης της Αριστεράς δεν είναι θέμα “νομικού οπλοστασίου”, αλλά κοινωνικοπολιτικού συσχετισμού. Μέχρι τότε, το αντιφασιστικό κίνημα έχει πολλά να κάνει για να δημιουργήσει αυτόν το συσχετισμό που θα τσακίσει τους νεοναζί στην πράξη.

Ρατσισμός, καταστολή, ευρώ

Ο ρατσισμός υπήρξε το θερμοκήπιο μέσα στο οποίο ανατράφηκε το φασιστικό φίδι. Η δημιουργία επιτροπών πανελλαδικά που επιλέγουν να αποκαλούνται “αντιφασιστικές-αντιρατσιστικές” είναι μια ένδειξη ότι αυτό το επιχείρημα αγκυλιάζεται από όλο και περισσότερους αγωνιστές και αγωνίστριες. Ωστόσο, το ζήτημα του ρατσισμού εξακολουθεί να δίνει αφορμή για αντιπαραθέσεις μέσα στο αναδυόμενο αντιφασιστικό κίνημα.

Υπάρχουν απόψεις που θέλουν να κεντριοκοποιήσουν το αντιφασιστικό κίνημα μέσα από ένα γενικότερο κίνημα ενάντια στην καταστολή. Οι πολιτικές προελεύσεις αυτών των απόψεων ποικίλλουν, από τον χώρο της αναρχίας μέχρι κομμάτια της αντικαπιταλιστικής αριστεράς που τώρα μπαίνουν στο αντιφασιστικό κίνημα. Μέχρις ενός βαθμού, το συλλαλητήριο που οργανώθηκε στην Αθήνα στις 24 Νοέμβριο ήταν έκφραση αυτών των απόψεων (διαφημιζόταν ως “αντιφασιστικό-αντικατασταλτικό”). Ο αντιφασισμός τείνει έτσι να γίνεται μέρος μόνο ενός συνολικότερου κινήματος κατά της εργοδοτικής, κρατικής και παρακρατικής τρομοκρατίας.

Το πρόβλημα με αυτές τις απόψεις εί-

σμένων μειοψηφιών με τους φασίστες. Η στρατιωτικοποίηση αποκόβει από το κίνημα την πλειοψηφία των ανθρώπων που θέλουν να αντιπαλέψουν τον φασισμό, ακόμα δε περισσότερο αυτό ισχύει για τα μέχρι στιγμής περισσότερα θύματά του, τους μετανάστες. Με δεδομένη μάλλον τη συνεργασία των φασιστών με το κράτος, η αναμέτρηση με στρατιωτικούς όρους είναι εξαιρετικής υπονομευμένη.

Ανάμεσα στον μικρό – ακόμα – φασιστικό πυρήνα που συγκροτεί τη Χρυσή Αυγή και την αντιφασιστική μειοψηφία που δραστηριοποιείται εναντίον της, υπάρχει μια μεγάλη πλειοψηφία ανθρώπων με αντιφασιστικές ιδέες, σε μια περίοδο οικονομικής, πολιτικής και ιδεολογικής κρίσης. Καθήκον των αντιφασιστών δεν είναι η στρατιωτική οργάνωση των ίδιων, αλλά η πολιτική οργάνωση της σχέσης τους μ’ αυτή τη μεγάλη πλειοψηφία και το κέρδιμά της προς την πλευρά του αντιφασιστικού στρατοπέδου. Κρίσιμο ρόλο στην προσπάθεια αυτή έχουν οι οργανώσεις της εργατικής τάξης και της νεολαίας: τα σωματεία, οι σύλλογοι, τα πολιτικά κόμματα της Αριστεράς, οι μαζικές συλλογικότητες. Η οργανική σύνδεση του αντιφασιστικού αγώνα με τις μάχες που δίνουν οι εργαζόμενοι και η νεολαία θα κρίνει αν το 2013 η Χρυσή Αυγή θα σταθεροποιηθεί πολιτικά και θα συγκροτηθεί οργανωτικά ή αν θα είναι η αρχή της πολιτικής της απομόνωσης. Το συλλαλητήριο της 19 Γενάρη θα μας δώσει ένα πρώτο δείγμα του τι πρόκειται να γίνει. Το μόνο σίγουρο είναι ότι η ώρα της μεγάλης μάχης ενάντια στο φασισμό είναι τώρα. ■

να διπλό. Κατ’ αρχάς, αποτυχαίνουν να αντιληφθούν την ιδιαιτερότητα της φασιστικής απειλής, που είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια αυταρχικοποίηση του κράτους. Φυσικά, η άνοδος των νεοναζι συνδέεται με τις πολιτικές αυταρχισμού των μνημονιακών κυβερνήσεων, τροφοδοτείται δε σίγουρα από τις εμφυλιοπολεμικές επιθέσεις της Νέας Δημοκρατίας κατά της Αριστεράς και των κινημάτων. Αλλά η φιλοδοξία των νεοναζι πηγαιίνει πολύ πέρα από την καταστολή: επιδίωξή τους είναι η οικοδόμηση μαζικού αντιδραστικού κινήματος “από τα κάτω” που να υπερβαίνει τα όρια ενός θεσμικού κρατικού μηχανισμού (βλ. Αστυνομία). Οι νεοναζι, για να είναι χρήσιμοι στα αφεντικά, πρέπει να κατορθώσουν το βήμα της χίνας να φτάνει εκεί που δεν φτάνει το βήμα των MAT (αντίθετα με ό,τι έχουν πετύχει μέχρι σήμερα, δηλαδή τη δράση τους αποκλειστικά με τη συνοδεία των MAT). Αυτή τη μοναδικότητα του φασιστικού κινδύνου την οσμίζονται χιλιάδες αγωνιστές, γι’ αυτό και η συμμετοχή στο αντιφασιστικό κίνημα υπερβαίνει κατά πολύ τις δεδομένες αντικατασταλτικές ευαισθησίες. Με αιχμή τον αντιφασισμό, η πάλη ενάντια στην κρατική καταστολή μπορεί να βρει ένα μαζικό και εύφορο ακροατήριο. Το αντίστροφο θα σήμαινε απλά χαμηλότερους ορίζοντες για το αντιφασιστικό κίνημα.

Επιπλέον, η πάλη κατά του φασισμού μέσω ενός ευρύτερου μετώπου για την καταστολή σημαίνει πρακτικά τον παραμερισμό των αντιρατσιστικών αιχμών. Ο ρατσισμός είναι αυτή τη στιγμή η ιδεολογία που χρησιμοποιεί η άρχουσα τάξη, όχι μόνο ενάντια στους μετανάστες εργάτες, αλλά συνολικά για να ξεδιπλώσει όλο της το κατασταλτικό ρεπερτόριο: η επίθεση στο άσυλο γίνεται με κέντρο τους μικροπωλητές, η κατάληψη της Αθήνας από τα MAT γίνεται με όχημα τον Ξένιο Δία, το άνοιγμα στρατοπέδων συγκέντρωσης γίνεται σαν κομμάτι του περιορισμού της “λαθρομετανάστευσης”. Η ελληνική άρχουσα τάξη είναι σαν τον ντόπερμαν που οσμίζεται την αδυναμία του αντιπάλου του. Γι’ αυτό και η αντιπαράθεση του κινήματος με τον ρατσισμό πρέπει να είναι μετωπική, ξεπερνώντας τους μέχρι σήμερα διαταγμούς της Αριστεράς να απαντήσει θαρραλέα και με αυτοπεποίθηση στα ρατσιστικά ιδεολογήματα.

Δυστυχώς, στο μέτωπο αυτό υπάρχει ακόμα αρκετή δουλειά να γίνει. Οι πρό-

σφατες δηλώσεις Μπαλάφα για τους “μαύρους που πουλάνε ηρωίνη στα Ελληνόπουλα” είναι ενδεικτικές μιας υποχώρησης του ΣΥΡΙΖΑ απέναντι στο ρατσιστικό λόγο, όσο πλησιάζει η ώρα της κυβερνητικής εξουσίας. Και βεβαίως απάντηση δεν συνιστά ούτε η υπεκφυγή ότι οι μετανάστες θα φύγουν από την χώρα είτε γιατί θα πάρουν ταξιδιωτικά έγγραφα είτε γιατί η Ελλάδα θα αποκτήσει μαλακό νόμισμα φεύγοντας από το ευρώ, όπως επιχειρηματολόγησε πρόσφατα το Μέτωπο Αλληλεγγύης και Ανατροπής του Αλέκου Αλαβάνου. Το πρόβλημα με αυτό το επιχείρημα δεν είναι απλά η ορθότητά του: οι μετανάστες ήρθαν στην Ελλάδα πριν από το ευρώ. Και θα συνεχίσουν να έρχονται από την Ασία και την Αφρική, όπου οι υλικές συνθήκες ζωής είναι κατά πολύ χειρότερες, οι ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι εξάλλου θα φροντίσουν γι’ αυτό. Το βασικό πρόβλημα είναι αλλού: η ρατσιστική εκστρατεία είναι πρώτα και κύρια επίθεση ενάντια στην ενότητα της εργατικής τάξης. Σε τι ωφελεί αυτή την ενότητα το επιχείρημα (στηριγμένο μάλιστα σε δημοσκοπικό δείγμα 500 μεταναστών) ότι οι μετανάστες είναι υπέρ του ευρώ και θα φύγουν από τη χώρα αν γυρίσουμε στη δραχμή; Όταν μάλιστα αυτό λέγεται από το κομμάτι της Αριστεράς που θέλει να ενώσει τους αγώνες σε μια αντι-ευρώ βάση, το μήνυμα είναι σαφές: οι μετανάστες δεν λογίζονται κομμάτι του αγώνα ενάντια στα Μνημόνια, στη λιτότητα και τη δυστυχία που αυτά φέρνουν. Πρόκειται για απογοηδία: μια τέτοια θέση αποδέχεται τη διάσπαση της εργατικής τάξης και ταυτόχρονα μεγαλώνει το χάσμα της Αριστεράς με τη ριζοσπαστική αντιφασιστική νεολαία που σιχάινεται το ρατσισμό και αναζητά τον καλύτερο τρόπο για να τσακίσει τους φασίστες. Ο αντιρατσισμός είναι στρατηγικά το καλύτερο ταίρι του αντιφασιστικού κινήματος, αν αυτό θέλει να είναι νικηφόρο.

Να οργανωθούμε! Αλλά πώς;

Οι αντιφασιστικές πρωτοβουλίες έχουν κατορθώσει μέσα σε λίγους μήνες να αλλάξουν το κλίμα παγωμάρας που επικράτησε μετά τα εκλογικά αποτελέσματα της Χρυσής Αυγής. Βασική επιλογή που συντέλεσε σ’ αυτή την εξέλιξη ήταν η επιμονή στην οικοδόμηση μαζικού κινήματος, απέναντι σε αντιμετωπίσεις που προκρίνανε τη στρατιωτικοποίηση και την φυσική σύγκρουση αποφασισ-

Η Γερμανία από το 1923 στο 1933 Από την επαναστατική ελπίδα στη ναζιστική φρίκη

Ο Λέανδρος Μπόλαρης γράφει
για τα πολύτιμα διδάγματα της Γερμανίας.

Στις 30 Γενάρη του 1933 ο πρόεδρος της Γερμανίας, ο φον Χίντεμπουργκ, κάλεσε τον Χίτλερ στο προεδρικό μέγαρο και του ανέθεσε την καγκελαρία (πρωθυπουργία). Είχαν προηγηθεί πυρετώδεις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους ναζί, τους στρατηγούς της Ράιχσβερ και τους «συμβούλους» του προέδρου για την σύνθεση της νέας κυβέρνησης. Μόνο δυο άλλοι ναζί κατέλαβαν υπουργικές θέσεις, ο Γκέρινγκ και ο Φρικ. Αντικαγκελάριος έγινε ο φον Πάπεν, που είχε θητεύσει στη θέση του καγκελαρίου από τον Ιούνιο μέχρι τα μέσα Νοέμβριου του 1932. Οι υπόλοιπες θέσεις ανήκαν είτε σε συντηρητικούς που προέρχονταν από τις κορυφές της κρατικής γραφειοκρατίας είτε ήταν μέλη των «εθνολαϊκών» (DNVP) του Χιούγκεμπεργκ. Μέχρι το 1930 ήταν το κύριο κόμμα της άκρας δεξιάς, που απέρριπτε τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης και τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, ήταν αντισημιτικό και φανατικά αντισοσιαλιστικό. Υπουργός Άμυνας διορίστηκε ο στρατηγός φον Μπλόμπεργκ. Ήταν η «κυβέρνηση της εθνικής συσπείρωσης» όπως ονομάστηκε.

Ένα κύμα βίας και τρόμου συνόδεψε τον διορισμό του Χίτλερ. Σε πόλεις, χωριά, γειτονιές, εργοστάσια, γραφεία, οι ναζιστικές συμμορίες των Ταγμάτων Εφόδου έσπαγαν γραφεία αριστερών και προοδευτικών οργανώσεων και εφημερίδων, ύψωναν τη σημαία με τη σβάστικα σε δημόσια κτίρια, επιτίθονταν σε Εβραίους πολίτες.

Οι εκλογές για το νέο Ράιχσταγκ (κοινοβούλιο) ορίστηκαν για τις 5 Μάρτη. Στις 20 Φλεβάρη ο Γκέρινγκ, «διάδοχος» του Χίτλερ και υπουργός πλέον, κάλεσε τους μεγάλους βιομήχανους σε μια μυστική σύσκεψη. Τα ονόματα των συμμετεχόντων είναι αναγνωρίσιμες

«φίρμες» ακόμα και σήμερα: Siemens, Krupp, Allianz, Vestag (με κορμό την Thyssen), Opel, IG- Farben και άλλες. Μετά από ένα λογύδριο μιάμισης ώρας από τον Χίτλερ, ο Γκέρινγκ μπήκε στο «ψητό». Η «βιομηχανία» θα έπρεπε να ενισχύσει αποφασιστικά σε χρήμα το ναζιστικό κόμμα στις εκλογές, γιατί αν τις έχανε θα γινόταν εμφύλιος. Και τους διαβεβαίωσε: «Μείνετε ήσυχoi, θα είναι οι τελευταίες εκλογές για δέκα χρόνια, μην πω για έναν αιώνα». Ο Σαχτ, πρώην πρόεδρος της Ραϊχσμπανκ (κεντρική τράπεζα) από το 1926 μέχρι το 1930, μοίρασε τον λογαριασμό και μετά από τα σχετικά παζάρια τους. Μέσα σε λίγες μέρες τρία εκατομμύρια μάρκα εισέρευσαν στα ταμεία του ναζιστικού κόμματος.¹ Ήταν η αρχή μιας επικερδούς, αν κι όχι πάντα ανέφελης, συνεργασίας

«Εκατομμύρια στέκουν πίσω μου». Το θηλυκό φωτομοντάζ που αποκαλύπτει τι είδους εκατομμύρια στηρίζαν τον Χίτλερ.

που κράτησε μέχρι το 1945.

Οι συχετισμοί στο εσωτερικό της κυβέρνησης σύντομα αποδείχτηκαν παραπλανητικοί. Ο Χιούγκεμπεργκ είχε καθησυχάσει τις ανησυχίες ενός συνομιλητή του λέγοντας ότι με αυτόν τον ελιγμό: «Θα στρομώσουμε τον Χίτλερ στη γωνία τόσο πολύ που στο τέλος θα τσιριξεί σαν ποντίκι».

Μέσα σε λίγους μήνες, οι Ναζί είχαν πάρει στα χέρια τους το τιμόνι του κράτους αποφασισμένοι να μην το μοιραστούν με κανέναν. Τα συνδικάτα διαλύθηκαν, η περιουσία τους κατασχέθηκε και δόθηκε στο «Γερμανικό Μέτωπο Εργασίας» (DAF) των ναζί, κι οι συνδικαλιστές γέμισαν τις φυλακές και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας (KPD) πρώτα και σύντομα μετά και το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα (SPD) τέθηκαν εκτός νόμου και το άγριο κυνήγι των μελών τους συνεχίζονταν ακόμα και την άνοιξη του 1945, όταν η Γερμανία ήταν ερείπια και το καθεστώς του Χίτλερ κατέρρεε. Τα αστικά κόμματα είχαν σειρά: αφού τον Μάρτη του 1933 ψήφισαν την «Νομιμοποιητική Πράξη» (η επίσημη ονομασία της ήταν «Νόμος Για την Θεραπεία του Λαού και του Έθνους από την Δυστυχία», που ουσιαστικά ανακήρυσσε τον Χίτλερ δικτάτορα), το ένα μετά το άλλο δήλωσε ότι «αυτοδιαλύεται».

Αν περιοριζόταν σ' αυτά, το νέο καθεστώς δεν θα διέφερε πολύ από μια αστυνομικού-στρατιωτικού τύπου δικτατορία: συντηρητικό, αντισημιτικό, αντισοσιαλιστικό, καταπιεστικό, πολεμοκάπηλο. Όμως το καθεστώς των Ναζί πήγε πολύ πιο μακριά από οποιαδήποτε δικτατορία, οποιοδήποτε «κράτος έκτακτης ανάγκης» στην ιστορία του καπιταλισμού. Όχι μόνο οι κρατικοί μηχανισμοί αλλά και κάθε συλλογική οργάνωση και έκφραση στην κοινωνία εντάχθηκε στη διαδικασία αυτού που οι ίδιοι οι ναζί ονόμασαν Gleichschaltung – «ευθυγράμμιση».² Από την πιο μικρή χοροδία στο

πιο απομακρυσμένο χωριό της Γερμανίας, από τις ενώσεις φιλοτελιστών ή τα θέατρα μέχρι και τις ενώσεις των εργοδοτών, οι πάντες έπρεπε να δηλώσουν έμπρακτα την προσχώρησή τους στα ναζιστικά «ιδεώδη» και να αποδεχτούν τις εντολές των ναζί.

Στην ιστορία του καπιταλισμού υπάρχουν πολλά ρατσιστικά καθεστώτα. Όμως κανένα δεν έφτασε να βάλει σκοπό της ύπαρξής του την βιολογική εξόντωση εκατομμυρίων ανθρώπων μόνο και μόνο επειδή ήταν Εβραίοι. Η ναζιστική μηχανή ξόδεψε για παράδειγμα πολύτιμους πόρους – καύσιμα, τρένα, φρουρές – για να στείλει τους 400 χιλιάδες Εβραίους της Ουγγαρίας στο Άουσβιτς ανάμεσα στον Μάη και τον Ιούλη του 1944, ενώ την ίδια στιγμή ο ρώσικος στρατός προέλαυνε ακάθεκτος στην Γιαντινιά «επιχείρηση Μπαγκρατιόν» που τον έφερε, ανάμεσα στ' άλλα, και μέσα στην ίδια την Ουγγαρία.³ Δεκάδες χιλιάδες ειδικευμένοι Εβραίοι εργάτες και τεχνίτες εξοντώνονταν, την ίδια στιγμή που οι Γερμανοί βιομήχανοι εκφρόζανε τα παράπονά τους για την έλλειψη ειδικευμένων εργατικών χεριών στα εργοστάσιά τους.

Πώς έφτασε μια από τις πιο ανεπτυγμένες οικονομικά κοινωνίες, με μια τόσο σημαντική πνευματική κληρονομιά να γεννηθεί και να ανεχθεί ένα καθεστώς που έκανε δημόσιες καμπάνιες για τους «ανάπηρους που κοστίζουν εξήντα χιλιάδες μάρκα σε κάθε Γερμανό» χωρίς να παράγουν άρα ήταν «περιττοί»;⁴

«Αλυσίδα αντεπαναστατικών μετατοπίσεων»

Τον Νοέμβρη του 1918 οι εργάτες και οι φαντάροι ανέτρεψαν το καθεστώς του Κάιζερ, έφτιαξαν συμβούλια και επέβαλαν το τέλος του πολέμου. Η Γερμανική Επανάσταση έμεινε στα μισά του δρόμου, επειδή η Σοσιαλδημοκρατία κατόρθωσε να ελέγξει το κίνημα και να επιβάλλει την «αυτοσυγκράτηση» στα πλαίσια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Όμως, αυτό δεν ήταν το τέλος. Οι επαναστάσεις δεν είναι μονόπρακτα έργα. Το 1923 θα ήταν μια χρονιά καμπί.

Το 1923 η Γερμανία έζησε μια συγκλονιστική οικονομική και πολιτική κρίση. Τον Γενάρη η Γαλλική κυβέρνηση έστειλε τον στρατό της να καταλάβει το Ρουρ, την καρδιά της Γερμανικής βαριάς βιομηχανίας με το πρόσχημα ότι η ηττημένη στον Πρώτο Παγκόσμιο χώρα

Εξεγερμένοι ναύτες το 1918.

καθυστερούσε ηθελημένα στην πληρωμή των πολεμικών επανορθώσεων που της είχαν επιβληθεί μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Βερσαλλιών το 1919.

Ο πληθωρισμός, που είχε αρχίσει να καλπάζει επικίνδυνα ήδη από το τέλος του πολέμου, βγήκε κυριολεκτικά εκτός ελέγχου. Το μάρκο έχασε κάθε αξία ως νόμισμα, χρειαζόταν μερικά δισεκατομμύρια για να αγοραστούν λίγα αυγά ή λίγο βούτυρο. Τον Αύγουστο μια γενική απεργία που είχε καλεστεί από το συντονιστικό των εργοστασιακών επιτροπών στις οποίες πρωτοστατούσαν οι κομμουνιστές, παρέλυσε το Βερολίνο και άλλα μεγάλα κέντρα και έριξε την κυβέρνηση.

Η επιρροή του KPD μεγάλωσε με άλματα. Εκατοντάδες χιλιάδες σοσιαλδημοκράτες εργάτες είτε εγκατέλειπαν το κόμμα τους είτε ακολουθούσαν τους κομμουνιστές στις μάχες του κινήματος και στήριζαν την αριστερή πτέρυγα μέσα στο κόμμα τους. Ήταν φανερό ότι η Γερμανία είχε μπει σε μια επαναστατική κατάσταση κι η ηγεσία του KPD, που είχε ξαφνιαστεί από την ταχύτητα των εξελίξεων, άρχισε τις προετοιμασίες για την τελική έφοδο. Τελικά, οι αριστεροί σοσιαλδημοκράτες επέλεξαν τη «νομιμότητα», οι κομμουνιστές διάσταν και ο «Γερμανικός Οκτώβρης» δεν ήρθε ποτέ.⁵

Συνήθως, οι ιστορίες που εξετάζουν την άνοδο και την πτώση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης για να εντοπίσουν τις αιτίες της επικράτησης των ναζί, υποτιμούν, καμιά φορά μέχρι εξαφάνισης, την Γερμανική Επανάσταση και τη σημασία της. Ο Α. Τρότσκι, αντίθετα, γρά-

φοντας τέσσερις μήνες μετά την επικράτηση των ναζί, περιέγραφε την άνοδο του κινήματός τους ως την αποκορύφωση δεκαπέντε χρόνων αντεπαναστατικών προσπαθειών.

«Οι Ναζί χαρακτηρίζουν το πραξικόπημά τους με το σφετερισμένο τίτλο της επανάστασης. Ο φασισμός αφήνει το κοινωνικό σύστημα απείραχτο. Αυτό καθυπόταξε το πραξικόπημα του Χίτλερ δεν μπορεί να επικαλεστεί, ούτε καν τον τίτλο της αντεπανάστασης. Αλλά δεν μπορούμε να το θεωρήσουμε σαν ένα απομονωμένο γεγονός. Είναι το συμπλήρωμα του κύκλου των κλονισμών που άρχισαν το 1918 στη Γερμανία. Η επανάσταση του Νοέμβρη που έδωσε την εξουσία στα συμβούλια των εργατών και των στρατιωτών, ήταν προλεταριακή από τη θεμελιώδη τάση της. Αλλά το κόμμα που βρισκόταν επικεφαλής του προλεταριάτου, ξανάδωσε την εξουσία στην αστική τάξη. Μ' αυτή την έννοια η Σοσιαλδημοκρατία άνοιξε την εποχή της αντεπανάστασης πριν ακόμα κατορθώσει η επανάσταση να αποτελειώσει την εργασία της. Εντούτοις, όσο η αστική τάξη εξαρτιόταν ακόμα από τη Σοσιαλδημοκρατία, δηλαδή από τους εργάτες, το καθεστώς διατηρούσε τα στοιχεία ενός συμβιβασμού. Ταυτόχρονα η διεθνής κατάσταση και η εσωτερική κατάσταση του γερμανικού καπιταλισμού δεν άφηνε περιθώρια για παραχωρήσεις. Αν η Σοσιαλδημοκρατία έσωσε την αστική τάξη από την προλεταριακή επανάσταση, ο φασισμός ήρθε με τη σειρά του να απελευθερώσει την αστική τάξη από τη Σοσιαλδημοκρατία. Το πραξικόπημα του Χίτλερ είναι ο τελικός κρίκος στην αλυ-

«Οδοφράγματα στο Αμβούργο». Αφίσα του Κ.Κ. που τιμά το 1930 την επέτειο της εξέγερσης του 1923.

σίδα των αντεπαναστατικών μεταπολίσεων».⁶

Ασταθής ισορροπία

Το ναζιστικό κόμμα ιδρύθηκε το 1919 και τον Οκτώβριο του 1923 ο Χίτλερ προσπάθησε να οδηγήσει τα «τάγματα εφόδου» σε μια απόπειρα πραξικοπήματος στο Μόναχο που κατέληξε σε φιάσκο. Η πρώτη κρίση της Βαϊμάρης είχε γεννήσει την επαναστατική ελπίδα και την αντεπαναστατική απελπισία.

Το ναζιστικό κόμμα πέρασε στην αφάνεια – και την κρίση. Στις εκλογές του Δεκέμβρη 1924 η συμμαχία στην οποία συμμετείχαν οι ναζί πήρε με το ζόρι το 3% των ψήφων. Αντίθετα, οι «εθνολαϊκοί» του DNVP έφτασαν στο 20,5%. Αυτό το κόμμα είχε την στήριξη των «γιούνκερς» – των Πρώσων γαιοκτημόνων –, σημαντικών μερίδων των μεγάλων βιομηχάνων, όπως ο Μπόρσινγκ της βαριάς βιομηχανίας, εφημερίδων, πρώην στρατηγών. Διέθετε επίσης σημαντικά ερείσματα σε συντηρητικές οργανώσεις «χαρτογιακάδων» υπαλλήλων, όπως στην Γερμανική Εθνική Ένωση Εμποροϋπαλλήλων (DHW). Οι ναζί δεν εξαφανίστηκαν βέβαια: ανάμεσα στο 1924 και το 1929 κατάφεραν να χτίσουν ένα σκληρό πυρήνα 130.000 μελών που θα έπαιξε κρίσιμο ρόλο στη συνέχεια.

Αλλά επιφανειακά η Δημοκρατία της Βαϊμάρης έμοιαζε να έχει σταθεροποιηθεί με τα «άκρα» να βρίσκονται στο πε-

ριθώριο και την οικονομία να ευημερεί. Η εικόνα αυτή ήταν απατηλή. Η κυβερνητική αστάθεια συνέχιζε να είναι χαρακτηριστικό της Δημοκρατίας, αντανakλώντας τα διλήμματα και τις συγκρούσεις μέσα στο αστικό πολιτικό στρατόπεδο ιδιαίτερα για την εξωτερική πολιτική.

Οι εκλογές του Μάη 1928 κατέγραψαν μια σαφή στροφή προς τα αριστερά. Τόσο το SPD όσο και το KPD κατέγραψαν αύξηση σε ψήφους και ποσοστά. Οι Σοσιαλδημοκράτες σχημάτισαν την κυβέρνηση του «Μεγάλου Συνασπισμού» με άλλα αστικά κόμματα, με καγκελάριο το στέλεχός τους Χάινριχ Μίλερ. Αυτή η κυβέρνηση που τυπικά διέθετε μια άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία θα έμπαινε σε ένα χρόνο στη δίνη της πιο καταστροφικής κρίσης που έχει γνωρίσει ο παγκόσμιος καπιταλισμός.

Όμως, ακόμα και πριν το ξέσπασμα της κρίσης, τα «λύτρα της ταξικής πάλης» που είχαν δώσει οι καπιταλιστές με αντάλλαγμα την συνεργασία της Σοσιαλδημοκρατίας γίνονταν όλο και πιο ανυπόφορα: οι συλλογικές συμβάσεις, ένα στοιχειώδες κράτος πρόνοιας με επιδόματα ανεργίας, η κρατική διαιτησία για τις διαφορές συνδικάτων-εργοδοτών.

Το πιο εντυπωσιακό παράδειγμα για αυτό ήταν το «Μεγάλο Λοκ Άουτ του Ρουρ» τον Νοέμβριο του 1928. Τα συνδικάτα διεκδίκησαν αυξήσεις στους μισθούς, η κρατική διαιτησία έκρινε κατά βάση υπέρ τους και σε απάντηση οι βιο-

μήχανοι του χάλυβα και του σιδήρου έκαναν λοκ-άουτ θέτοντας σε διαθεσιμότητα πάνω από 230.000 μεταλλεργάτες.⁷

Την ίδια περίοδο, το «επίσημο» κόμμα της ακροδεξιάς, το DNVP έμπαινε σε βαθιά κρίση. Στις εκλογές του 1928 υπέστη μια βαριά εκλογική ήττα Λίγο αργότερα διασπάστηκε για τη στάση που θα κρατούσαν οι βουλευτές του απέναντι στο «Σχέδιο Γιανγκ» που προωθούσαν οι ΗΠΑ για τον διακανονισμό των πολεμικών επανορθώσεων. Είναι αλήθεια ότι οι ναζί, που κατέβηκαν για πρώτη φορά στις εκλογές με το όνομα του κόμματός τους, πήραν ένα μίξερ 2,6%. Συνέχισαν να βρίσκονται δηλαδή στο περιθώριο, όμως τα τείχη που τους κρατούσαν εκεί είχαν αρχίσει ήδη να γκρεμίζονται. Τον Σεπτέμβριο του 1930 όταν έγιναν οι επόμενες εκλογές σε συνθήκες κρίσης, το ναζιστικό κόμμα είδε τις ψήφους του να εκτινάσσονται στο 18,3%.

Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία και για τις συζητήσεις που γίνονται για την τωρινή κρίση. Όσο αλήθεια κι αν είναι ότι οι τάξεις των ναζί πύκνωσαν από τους εξοργισμένους και απελπισμένους μικροαστούς που συμπαρέσυραν ακόμα και τμήματα των ανοργάνωτων εργατών, άλλο τόσο λάθος είναι η άποψη ότι αυτό ήταν ένα αντόματο αντανakλαστικό σε συνθήκες βαθιάς οικονομικής κρίσης. Το 1918-19 και το 1923, σε ανάλογες συνθήκες, τα ίδια στρώματα είχαν στραφεί προς τα αριστερά, γιατί η εργατική τάξη στην κίνησή της αντιπροσώπευε την ελπίδα όχι την απελπισία.

Εργαλείο;

Σ' αυτό το σημείο προκύπτει το ερώτημα της σχέσης των ναζί με τους καπιταλιστές και το κράτος. Για όσους ιστορικούς θέλουν να δώσουν άφεση αμαρτιών στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης και κατ' επέκταση στο ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα, η σχέση απλά δεν υπάρχει. Η ανάθεση της Καγκελαρίας στον Χίτλερ ήταν ένα τραγικό λάθος που θα μπορούσε να αποφευχθεί.

Είναι εύκολο να περιγράφονται εναλλακτικές λύσεις κατόπιν εορτής. Ίσως μια στρατιωτική δικτατορία θα έκανε «τη δουλειά» εξίσου καλά: όπου «δουλειά» ήταν η συστηματική καταστολή του εργατικού κινήματος και ο επανεξοπλισμός της Γερμανίας. Όμως, το πρόβλημα για τους καπιταλιστές ήταν ότι τί-

ποτα δεν εξασφάλιζε εκ των προτέρων την επιτυχία μιας τέτοιας λύσης.

Τον Μάρτη του 1930 η κυβέρνηση του «Μεγάλου Συνασπισμού» κατέρρευσε και ο Χίντεμπουργκ διόρισε έναν Καθολικό πολιτικό, τον Μπρίνιγκ, καγκελάριο. Ο «Καγκελάριος της Πείνας» κι η κυβέρνησή του επιβίωναν μόνο χάρις στις υπερεξουσίες που έδινε το Άρθρο 48 του Συντάγματος στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο Μπρίνιγκ διέθετε την ανοχή της Σοσιαλδημοκρατίας. Ακόμα πιο περιορισμένη κοινοβουλευτική βάση είχαν οι επόμενες «προεδρικές» κυβερνήσεις, του φον Πάπεν και του Σλάιχερ. Κι αυτές αποδείχτηκαν πολύ αδύναμες.

Ο Τρότσκι έγραφε το 1933 ότι: «Όσο οι Ναζί δρούσαν σαν κόμμα κι όχι σαν κρατική εξουσία, δεν μπορούσαν να προσηγγίσουν την εργατική τάξη. Από το άλλο μέρος, η μεγαλοαστική τάξη, ακόμα κι εκείνη που υποστήριζε με το χρέμα της τον Χίτλερ, δεν θεωρούσε αυτό το κόμμα σαν δικό της. Η εθνική "αναγέννηση" στηρίχτηκε ολοκληρωτικά στις ενδιάμεσες τάξεις, το πιο καθυστερημένο τμήμα του λαού, τη βαριά σαβούρα της ιστορίας».⁸

Η ιστορική έρευνα έχει επαληθεύσει τον Τρότσκι. Είναι απλοϊκή μια αντίληψη που βλέπει τους ναζί σαν ένα «εργαλείο» που κρατούσαν στο συρτάρι οι καπιταλιστές και το έβγαλαν όταν το χρειάστηκαν. Ο Χίντεμπουργκ κι η Ράιχσβερ είχαν απορρίψει κάμποσες φορές το 1932 την αναρχική του Χίτλερ στην

Καγκελαρία, με την σύμφωνη γνώμη βιομηχάνων τόσο γνωστών όσο ο Κρουπ. Ο διορισμός του το 1933 ήταν αποτέλεσμα των αδιεξόδων της άρχουσας τάξης, όχι κάποιου έτοιμου «σχεδίου Β».

Οι εκλογές του 1928 άδειασαν σε τέτοιο βαθμό τα ταμεία του κόμματος ώστε υποχρεώθηκε να ακυρώσει το «συνέδριο» του στο Μόναχο.⁹ Τα εκατομμύρια των βιομηχάνων άρχισαν να ρέουν στα ταμεία του Χίτλερ από το τέλος του 1932 και κυρίως μετά την άνοδό του στην εξουσία. Μόλις τον Γενάρη του 1932 ο Χίτλερ κατάφερε να μιλήσει στη φημισμένη «Λέσχη της Βιομηχανίας» (Industrie Club) στο Ντίσελντορφ, σε ένα κοινό «βαρόνιον» τις βαριάς βιομηχανίας.

Όπως αναφέρει μια μελέτη για την ιστορία της IG-Farben, του μεγαλύτερου επιχειρηματικού ομίλου της Γερμανίας και του τρίτου μεγαλύτερου στον κόσμο, από το 1930: «Το ενδιαφέρον των μεγάλων επιχειρήσεων για τον Ναζισμό θύμιζε περισσότερο 'διάγραμμα πυρετού' οι καμπύλες του οποίου κινούνταν σε ευθεία σχέση με τα εκλογικά αποτελέσματα και σε αντίστροφη σχέση με την οικονομική συγκυρία».¹⁰

«Συγκρουσιακή συνεργασία»

Όμως, τα παραπάνω δεν σημαίνουν συγκυροχάρτι για τους καπιταλιστές της Γερμανίας. Είναι καταρχήν λάθος μια αντίληψη που κατατάσσει τους στρατηγούς, τους «Γιούνκερ», την ανώτερη κρατική γραφειοκρατία, εκτός καπιταλιστικής άρχουσας τάξης. Σε καμιά χώρα το κράτος δεν ήταν και δεν είναι απλώς εντολοδόχος των βιομηχάνων και των τραπεζιτών.

Ο Ιαν Κέρσο, επισημαίνει ότι «οι παραδοσιακά ισχυρές ομάδες... ήταν ανίκανες να επιβάλουν το είδος της αντεπανάστασης που επιθυμούσαν». Χρειάζονταν τον Χίτλερ και ο Χίτλερ τις χρειαζόταν. Όμως, η στήριξη που του πρόσφεραν: «ήταν η εγγύηση ότι η αδυναμία [τους] θα φαινόταν ξεκάθαρα στα επόμενα χρόνια, καθώς η αντεπανάσταση που σχεδίαζαν να κάνουν έδωσε τη θέση της στην προσπάθεια των ναζί για μια ρατσιστική επανάσταση στην Ευρώπη η οποία άνοιξε το δρόμο για την παγκόσμια πυρκα-

γιά και τη γενοκτονία».¹¹

Στη σχέση του ναζιστικού καθεστώτος με τους βιομηχάνους και την κυρίαρχη τάξη συνολικά, το πάνω χέρι το είχαν οι ναζί. Η τεράστια αεροναυπηγική βιομηχανία που έφτιαξε τη Λουφτβάφε, στηρίχτηκε στις κρατικές επενδύσεις αλλά και στον καταναγκασμό των αντίστοιχων βιομηχάνων. Ο Χιούγκο Γιούνκερς της ομώνυμης εταιρείας οδηγήθηκε στη φυλακή κι η επιχείρησή του κατασχέθηκε τον Οκτώβρη του 1933. Οι βαρόνοι του χάλυβα και του σιδήρου του Ρουρ έβλεπαν με φανερό ανησυχία την ανάπτυξη της Reichswerke Hermann Goering, που από το 1937 και μετά όχι μόνο κατάσχισε τα κοιτάσματα σιδηρομεταλλεύματος που έλεγχαν πριν, αλλά επεκτάθηκε διά της αρπαγής σε όλη την κατεχόμενη Ευρώπη και έφτασε ίσως να γίνει ο μεγαλύτερος επιχειρηματικός όμιλος στον κόσμο.¹² Ακόμα κι ο Τύσεν, από τους λιγοστούς μεγαλο-βιομήχανους που υποστήριξαν τους ναζί πριν το 1933, οδηγήθηκε στη φυλακή το 1943.

Όμως, αυτή η «συγκρουσιακή συνεργασία» – όπως ονομάζει την σχέση ο Άλεξ Καλλίνικος – ήταν τόσο επικερδής που όχι μόνο δεν έσπασε αλλά δυνάμωνε.¹³ Η IG-Farben ήταν υπέρ των σχέσεων με τα συνδικάτα και της διεθνούς συνεννόησης στη δεκαετία του '20. Όμως τα πλήγματα της κρίσης σήμαιναν ότι τη δεκαετία του '30 αγάλλιασε το πρόγραμμα επανεξοπλισμού των ναζί και κατέληξε να χτίζει το Auschwitz-Monowitz, ένα τεράστιο σύμπλεγμα εργοστασίων χημικής βιομηχανίας, που κόστισε τη ζωή σε τουλάχιστον 30.000 σκλάβους-εργάτες που της είχαν παραχωρήσει τα SS απ' το διπλανό στρατόπεδο θανάτου.¹⁴

Υπήρχε άλλος δρόμος;

Οι ναζί κατέκτησαν την εξουσία σχεδόν χωρίς αντίσταση. Αυτή η κατάληξη εξηγείται συνήθως ως αναπόφευκτο προϊόν της αδυναμίας της εργατικής τάξης να αντιτάξει σθεναρά αντίσταση. Είναι κι αυτή μια λάθος αντίληψη που χρεώνει στην τάξη τις ανεπάρκειες και τις προδοσίες των πολιτικών και συνδικαλιστικών ηγεσιών της.

Η Σοσιαλδημοκρατία ήταν το κόμμα που επηρέαζε τη μεγάλη πλειοψηφία της οργανωμένης εργατικής τάξης. Στηριξε όλη της την πολιτική για την αποτροπή του φασιστικού κινδύνου στην αυταπάτη ότι οι «θεσμοί» θα προστατέψουν τη Δη-

«Το Κόκκινο Αστέρι», έντυπο του KPD, Αύγουστος 1930.

μοκρατία. Τον Απρίλη του 1932 έφτασε να στηρίξει την υποψηφιότητα του Χίτλερ για την προεδρία. Ήταν το «μικρότερο κακό» σε σχέση με τον Χίτλερ. Τον Ιούλη της ίδιας χρονιάς έκατσε με σταυρωμένα χέρια όταν η κυβέρνηση απέλυσε την κυβέρνηση της Πρωσίας στην οποία κυριαρχούσε το SPD. Το κόμμα ακολουθούσε πολιτική «ανοχής» στις κυβερνήσεις που σκόρπιζαν δυστυχία σε μαζική κλίμακα.

Σε τέτοιες συνθήκες το τι κάνει ένα κόμμα που δεν έχει τα βαρίδια του κοινοβουλευτικού κρετινισμού της σοσιαλδημοκρατίας παίζει κρίσιμο ρόλο. Το KPD ήταν ένα μαζικό κόμμα που συγκέντρωνε την εμπιστοσύνη εκατοντάδων χιλιάδων εργατών που ήθελαν να ανατρέψουν με επανασταση τον καπιταλισμό και να συντρίψουν τους ναζί. Το 1932 έφτασε να έχει 360.000 μέλη κι η παραστρατιωτική του οργάνωση η RFB, έφτανε τις 100.000. Οι κομμουνιστές έδωσαν ηρωικές μάχες ενάντια στους ναζί στους δρόμους και τις γειτονιές. Όμως, συνολικά, το κόμμα αρνήθηκε να δώσει τις πολιτικές μάχες που θα κέρδιζαν την πλειοψηφία των σοσιαλδημοκρατών εργατών στη δράση ενάντια στους ναζί, σπαζόντας τον ζουρλομανδύα της παθητικότητας.

Η ηγεσία του κόμματος επέμεινε μέχρι το τέλος στην πολιτική της «Τρίτης Περιόδου» που είχε επιβάλλει η σταλινική Κομμουντέρν. Σύμφωνα με αυτή την πολιτική, η σοσιαλδημοκρατία ήταν δίδυμος αδελφός του φασισμού, «σοσιαλφασισμός», και όλες οι κυβερνήσεις που χρησιμοποιούσαν την καταστολή ήταν φασιστικές. Και μιας και ο καπιταλισμός είχε μπει «στην τρίτη και τελευταία περίοδό του» – μετά το 1917 – οι κομμουνιστές δεν είχαν τίποτα να κερδίσουν με τη δουλειά στα ρεφορμιστικά συνδικάτα και έπρεπε να χτίσουν τα δικά τους, τα «κόκκινα» που θα οδηγούσαν τις μάξες.

Ο Τρότσκι έγραφε ότι η εργατική τάξη έχει πελώριες δυνατότητες για αντίσταση και αντεπίθεση παρά τις εκλογικές επιτυχίες των ναζί γιατί: «στη ζυγαριά του επαναστατικού αγώνα χίλιοι εργάτες που δουλεύουν σε ένα μεγάλο εργοστάσιο αξίζουν εκατό φορές περισσότερο απ' όσο αξίζουν χίλιοι χαμηλόβαθμοι αξιωματούχοι, γραφιάδες, οι σύζυγοι και οι πεθερές τους». Για να κινηθεί αυτή η δύναμη χρειάζόταν καταρχήν οι επαναστάτες να βρίσκονται στα συνδικάτα και τα εργοστάσια. Όμως, η RGB,

η συνδικαλιστική «παράταξη» του KPD πήρε μόλις το 4% των ψήφων στις εκλογές για τα εργοστασιακά συμβούλια το 1931 και στο συνέδριο της ADGB – της συνδικαλιστικής συνομοσπονδίας – τον ίδιο χρόνο δεν υπήρχε ούτε ένας κομμουνιστής αντιπρόσωπος.

Είναι αλήθεια ότι κατά καιρούς το KPD πρότεινε «ενιαίο μέτωπο» με τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες για δράση ενάντια στους φασίστες. Αλλά μόνο «από τα κάτω» και μόνο αν συνοδευόταν με τη συνολική καταγγελία του καπιταλισμού και της ηγεσίας του SPD, δηλαδή ουσιαστικά έστελνε «τελεσίγραφο» να αναγνωρίσουν εκ των προτέρων τη δικιά του ηγεσία.

Μια πολιτική που θα συσπείρωνε τις εργατικές οργανώσεις και κόμματα σε πρακτικά μέτρα άμυνας και προστασίας από τη βία των ναζί, θα είχε δυο συνέπειες. Η πρώτη θα ήταν το μέτρημα στη πράξη κι όχι στα χαρτιά των πραγματικών συσχετισμών δύναμης στο δρόμο. Οι 400.000 «φαιοχιτώνες» των SA – των «ταγμάτων εφόδου» των ναζί – θα βρίσκονταν αντιμέτωποι με εκατομμύρια οργανωμένους εργάτες που και την εμπειρία και τη δύναμη είχαν να τους δώσουν αξέχαστα μαθήματα. Η δεύτερη συνέπεια θα ήταν η άρχουσα τάξη να σκεφτεί ξανά πριν κάνει το τελικό βήμα να παραδώσει την εξουσία στους ναζί αφού θα γνώριζε ότι δεν θα είχε να αντιμετωπίσει απλά κάποιες διαμαρτυρίες στο κοινοβούλιο και τις εφημερίδες, αλλά πραγματικές μάχες. Επίσης μια τέτοια πολιτική θα απελευθέρωνε τη δυναμική του εργατικού κινήματος. Θα κέντριζε τα εκατομμύρια των οργανωμένων εργατών να μπουν στη δράση όχι

«Αδόλφος, ο υπεράνθρωπος»,
αντιφασιστικό πόστερ του John Heartfield.

μόνο ενάντια στους ναζί, αλλά και ενάντια στις απολύσεις και τη φτώχεια.

Αυτή ήταν η ουσία της πολιτικής του ενιαίου μετώπου που πρότεινε ο Τρότσκι. Ήταν μια ρεαλιστική πολιτική. Δεν υπήρχαν σινικά τείχη ανάμεσα στους σοσιαλδημοκράτες και τους κομμουνιστές εργάτες. Το 1927 μεγάλες οργανώσεις του SPD συμμετείχαν σε μια κοινή καμπάνια με τους κομμουνιστές για να δημιουργηθούν χωρίς αποζημίωση οι περιουσίες των βασιλικών οικογενειών στα κρατίδια της Γερμανίας. Ακόμα και τον Νοέμβριο του 1928 η πλειοψηφία των βουλευτών του SPD αναγκάστηκε να καταψηφίσει μαζί με το KPD την κατασκευή του νέου «θωρηκτού τσέπης» Deutschland που επέβαλε η κυβέρνηση του «Μεγάλου Συνασπισμού».

Το KPD επέλεξε αντίθετα μια πολιτική ζιγκ ζαγκ, που κινούνταν από την υποτίμηση της φασιστικής απειλής μέχρι την υποκατάσταση της συλλογικής δράσης των εργατών από τις δυναμικές ενέργειες των αποφασισμένων «επίλεκτων» σχηματισμών του. Αυτές οι πολιτικές επιλογές έφεραν την ήττα. ■

1. Peter Hayes, *Industry and Ideology – IG Farben in the Nazi Era*, Cambridge 2001, σελ. 86-87.
2. Με την εξαίρεση των Εκκλησιών, ιδιαίτερα της Καθολικής. Η περιπτώση του στρατού είναι διαφορετική: το καλοκαίρι του 1934 οι αξιωματικοί κι οι στρατιώτες ορκίστηκαν προσωπική πίστη στον Χίτλερ. Παρόλο που θα χρειαζόταν να φτάσει το 1944 για να επιβληθεί και τυπικά ο έλεγχος του ναζιστικού κόμματος, η εικόνα μιας μη-ναζιστικής Βέρμαχτ είναι επί της ουσίας ένας μεταπολεμικός μύθος της Δύσης.
3. Richard J Evans, *The Third Reich at War*, Penguin 2009, σελ. 616-618 και 620.
4. Η σχετική εμπεική αφίσα του ναζιστικού καθεστώτος στην ιστοσελίδα της «19 Γενάρη-Αθήνα Πόλη Αντιφασιστική» <http://athensantifa19jan.wordpress.com/2012/12/13/γιατι-τι-συλλαλητήριο-ενάντια-στο-ναζι>
5. Chris Hartman, *Η Χαμένη Επανάσταση: Γερμανία 1918-1923*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2008, Κεφάλαια 11,12 και 13.
6. «Τι είναι Εθνικοσοσιαλισμός» στο: Λέον Τρότσκι, *Η Πάλη ενάντια στον Φασισμό στη Γερμανία*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 1999, σελ. 265.
7. Detlev J K Peukert, *The Weimar Republic*, Hill and Wang 1993, σελ. 126-27.
8. Τρότσκι, ο.π, σελ. 264.
9. Ian Kershaw, *Χίτλερ-Τόμος Ι, «Υβρις»*, Scripta 2005, σελ. 344.
10. Peter Hayes, σελ. 67.
11. Ian Kershaw, ο.π, σελ. 484-85. Σε άλλο σημείο διευκρινίζει ότι αυτές οι ελίτ δεν ήταν «προβιομηχανικές» αλλά «σύγχρονες ομάδες πίεσης» (σελ. 474).
12. Adam Tooze, *The Wages of Destruction – The Making and Breaking of the Nazi Economy*, Penguin 2007, σελ. 236-39.
13. Alex Callinicos, *Plumbing the Depths – Marxism and the Holocaust*, 2001, <http://www.marxisme.dk/arkiv/callinic/2001/holocaust/>
14. Tooze, σελ. 445.

Η επανάσταση στην Αίγυπτο

Το 2012 ήταν η δεύτερη χρονιά της επανάστασης στην Αίγυπτο. Είναι σημαντικό να ξεκινάει κανείς από αυτή την αφετηρία, καθώς πάνω στα αιγυπτιακά γεγονότα προσπαθούν να ξαναδικαιωθούν όσοι για χρόνια έλεγαν ότι η επανάσταση είναι αδύνατη στον 21ο αιώνα, ιδίως στη Μέση Ανατολή. Οι αναλύσεις περί “ισλαμικού χειμώνα” που έχει αντικαταστήσει την αραβική άνοιξη συνεχίζουν να μονοπωλούν τους τίτλους των εφημερίδων. Μια πιο εκλεπτυσμένη εκδοχή αυτής της άποψης είναι ότι πλέον στην Αίγυπτο βρίσκεται σε εξέλιξη μια νέα επανάσταση, αυτή τη φορά ενάντια στην Μουσουλμανική Αδελφότητα. Αυτές οι αντιλήψεις καταλήγουν να περιορίζουν τους ορίζοντες της επανάστασης. Στη χειρότερη περίπτωση καταλήγουν στη μοιρολατρία: δεν γίνεται τίποτα. Στη θέση του Μουμπάρακ είναι απλώς σήμερα ο Μούρσι, όπως μέχρι πρόσφατα ήταν ο Ταντάουϊ. Στην καλύτερη θεωρούν πως στην Αίγυπτο δεν εξελίσσεται τίποτα άλλο από μια κίνηση για τον εκσυγχρονισμό της αιγυπτιακής κοινωνίας, απέναντι στα μεσαιωνικά απομεινάρια του Ισλαμισμού.

Η πραγματικότητα είναι πολύ πιο πλούσια από αυτές τις φωτογραφικές προσεγγίσεις. Όπως όλες οι επαναστάσεις του παρελθόντος, η αιγυπτιακή επανάσταση περνάει φάσεις με στασιμότητα, εφόδους καιπισωγυρίσματα. Όμως το βασικό χαρακτηριστικό όλων των επαναστάσεων είναι ότι βάζουν για πρώτη φορά στο προσκήνιο της ιστορίας εκατομμύρια απλούς ανθρώπους που μέχρι χτες ασχολούνταν μόνο με το σπίτι τους. Είναι αυτή η κίνηση που αλλάζει τις ιδέες και οδηγεί στο πέρασμα από τη μία φάση της επανάστασης στην άλλη. Ας το πούμε πιο καθαρά: αν τα εκατομμύρια φίλοι της Μουσουλμανικής Αδελφότητας δεν είχαν βγει στους δρόμους του Καΐρου στις αρχές του 2011, στην επανάσταση που γράφισε τον Μουμπάρακ, σήμερα θα ήταν στη σφαίρα της φαντασίας να συζητάμε για τις συγκρούσεις ανάμεσα στην Αριστερά και τους Ισλαμιστές. Τα γεγονότα επίσης επιβεβαιώνουν ότι οι διαχωριστικές γραμμές είναι πολύ πιο διαπερατές, από ό,τι φαντάζονται οι οπαδοί του “ισλαμικού χειμώνα”.

Ας ξεκινήσουμε από αυτό το τελευ-

Πού βαδίζει η Αίγυπτος; Πίσω σε έναν “ισλαμικό χειμώνα” μετά την “αραβική άνοιξη”; Ή μήπως οι εργάτες μπαίνουν σε μια νέα φάση; Ο Νίκος Λούντος ενημερώνει και εξηγεί.

Πλατεία Ταχρίρ, διαδήλωση ενάντια στον Μούρσι.

ταίο γιατί είναι από μόνο του αρκετό για να κλονίσει τη μοιρολατρία. Στο πρόσφατο δημοψήφισμα για το Σύνταγμα, ο πρόεδρος Μούρσι κατάφερε να κερδίσει με 63,8%, με τη συμμετοχή όμως να μην ξεπερνάει το 33%. Το “Ναι” συγκέντρωσε δηλαδή 10.600.000 ψήφους.¹ Ένα σχεδόν χρόνο πριν, στις Κοινοβουλευτικές εκλογές που έγιναν το Νοέμβριο του 2011 και το Γενάρη του 2012, αν αθροίσει κανείς τις ψήφους της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και του κόμματος Νουρ των Σαλαφιτών (δηλαδή των δύο βασικών πολιτικών δυνάμεων που ψήφισαν Ναι στο πρόσφατο δημοψήφισμα) ξεπερνούσαν τα 17,5 εκατομμύρια. Όποιος μιλάει γενικά και αόριστα για στροφή στον ισλαμισμό θα πρέπει να εξηγήσει τα επτά εκατομμύρια χαμένους ψήφους των Ισλαμιστών μέσα σε ένα χρόνο.

Τα ίδια τα αποτελέσματα του Δημοψηφίσματος είναι ακόμη πιο ενδιαφέρο-

να. Η πρωτεύουσα της χώρας, το Κάιρο, ήταν η περιφέρεια με τα χαμηλότερα ποσοστά για το νέο Σύνταγμα. Πλειοψήφησε το “Όχι” με πάνω από 52%. Αμέσως χειρότερη για τον Μούρσι ήταν η περιφέρεια της Γαρμπίγια, με πρωτεύουσα την Τάντα, που είναι το κέντρο της βιομηχανίας του βαμβακιού και το σιδηροδρομικό κέντρο του Δέλτα του Νείλου. Η Μαχάλα αλ-Κούμπρα, η πόλη-υφαντουργικό κέντρο, όπου οι εργάτες και οι εργάτριες είχαν ξεκινήσει μαζικούς απεργιακούς αγώνες ενάντια στον Μουμπάρακ για χρόνια πριν την ανατροπή του, βρίσκεται επίσης στη Γαρμπίγια. Τρίτη στη σειρά περιφέρεια με νίκη του “Όχι” είναι η Μουνουφίγια, επίσης με σημαντική συγκέντρωση εργατικής τάξης, στις τηλεπικοινωνίες, το εμπόριο και την υφαντουργία. Στην Ιντοράμα, μια μεγάλη Υφαντουργική εταιρεία της περιφέρειας, έχουν καταμετρηθεί πάνω από 130 απεργίες τα τε-

Συγκέντρωση των Επαναστατών Σοσιαλιστών.

λευταία 6 χρόνια. Στο Πορτ Σαϊντ, μπορεί να κέρδισε το “Ναι”, όμως το “Όχι” συγκέντρωσε σχεδόν 49%. Το Πορτ Σαϊντ είναι το δεύτερο μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας, με διυλιστήρια, τουρισμό και βιομηχανίες.

Σε όλα δηλαδή τα σημαντικά σημεία συγκέντρωσης εργατικού πληθυσμού, αλλά και στα αστικά κέντρα που συνδυάζουν εργάτες, νεολαία και άλλα φτωχά στρώματα, η συνειδηση και οι απαιτήσεις είναι πολύ πιο προχωρημένα από τα όρια που θέλει να βάλει η Αδελφότητα. Τα μεγαλύτερα ποσοστά υπέρ του Συντάγματος (περίπου 90%) ήταν στη Ματρούχ (την περιοχή της ερήμου που επεκτείνεται στη Λιβύη), στην Κοιλάδα του Νότου, το Φαγιούμ. Πρόκειται για τις περιοχές που από την αρχή ελάχιστα επηρεάστηκαν από την επανάσταση.

Έτσι κι αλλιώς, όπως παρατηρούσε ο Τρότσκι στην Ιστορία της Ρώσικης Επανάστασης: “Τα νέα της επανάστασης απλώθηκαν στα χωριά από τις κοντινές πόλεις, εν μέρει διαμέσου των Αρχόν, αλλά κυρίως μέσω των αγορών, των εργατών και των φαντάρων. Τα χωριά αποδέχθηκαν την επανάσταση με πιο αργούς ρυθμούς και με μικρότερο ενθουσιασμό από τις πόλεις, αλλά δεν την ένιωσαν σε μικρότερο βάθος [...] Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι η Πετρούπολη μόνη της κατάφερε την επανάσταση του Φλεβάρη. Η υπόλοιπη χώρα υποτάχθηκε σε αυτήν. Δεν υπήρξε μάχη πουθενά παρά μόνο στην Πετρούπολη. [...] Η επανάσταση διεξήχθη με βάση την πρωτοβουλία και τη δύναμη μίας και μόνο πόλης, η οποία αποτελούσε κατά

προσέγγιση γύρω στο 1/75 του πληθυσμού της χώρας. Μπορεί να πει κανείς, αν θέλει ότι η πιο γιγάντια δημοκρατική πράξη επετεύχθη με τον πιο αντιδημοκρατικό τρόπο. Ολόκληρη η χώρα τέθηκε μπροστά σε ένα τετελεσμένο γεγονός”.²

Η ανάπτυξη του καπιταλισμού, ακόμη και σε μία χώρα “αναπτυσσόμενη” όπως η Αίγυπτος, έχει κάνει τις αναλογίες πολύ ευνοϊκότερες. Το Κάιρο δεν είναι το 1/75 του πληθυσμού της χώρας αλλά σχεδόν το 1/4.

Ο κόσμος, στις επαρχίες ή στις πόλεις, που ακόμη αποδέχεται την Μουσουλμανική Αδελφότητα ή ακόμη και τους Σαλαφίτες ως πολιτική του ηγεσία δεν αποτελεί εξάλλου εφεδρεία της αντεπανάστασης. Κάθε άλλο. Μια τέτοια ανάγνωση κινδυνεύει να βγάλει λάδι τις δυνάμεις του παλιού καθεστώτος που είναι οι πρώτες που θέλουν να πισωγυρίσουν τις κατακτήσεις της επανάστασης – και στέκονται ενάντια στην Αδελφότητα. Οι Ισλαμιστές δεν είναι η πολιτική έκφραση της αντεπανάστασης. Και μόνο το γεγονός ότι ο Μούρσι στην προσπάθειά του να καταγγείλει το πρόσφατο δημοκρατικό κίνημα ισχυρίστηκε ότι πρόκειται για “φελούλ”, δηλαδή νοσταλγούς του Μουμπάρακ, δείχνει ποιόν κόσμο προσπαθεί να εκφράσει.

Οι ισορροπίες και οι συμμαχίες αλλάζουν διαρκώς μετά την πτώση του Μουμπάρακ. Για παράδειγμα υπάρχουν κομμάτια του παλιού καθεστώτος που συνεργάζονται με πτέρυγες των φιλελεύθερων – είτε πρόκειται για φιλελεύθερους που επιβίωσαν κάτω από την προστασία του Μουμπάρακ είτε για φιλε-

λεύθερους που διώκονταν. Στις εκλογές για την προεδρία της χώρας, αυτές οι δυνάμεις ψήφισαν τον Σαφίκ, τον υποψήφιο του Μουμπάρακ, ενάντι στον Μούρσι. Υπήρξαν δυνάμεις της Αριστεράς που έριξαν το ίδιο ψηφοδέλτιο στην κάλπη, με τη λογική ότι καλύτερα ο “κοσμικός” Σαφίκ, παρά ο ισλαμιστής Μούρσι.

Ο ρόλος της Αδελφότητας

Η Μουσουλμανική Αδελφότητα κατάφερε να αναδειχθεί στη μεγαλύτερη πολιτική δύναμη της μετά-Μουμπάρακ εποχής, έχοντας πίσω της μια ιστορία ως ο πιο οργανωμένος πολιτικός φορέας οργάνωσης στη διάρκεια της δικτατορίας. Στο βαθμό που η Αριστερά δεν είχε καταφέρει να παίξει αυτό το ρόλο, πρέπει κανείς να ξεκινήσει αναγνωρίζοντας ότι υπάρχει μια αντιστοιχία με το ρόλο που παίζουν τα ρεφορμιστικά κόμματα. Ανοίγοντας μια εποχή όπου για πρώτη φορά οι άνθρωποι ένιωσαν ότι μπορούν να πουν την άποψή τους ελεύθερα και να ψηφίσουν χωρίς το φόβο του χωροφύλακα, ήταν λογικό η Αδελφότητα να συγκεντρώσει την πλειοψηφία. Τις γραμμές της δεν τις πύκνωσαν οι κοινωνικές δυνάμεις που θέλουν να σταματήσει η επανάσταση, αλλά κόσμος που έχει τις απαιτήσεις ότι η διακυβέρνηση της χώρας από την Αδελφότητα μπορεί να υλοποιήσει κάποιες από τις προσδοκίες του, ή τουλάχιστον να δημιουργήσει ευνοϊκότερες συνθήκες για να διεκδικήσει κάτι τέτοιο.

Ταυτόχρονα, η Αδελφότητα δεν είναι ένα ρεφορμιστικό κόμμα με τον ίδιο τρόπο που υπήρξε η σοσιαλδημοκρατία τις τελευταίες δεκαετίες στην Ευρώπη. Η οργανωτική της ισχύς δεν στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στην οργανωμένη εργατική τάξη και στα συνδικάτα, αλλά σε επαγγελματικά δίκτυα, στα στρώματα των επιστημόνων και μικρών ή μεγάλων επιχειρηματιών και στα τζαμιά. Σε μεγάλο βαθμό αυτό γινόταν με αμοιβαίες υποχωρήσεις και συμβιβασμούς με το κράτος του Μουμπάρακ. Αυτή της η φύση δεν την κάνει πιο ισχυρή σε σχέση με τη σοσιαλδημοκρατία, αλλά πιο ευάλωτη όταν το κίνημα βάζει μπροστά πραγματικά αιτήματα αλλαγής στην οικονομία και στην πολιτική που αμφισβητούν τον καπιταλισμό, ιδίως όταν η εργατική τάξη κινείται ανεξάρτητα. Αυτό ήταν το μήνυμα που είχαν δώσει και οι προεδρικές εκλογές, στις οποίες ο υποψήφιος

Διαδήλωση υποστήριξης των Παλαιστίνιων.

των Νασερικιών που είχε και τη στήριξη σημαντικών τμημάτων της Αριστεράς, Χαμντίν Σαμπάχι, πήρε 21%. Αν συγκρίνει κανείς την τεράστια οργανωτική δύναμη της Αδελφότητας με τις δυνάμεις της Αριστεράς, το 21% γίνεται ακόμη πιο εντυπωσιακό και αποκαλύπτει τις τεράστιες ιδεολογικές μετατοπίσεις που εξελίσσονται στην αιγυπτιακή κοινωνία. Και σε εκείνη την περίπτωση, ήταν τα μεγάλα αστικά κέντρα που έδωσαν τα καλύτερα αποτελέσματα στον Σαμπάχι.

Το συμπέρασμα είναι ότι η περιγραφή της κατάστασης σύμφωνα με το σχήμα “Κοσμική αντιπολίτευση εναντίον Ισλαμιστών” καταλήγει αφενός να χαρίζει στην αντεπανασταση απλό κόσμο που έχει αυταπάτες για την Αδελφότητα, αφετέρου να επιτρέπει “αντι-Ισλαμικές” συμμαχίες με τον πραγματικό διάβολο που είναι οι νοσταλγοί του Μουμπάρακ και οι καπιταλιστές. Το “Εθνικό Συμβούλιο Σωτηρίας” που σχηματίστηκε ενάντια στην προσπάθεια του Μούρσι να αρπάξει εξουσίες και να περάσει το νέο Σύνταγμα έχει τέτοια χαρακτηριστικά.

Ποιές συμμαχίες;

Αντί για συμμαχίες με νοσταλγούς, το κλειδί είναι να έρθουν στο προσκήνιο οι αντιφάσεις στο εσωτερικό του μπλοκ των Ισλαμιστών. Αφενός ανάμεσα στην ηγεσία της Αδελφότητας που είναι πλούσιοι καπιταλιστές και στην οργανωμένη μικροαστική της βάση. Αφετέρου ανάμεσα στις πολιτικές της Αδελφότητας και στις ελπίδες του κόσμου που επηρεάζει και την ψηφίζουν – εργάτες, αγρότες, φτωχά στρώματα. Αυτό απαιτεί ανεξάρτητη παρέμβαση της επαναστατικής Αριστεράς και της εργατικής τάξης, ώστε μέσα στις καθημερινές μάχες να έρχεται στο φως τι βρίσκεται πίσω από τα γενικόλογα συνθήματα των Ισλαμι-

Αντί για συμμαχίες με νοσταλγούς, το κλειδί είναι να έρθουν στο προσκήνιο οι αντιφάσεις στο εσωτερικό του μπλοκ των Ισλαμιστών

στών. Η “σαρία” στο μυαλό πολλών φτωχών χωρικών σημαίνει εξασφάλιση δικαιοσύνης για όλους τους ανθρώπους, ενώ η “κοσμικότητα” είναι ταυτισμένη με τον ανταρτισμό των στρατιωτικών καθεστώτων. Αντί λοιπόν για θεωρητική αντιπαράθεση για το αν θα περιέχει το Σύνταγμα αναφορές στη θρησκεία, το ζήτημα είναι πώς ο κόσμος που θέλει δικαιοσύνη θα μπει στη μάχη για να τη διεκδικήσει και πού θα κοιτάξει για να βρει συμμάχους. Αν δεν τα συνδικάτα και την Αριστερά να συμμαχούμε με τα αφεντικά και τους στρατοκράτες, φυσικά και δεν θα κοιτάξει προς τα εκεί.

Για αυτούς τους λόγους, οι Επαναστάτες Σοσιαλιστές της Αιγύπτου δεν συμμετέχουν στο “Εθνικό Μέτωπο Σωτηρίας” και σε ανακοίνωσή τους εξηγούν: “Η αντίθεσή μας στις πολιτικές του Μούρσι δεν θα μας οδηγήσει ποτέ στο να συμφωνήσουμε στο ελάχιστο με ό,τι προωθεί τώρα το Εθνικό Μέτωπο Σωτηρίας, το οποίο φέρνει τον Χαμντίν Σαμπάχι πλάι πλάι με τον Αμο Μούσα, και το Μοχάμεντ αλ-Μπαραντέϊ δίπλα στον Σαγιέντ αλ-Μπαντάνοϊ, ο οποίος δεν δίστασε να συναντηθεί με τον αμερικάνο πρόεβη στο Κάιρο. Παρόλα αυτά, οι συναντήσεις του Μετώπου συνεχίζονται και τίποτα δεν έγινε.

Από την μεριά μας καλούμε στο σχη-

ματισμό ενός επαναστατικού μετώπου, χωρίς κανένα υπόλειμμα του παλιού καθεστώτος, ώστε να συνεχίσουμε τον αγώνα για να ολοκληρωθούν οι στόχοι της επανάστασης, να κερδίσουμε ψομί, ελευθερία και κοινωνική δικαιοσύνη”³.

Μια συμμαχία σαν το “Μέτωπο” δεν μπορούσε να αναδείξει την αντικαπιταλιστική αιχμή στη μάχη ενάντια στο Σύνταγμα του Μούρσι, όπως και συνολικά ενάντια στη διακυβέρνηση της Αδελφότητας. Στην καρδιά του Συντάγματος, πίσω από τη συζήτηση περί Ισλάμ και θρησκείας, βρίσκεται η εδραίωση του νεοφιλελευθερισμού, ο περιορισμός των πολιτικών αλλά και των εργατικών δικαιωμάτων. Οι μισθοί συνδέονται με την παραγωγικότητα αντί για τις τιμές, ενώ η κήρυξη νόμιμης απεργίας γίνεται σχεδόν αδύνατη. Στο “Μέτωπο” συμμετέχουν δυνάμεις της Αριστεράς όπως η “Λαϊκή Σοσιαλιστική Συμμαχία” αλλά και δυνάμεις της φιλελεύθερης δεξιάς όπως οι “Ελεύθεροι Αιγύπτιοι”, στην ηγεσία των οποίων βρίσκεται ο μεγιστάνας των τηλεπικοινωνιών, Ναγκίμπ Σαουΐρις, με περιουσία πάνω από 3 δις ευρώ και άλλοι καπιταλιστές.

Στην πραγματικότητα, η κλασική αντιπαράθεση ανάμεσα στο Λαϊκό Μέτωπο και το Ενιαίο Μέτωπο της εργατικής τάξης παίρνει στην Αίγυπτο μια σύγχρονη μορφή. Ο Ακράμ Ισμαήλ, στέλεχος της Σοσιαλιστικής Λαϊκής Συμμαχίας, υπερασπίζεται τη συνεργασία με τους φιλελεύθερους ως εξής: “Το να μιλάει κανείς για φεουλ (απομεινάρια της δικτατορίας) είναι πλέον χωρίς νόημα. Το κίνημα έχει στην ηγεσία του της δημοκρατικές δυνάμεις, και σήμερα χιλιάδες φωνάζουν μόνο επαναστατικά συνθήματα. Η μάχη σήμερα είναι ανάμεσα στην καταπιεστική ισλαμιστική συμμαχία και στην ανερχόμενη δύναμη της δημοκρατίας – μια απαραίτητη, ιστορική και σκληρή μάχη”⁴.

Οι πιέσεις στον Μούρσι

Η Αδελφότητα βρίσκεται όντως κάτω από διπλή πίεση – και στο ζήτημα της δημοκρατίας και στα ζητήματα επιπέδου διαβίωσης. Στην προσπάθειά της να σταθεροποιήσει την κατάσταση απειλεί να βάλει στο περιθώριο τους Χριστιανούς Κόπτες αλλά και να κάνει επιθέσεις στις γυναίκες. Αυτό σημαίνει ότι νέες δυνάμεις μπαίνουν στις γραμμές της πολιτικοποίησης και της επανάστασης. Πολλοί Χριστιανοί είχαν αποφύγει να

Συγκέντρωση στη Μαχάλα ενάντια στο Σύνταγμα του Μούρσι.

εμπλακούν στην πολιτική και τώρα έγιναν κομμάτι των διαδηλώσεων. Οργανώθηκαν επίσης διαδηλώσεις γυναικών ενάντια στο Σύνταγμα.

Ταυτόχρονα όμως, είναι χαρακτηριστικό ότι ο Μούρσι, όταν στις αρχές Δεκέμβρη ανακοίνωσε ότι παίρνει πίσω το επίμαχο διάταγμα με το οποίο θα αναλάμβανε τις υπερεξουσίες, πήρε ταυτόχρονα πίσω “για διαβούλευση” τις ήδη ανακοινωμένες αυξήσεις στους φόρους βασικών ειδών όπως τα τσιγάρα, τα ποτά, τα αναψυκτικά, το φυσικό αέριο και το ηλεκτρικό.

Το κλειδί βρίσκεται στις πρωτοβουλίες που μπορεί να πάρει η Αριστερά ώστε αυτές οι φαινομενικά διαφορετικές μάχες να μην ξεκοπούν και βέβαια να μην υποταχθούν στα σχέδια της μιας ή της άλλης μερίδας της άρχουσας τάξης. Τα κρατούμενα για μια τέτοια πολιτική υπάρχουν ήδη. Οι εμπειρίες των εργατικών αγώνων, των αλληπάλληλων απεργιών, καταλήψεων, διαδηλώσεων και σχηματισμών νέων συνδικάτων είναι μια αφηρησία. Οι αντιμπερειαλιστικές κινητοποιήσεις που έφτασαν στο ξήλωμα της ισραηλινής πρεσβείας αλλά και στο άνοιγμα των συνόρων με τη Γάζα στη διάρκεια των πρόσφατων βομβαρδισμών είναι ένα ακόμη δεδομένο, στο οποίο οι αντιφάσεις της Αδελφότητας είναι ιδιαίτερα εύθραυστες. Η ριζοσπαστικοποίηση των φοιτητών, των γυναικών και άλλων στρωμάτων που έχουν γεμίσει την πλατεία Ταχρίρ ξανά και ξανά σε κάθε πρόκληση είτε του Ταντάουϊ, είτε του Μούρσι είναι το τρίτο κρα-

Η οικονομική κρίση θα συνεχίσει να αυξάνει την ένταση ανάμεσα στις εργατικές κινητοποιήσεις και στις επιθέσεις της κυβέρνησης

τούμενο.

Εκτός από την ορμή των κινημάτων, υπάρχει ένα επιπλέον δεδομένο που κάνει τους ρυθμούς στην Αίγυπτο να παραμένουν τόσο υψηλοί (και άρα να απέχουν κατά πολύ από τον υποτιθέμενο χειμώνα). Η οικονομική κρίση θα συνεχίσει να αυξάνει την ένταση ανάμεσα στις εργατικές κινητοποιήσεις και στις επιθέσεις της κυβέρνησης. Την Τετάρτη 2 Γενάρη, η αιγυπτιακή λίρα έπεσε σε ιστορικό χαμηλό έναντι του δολαρίου (0,16 δολάρια), εκτοξεύθηκαν τα ασφάλιστρα κινδύνου και τα αποθεματικά συναλλάγματος έφτασαν σε κρίσιμα επίπεδα. Οι τιμές των εισαγόμενων προϊόντων αναμένεται να αυξηθούν κατακόρυφα και η μόνη αντιμετώπιση που έχει η ηγεσία της Μουσουλμανικής Αδελφότητας είναι περισσότερος νεοφιλελευθερισμός. Το ΔΝΤ έδωσε στήριξη στην κυβέρνηση Μούρσι και στα περιοριστικά μέτρα για το ξένο συνάλλαγμα που πήρε, μιας και έτσι διασφαλίζεται ότι η Αίγυπτος θα συνεχίσει να αποπληρώνει

τους ξένους δανειστές της. Η κυβέρνηση Μούρσι κρέμεται από τα χείλια της Κριστίν Λαγκάρντ, στην αναμονή ενός νέου δανείου 3,6 δις ευρώ.

Το 2012 είδε το φιλμ της επανάστασης στην Αίγυπτο να ξετυλίγεται. Ξεκίνησε με τον στρατηγό Ταντάουϊ, εκλεκτό του Μουμπάρακ στην ηγεσία της χώρας, πέρασε από δημοκρατικές εκλογές που έφεραν για πρώτη φορά την αντιπολιτευόμενη Αδελφότητα στην εξουσία και ισχυρή εμφάνιση της Αριστεράς, έφτασε στο ξήλωμα των εξουσιών του Ταντάουϊ, την ώρα που οι περισσότεροι περίμεναν ειρηνική συνύπαρξη των δύο εξουσιών και τελείωσε με καινούργιες συγκρούσεις ανάμεσα στην κυβέρνηση Μούρσι και το κίνημα που δεν αφήνει κανέναν να αρπάξει επιπλέον εξουσίες.

Η θεωρία της “Διαρκούς Επανάστασης” που μάς κληροδότησε η Ρώσικη Επανάσταση μέσω του Τρότσκι τονίζει ότι δεν υπάρχει τρόπος να ξεκόψεις χειρουργικά το δημοκρατικό από το σοσιαλιστικό στάδιο σε μια επανάσταση. Οι εργάτριες των τηλεφωνικών κέντρων της Αιγύπτου δεν μπορούν να βρεθούν στο ίδιο “δημοκρατικό” κίνημα με το αφεντικό τους, τον Σαουϊρίτς. Αντίθετα, οι ίδιες εργάτριες όταν παίρνουν την πρωτοβουλία για αγώνες για τα δικαιώματά τους μπορούν να αποτελέσουν το κέντρο για να εκφραστούν τα αιτήματα και του γυναικείου κινήματος και των Χριστιανών και έτσι να γίνουν περισσότερα βήματα προς τη δημοκρατία, την ώρα που ανοίγει ο δρόμος για συνολική σύγκρουση με το σύστημα. Η Αίγυπτος χρειάζεται μια “δεύτερη επανάσταση” που θα ολοκληρώσει την πρώτη, αλλά αυτή δεν θα είναι η σύγκρουση με την Αδελφότητα, αλλά η σύγκρουση με τον καπιταλισμό. ■

1. Τα στοιχεία πρέπει να διαβάζονται με την επιφύλαξη ότι σε πολλά σημεία πραγματοποιήθηκε νοθεία υπέρ του “Ναι”, ιδίως στις περιοχές που η Αδελφότητα είχε ούτως ή άλλως μεγάλη δύναμη. Η νοθεία αυτή βέβαια δεν καθόρισε το τελικό αποτέλεσμα.
2. Αναφέρεται στο κεφάλαιο “Ποιος ηγήθηκε της εξέγερσης του Φλεβάρη”. Στα αγγλικά υπάρχει onλάν: tinyurl.com/ajya4lz. Στα ελληνικά το βιβλίο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παρασκήνιο.
3. “Δεν θα περάσει το Σύνταγμα σου”, Ανακοίνωση των Επαναστατών Σοσιαλιστών, 4 Δεκέμβρη 2012 tinyurl.com/bzfyx6b (στα αγγλικά).
4. “Civil groups' rounce into political space seen as pro-democracy triumph”, *Egypt Independent*, 29 Νοέμβρη 2012, tinyurl.com/ax7tbbq. Ο Άκραμ Ισμαήλ έχει δώσει μια αναλυτικότερη συνέντευξη στην εφημερίδα *Δρόμος* και στον Γιάννη Αλμπάνη: “Καμία πολιτική δύναμη δεν μπορεί να ελέγξει την Αίγυπτο αυτή τη στιγμή”, 22 Οκτώβρη 2012.

110 χρόνια «Τι να κάνουμε;»

Εκατόν δέκα χρόνια μετά, η μπροσούρα του Λένιν «Τι να κάνουμε; Τα φλέγοντα ζητήματα του κινήματός μας» αποτελεί έναν πολύτιμο οδηγό δράσης για όλους τους αγωνιστές του κινήματος που σήμερα παλεύουν ενάντια σε ένα σύστημα εκμετάλλευσης και καταπίεσης.

Το να ανατρέχουμε σε τέτοια έργα σίγουρα, δεν αποτελεί επίσκεψη σε νεκροταφείο ή προσκύνημα σε εικονίσματα αλλά την κατανόηση των επιλογών του Λένιν για τα ζητήματα της πολιτικής και της οργάνωσης του επαναστατικού κόμματος στις αρχές του 20ου αιώνα με βάση τις συνθήκες της περιόδου, τόσο του καπιταλισμού αλλά και του ίδιου του κινήματος.

Από την άλλη δεν ψάχνουμε ένα συνταγολόγιο που θα το ακολουθήσουμε τυφλά στο σήμερα, αλλά τη μεθοδολογία που ακολούθησε ο Λένιν. Χρειάζεται να έχουμε υπ' όψιν ότι ο Λένιν έχει χώρο και χρόνο μέσα στον οποίο δρα και γράφει. Αυτά τα κείμενα δημοσιεύονται στο τέλος μίας περιόδου αυθόρμητης ανάπτυξης του εργατικού κινήματος στη Ρωσία με εργοστασιακές απεργίες που όμοιες τους δεν είχαν ξαναδεί οι επαναστάτες μέχρι τότε. Είναι τα συμπεράσματα και οι παρατηρήσεις, το απόσταγμα μιας ολόκληρης περιόδου με τα οποία ο Λένιν προσπαθεί να ξεκαθαρίσει τρία ζητήματα: ποιός θα έπρεπε να είναι το περιεχόμενο της πολιτικής των επαναστατών, τον τρόπο οργάνωσης των επαναστατών σε σχέση με το κίνημα και το σχέδιο για τη συγκρότηση μίας πανρωσικής πολιτικής εφημερίδας.

Σε ό,τι αφορά το πρώτο ζήτημα ο Λένιν προσπαθεί να ξεκαθαρίσει ότι οι κυρίαρχες ιδέες σε μία κοινωνία άρα και στην εργατική τάξη, είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης και συνεπώς οι ιδέες των αφεντικών. «...κάθε μείωση του ρόλου της σοσιαλιστικής ιδεολογίας, κάθε απομάκρυνση απ' αυτήν σημαίνει ταυτόχρονα και δυνάμωμα της αστικής ιδεολογίας. Γίνεται λόγος για το αυθόρμητο. Η αυθόρμητη όμως εξέλιξη του εργατικού κινήματος τραβάει ίσα-ίσα στην υποταγή του στην αστική ιδεολογία, (...) γιατί το αυθόρμητο εργατικό κίνημα είναι τρεϊντ-γιουνιονισμός, είναι *Nur-Gewerkschaftlerin*, και τρεϊντ-γιουνιονισμός σημαίνει ακριβώς ιδεολογική υπο-

Αυθορμητισμός και ταξική συνείδηση, πρωτοπορία και μαζικό κίνημα, συγκεντρωτισμός και δημοκρατία - παλιά διλήμματα όπου οι απαντήσεις του Λένιν μοιάζουν ολόφρεσκες, υποστηρίζει η Αργυρή Ερωτοκρίτου.

Συνέδριο ανθρακωρύχων το 1921: στο κέντρο διακρίνεται ο Λένιν.

δούλωση των εργατών στην αστική τάξη» (σελ.40). «Γιατί όμως – θα ρωτήσει ο αναγνώστης – το αυθόρμητο κίνημα, το κίνημα που ακολουθεί τη γραμμή της μικρότερης αντίστασης, οδηγεί ίσα-ίσα στην κυριαρχία της αστικής ιδεολογίας; Για τον απλούστατο λόγο, ότι η αστική ιδεολογία είναι ως προς την προέλευσή της πολύ πιο παλιά από τη σοσιαλιστική ιδεολογία. Γιατί είναι πιο πολύπλευρα δουλεμένη και γιατί διαθέτει ασύγκριτα περισσότερα μέσα διάδοσης» (σελ.41).

Ακόμα και σήμερα αυτό είναι μια πραγματικότητα, αρκεί να σκεφτούμε ποιες ιδέες μας διδάσκουν στα σχολεία, ποιες ιδέες εκφοράζουν τα ΜΜΕ κλπ. Ο Λένιν εδώ προσπαθεί να συγκροστεί με μία τάση που διαμορφωνόταν μέσα στο σοσιαλδημοκρατικό κόμμα που υποστήριζε ότι το μόνο που έχουν να κάνουν οι επαναστάτες είναι να στηρίζουν τα «αυθόρμητα» αιτήματα των εργατών, τα αιτήματα που μπορούν να υλοποιηθούν στο «εδώ και τώρα» και τίποτα περισσότερο, ήταν οι ρεφορμιστές της επο-

χής. Αυτό όμως που χρειαζόταν το κίνημα για την περαιτέρω ανάπτυξη του – και ο Λένιν το έβλεπε πολύ καθαρά – ήταν το πέρασμα από τους διάσπαρτους, απομονωμένους μεταξί τους, τοιχούς αγώνες σε επίπεδο εργοστασίου, στην συνολικοποίηση και ενοποίησή τους ενάντια στην τσαρική απολυταρχία.

Ταυτόχρονα με αυτή την αντίληψη προσπαθούσε να δείξει την ανάγκη για την ανεξαρτησία, την προφύλαξη από καθετί αστικό, των επαναστατικών ιδεών: «όσο πιο νεαρό είναι το σοσιαλιστικό κίνημα σε μια χώρα τόσο πιο δραστήρια πρέπει να καταπολεμάται κάθε απόπειρα στερέωσης της μη σοσιαλιστικής ιδεολογίας (...) Το κίνημα μας βρίσκεται πραγματικά στην παιδική του ηλικία και για να ανθροθεί πιο γρήγορα πρέπει να μπολιαστεί με την αδιαλλαξία απέναντι σε κείνους, που με την υπόκλιση τους μπρος στο αυθόρμητο επιβραδύνουν την ανάπτυξή τους». Άρα όλα αυτά οι σοσιαλδημοκράτες-επαναστάτες δεν μπορούσαν να τα αφήσουν στο τυχαίο. Ο

Ο Λένιν διαβάζει την Πρώτη.

Λένιν καταλάβαινε ότι δεν χρειαζόταν απλά να βαδίζεις μαζί με την κίνηση της εργατικής τάξης, αλλά να συνδέσαι με τα πιο πρωτοπόρα στοιχεία της και να βοηθάς στο τράβηγμα της προς τα μπρος.

Μεγάφωνο των καταπιεσμένων

Ο Λένιν ξεκαθάριζε ότι δεν αρκεί οι επαναστάτες να στηρίζουν τους «οικονομικούς» αγώνες αν θέλουν να οδηγήσουν την εργατική τάξη στην τελειωτική ρήξη με το σύστημα. Η εργατική τάξη δεν αρκεί να έχει αντίληψη για τη σχέση της με την αστική τάξη και να παλεύει μόνο απέναντι σε αυτό, αλλά πρέπει να αποκτήσει την αίσθηση (και αυτό γίνεται μέσα από την παρέμβαση των επαναστατών) της σχέσης της με όλες τις ομάδες στην κοινωνία και να είναι σε θέση να υποστηρίξει κάθε κίνημα ενάντια στην καταπίεση.

Θα πρέπει οι επαναστάτες να συνδέουν τον αγώνα ενάντια σε ένα αφεντικό στο τάδε εργοστάσιο που δεν δίνει αύξηση, με τον αγώνα ενάντια στην αστυνομική αυθαιρεσία, τη δίωξη των θρησκευτικών αιρέσεων, κλπ και έτσι να εκπαιδεύουν την εργατική τάξη να απαντάει με τον ίδιο αποφασιστικό τρόπο απέναντι σε όλες τις μορφές καταπίεσης. Οι επαναστάτες πρέπει να είναι η ντυντούκα για κάθε καταπιεσμένο. Να μπορούν να εξηγούν υπομονετικά ότι για παράδειγμα οι βιασμοί γυναικών, ο σεξισμός, έχουν τις ρίζες τους στη δημιουργία της ταξικής κοινωνίας και να οργανώνουν τη δράση της εργατικής τάξης κόντρα σ' αυτό, το ίδιο με το ρατσισμό.

Ο Λένιν επέμενε ότι για όλα αυτά δεν αρκεί το διάβασμα αναλύσεων αλλά η συνειδητοποίηση μέσα από την πράξη. Η κριτική που δεχόταν ο Λένιν πάνω σε αυτό το ζήτημα είναι ότι πέρα από την

Ο Λένιν καταλάβαινε ότι δεν χρειαζόταν απλά να βαδίζεις μαζί με την κίνηση της εργατικής τάξης, αλλά να συνδέσαι με τα πιο πρωτοπόρα στοιχεία της

«οικονομική πάλη» όλα τα υπόλοιπα «αποτελούν λιγότερο 'πλατιά χρησιμοποιήσιμα' μέσα και ενκαιρίες για πολιτική ζύμωση, για το τράβηγμα της μάζας στον πολιτικό αγώνα». Σ' αυτό το επιχείρημα ο Λένιν έβλεπε ότι περιορίζει, στενεύει τους ορίζοντες της πολιτικής ζύμωσης σε ένα πεδίο. Αυτό αυτόματα αποκλείει το να αποκτήσουν οι εργάτες πραγματική και ολόπλευρη ταξική συνείδηση.

Μαζί όμως με το περιεχόμενο θα έπρεπε να αλλάξει και ο τρόπος οργάνωσης των επαναστατών. Ο Λένιν χαρακτήριζε «χειροτεχνισμό-ερασιτεχνικό» τον τρόπο με τον οποίο ήταν οργανωμένοι οι επαναστάτες μέχρι στιγμής. Είχαν μικρές ομάδες διάσπαρτες σε όλη τη χώρα, οι οποίες δύσκολα επικοινωνούσαν μεταξύ τους, έπεφταν εύκολα στα χέρια της μυστικής αστυνομίας του Τσάρου που τις διέλυε και όταν αυτές ανασυγκροτούνταν δεν είχαν σχεδόν καμία συνέχεια από τις προηγούμενες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα οι εργάτες να νιώθουν δυσπιστία απέναντι στους επαναστάτες και να τους κατηγορούν ότι είναι υπεύθυνοι για τα χτυπήματα που δεχόταν το κίνημα από την αστυνομία, ακριβώς λόγω του ερασιτεχνισμού τους.

«Ένα τέτοιο πόλεμο δεν μπορείς να μην τον συγκρίνεις μ' εκστρατεία που κάνουν οι μάζες των αγροτών οπλισμένοι με μαγκούρες ενάντια σε σύγχρονο στρατό» (σελ.103). Και «οι εργάτες άρχισαν να νιώθουν δυσπιστία προς τη διανοήση και να την αποφεύγουν: οι διανοούμενοι, λένε, μας οδηγούν πολύ απερίσκεπτα σε αποτυχίες!» (σελ.104).

Ο Λένιν έβαζε την ανάγκη για μία οργάνωση «επαγγελματιών επαναστατών» που θα μπορούν όχι μόνο να αποφεύγουν τα χτυπήματα της αστυνομίας αλλά αν γινόταν αυτό, θα εξασφάλιζε και τη σταθερότητα του κινήματος. Με τον όρο «επαγγελματίες» εννοούμε καταρτισμένους επαναστάτες. Αυτή η ανάγκη προκύπτει ακριβώς από το γεγονός ότι απέναντι μας έχουμε άριστα εκπαιδευμένους εχθρούς. Όσο για το ποιοι θα συμμετέχουν σε αυτή την οργάνωση, ο Λένιν ήταν σαφής ότι δε μπορεί να περιορίζεται στους φοιτητές και τους διανοούμενους, αλλά θα πρέπει να απλωθεί και στους εργάτες. Κάνοντας κριτική και στον ίδιο του τον εαυτό λέει ο Λένιν: «Και το άμεσο φταίξιμό μας είναι, ότι πολύ λίγα κάνουμε για να 'προξούμε' τους εργάτες σ' αυτόν το δρόμο της επαγγελματικής επαναστατικής κατάρτισης, τον κοινό γι' αυτούς και για τους διανοούμενους. Ότι πολύ συχνά τους τραβάμε προς τα πίσω με τους ανόητους λόγους μας για το ποιο είναι 'προσιτό' στην εργατική μάζα, στους 'μεσαίους εργάτες' κλπ» (σελ.135).

Το να φτιαχνόταν μια τόσο σφιχτή οργάνωση επαναστατών «δεν θα σήμαινε καθόλου, (...) ότι θα σκέφτονται για όλους, ότι το πλήθος δε θα παίρνει ενεργό μέρος στο κίνημα. Αντίθετα, αυτοί οι εξ επαγγέλματος επαναστάτες θα αναδείχονται από το πλήθος» (σελ.127). Μία οργάνωση που είναι σάρκα από τη σάρκα της τάξης λοιπόν, που δεν σκέφτεται για αυτήν αλλά με αυτήν. Αυτή η οργάνωση επιπλέον δεν σημαίνει ότι θα δρα και με τη δράση της θα υποκαθιστά τη δράση της τάξης, αλλά με την «επαγγελματική» της δράση θα βοηθάει στο δεκαπλασιασμό της δράσης της τάξης σε σχέση με τα πριν.

Δημοκρατικός συγκεντρωτισμός

Ένα από τα ζητήματα για τα οποία ο Λένιν έχει συκοφαντηθεί και παρερμηνευτεί είναι ο «δημοκρατικός συγκεντρωτισμός» με τον οποίο έβαλε ότι πρέπει να λειτουργούν οι επαναστάτες. Σε

καμία περίπτωση δεν πρόκειται για «συνωμοτικό» τρόπο δράσης που εφαρμοζόταν μόνο στην καθυστερημένη Ρωσία αλλά ούτε και «κόμμα-υποκατάστατο» στη δράση της τάξης.

Ο Λένιν έλεγε ότι χρειαζόμαστε ένα κόμμα, στο εσωτερικό του οποίου, θα υπάρχει δημοκρατική συζήτηση και οι αποφάσεις, τα συμπεράσματα αυτής της συζήτησης θα είναι δεσμευτικά για όλους. Μόνο έτσι θα μπορούμε να «τεστάρουμε» τις αποφάσεις μας στην εργατική τάξη. Και μετά από αυτό θα χρειαστεί ξανά να συζητήσουμε για να δούμε τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα από τις κοινές εμπειρίες όλου του κόμματος.

Είναι μία παράδοση που σαν ΣΕΚ την κρατάμε: συζήτηση-δοκιμή-συζήτηση, με τις βδομαδιατίκες συνεδριάσεις των πυρήνων μας. Από την άλλη αυτός ο τρόπος λειτουργίας αποτελεί και τον καλύτερο διορθωτικό μηχανισμό στις αποφάσεις μας. Μόνο η δοκιμή στην ίδια την τάξη μπορεί να καθορίσει αν οι επιλογές μας είναι σωστές. Οι δεσμευτικές αποφάσεις του κόμματος είναι ένας βαθιά δημοκρατικός τρόπος λειτουργίας ακριβώς επειδή απορρέει από τον δημοκρατικό διάλογο στο εσωτερικό των επαναστατών. Αρκεί να σκεφτούμε τα ρεφορμιστικά κόμματα της Αριστεράς, ακόμα και σήμερα, πόσο «δημοκρατικά» έχουν πολυφωνία.

Από την άλλη χρειαζόμαστε ένα κόμμα ευέλικτο που θα μπορεί να παίρνει ταχύτατες αποφάσεις στις κρίσιμες καμπές, γι' αυτό ο Λένιν έβαζε την ανάγκη της εκλογής Κεντρικής Επιτροπής. Ο Λένιν πάνω σε αυτό το ζήτημα ήταν αρκετά καυστικός με τις απόψεις που έλεγαν ότι «η πραγ-

ματική δημοκρατία είναι αυτή που αποφασίζουν όλοι για όλα», τη χαρακτήριζε παιδιάστικη δημοκρατία, ακριβώς επειδή κατέληγε στο να μην ξέρει κανείς τίποτα αλλά όλοι λίγο από όλα και η οργάνωση να κινείται σα σαλιγκάρι. Αντίθετα ο Λένιν έβαζε την ανάγκη ότι χρειάζεται να υπάρχουν «εξειδικεύσεις» μέσα στο επαναστατικό κόμμα, ακριβώς για να μπορούν να ασχοληθούν όσο πιο βαθιά χρειάζεται με συγκεκριμένα ζητήματα συγκεκριμένοι σύντροφοι τους οποίους εκλέγουμε για αυτό.

Επαναστατική εφημερίδα

Κεντρικό ρόλο στη σκέψη του Λένιν παίζει η εφημερίδα. Έβλεπε την εφημερίδα όχι μόνο σαν συλλογικό προπαγανδιστή των ιδεών των επαναστατών αλλά και σαν συλλογικό οργανωτή. «Η εφημερίδα μπορεί να παραβληθεί με σκαλωσιές που φτιάχνονται γύρω από ένα κτίριο που χτίζεται. Οι σκαλωσιές αυτές χαράζουν το περιγράμμα της οικοδομής, διευκολύνουν την επικοινωνία ανάμεσα στους διάφορους οικοδόμους, τους βοηθάνε να κατανέμουν τη δουλειά και να παρακολουθούν τα γενικά αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν με την οργανωμένη δουλειά» (σελ.167).

Η εφημερίδα ήταν το εργαλείο εκείνο, με το οποίο οι επαναστάτες βρίσκονταν σε συνεχή διάλογο με την τάξη. Η διακίνηση της εφημερίδας από τους επαναστάτες ήταν για το Λένιν, ο καλύτερος τρόπος παρέμβασης στην τάξη γιατί εκπαίδευε τους επαναστάτες, αλλά και την ίδια την τάξη, και τους προετοίμαζε για την ίδια την επανάσταση. Οι σύντροφοι με τα ραπόρτα τους από όλη τη χώρα, θα έβαζαν τα καλύτερα παραδείγματα με τα οποία θα μπορούσαν να κινητοποιήσουν όλους τους εργάτες σε όλες τις περιοχές. Ο στόχος του Λένιν ήταν να συμμαζέψει και να συγκεντρώσει τις δυνάμεις των συντρόφων του, που στην προηγούμενη περίοδο, έκαναν πολλές απόπειρες για να εκδώσουν τοπικές εφημερίδες, αλλά δεν είχαν τα καλύτερα αποτελέσματα. «Η εφημερίδα αυτή θα γινόταν ένα κομματάκι ενός τεράστιου φυσικού σιδηροδρογού, που θα συνδαιλούζε κάθε σπίθα ταξικής πάλης και λαϊκής αγανάκτησης για να ανάψει μια γενική πυρκαγιά» (σελ.173). Και τα κατάφεραν! ■

Διμηνιαίο Περιοδικό ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Κάδες για να αλλάξουμε τον κόσμο

Γραφτείτε
συνδρομητές
τώρα

www.socialismfrombelow.gr
email: sosialismosapokatato@gmail.com

Βιβλίο Κριτική

Ο μαύρος εγγονός και ο ιστορικός παππούς

Βασίλης Κρεμμυδάς

Ο θείος από την Αμερική

Τιμή 12,78€, 131 σελίδες

Εκδόσεις Τυπωθήτω

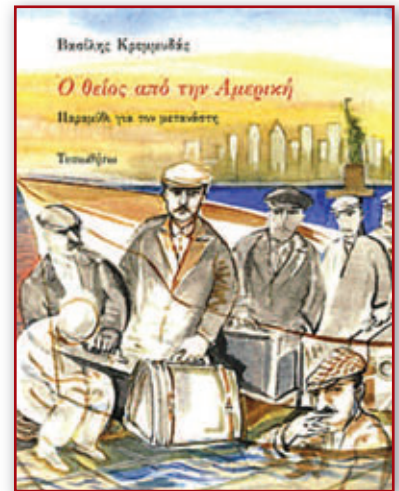
Τον Βασίλη Κρεμμυδά τον ξέραμε ως μαρξιστή ιστορικό, που έγραφε και δίδαξε Οικονομική και Κοινωνική Ιστορία στα πανεπιστήμια της Κρήτης και της Αθήνας. Μα και σαν έναν άνθρωπο ευαίσθητο και μετέχοντα πάντα στους προβληματισμούς και τους αγώνες του σήμερα. Σ' ένα σήμερα, λοιπόν, που η κυβέρνηση, μαζί με όλες τις άλλες επιθέσεις, επιδιώκει ουσιαστικά να καταργήσει ακόμη κι αυτόν τον λειψό νόμο για την απονομή ελληνικής ιθαγένειας, που ο «Ξένιος Δίας» του Δένδια στρώνει το έδαφος στους χρυσαυγίτες δολοφόνους μεταναστών και που η οικονομική κρίση μπορεί να αποτελέσει κατάλληλο υπόδαφος για τη διάχυση ρατσιστικών ιδεών ακόμη και μέσα στα νηπιαγωγεία, ο Κρεμμυδάς αισθάνθηκε ότι έχει χρέος να γράψει ένα «παραμύθι για τον μετανάστη».

Αφορμή και έμπνευση στάθηκε ο εγγονός του, ο Νάμπτα – Αλέξανδρος, που ο πατέρας του γεννήθηκε στην Αφρική. Να πώς έγινε. Πριν δυο χρόνια ο δεκάχρονος τότε Νάμπτα πήγε στον παππού του στενοχωρημένος και μπερδεμένος, γιατί η δασκάλα του τον είπε μετανάστη κι αυτό δεν του άρεσε, γιατί τους μετανάστες «... τους βρίζουν όλοι, δεν τους θέλει κανένας». Έτσι γεννήθηκε «Ο θείος από την Αμερική» η αφήγηση της πολυμήνης προσπάθειας του παππού – ιστορικού – δασκάλου Κρεμμυδά να λύσει τις απορίες του

εγγονού του, να του εξηγήσει και να τον ενδυναμώσει με γνώσεις και επιχειρήματα, αισθανόμενος ταυτόχρονα την υποχρέωση αυτή τη συζήτηση να την βγάλει έξω από τα οικογενειακά της όρια, να την απευθύνει σε όλα τα παιδιά των μεταναστών μα και σ' όλα τα άλλα παιδιά, για να μπορούν να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν την ξενοφοβία και το ρατσισμό.

Βήμα – βήμα παρουσιάζονται οι ανησυχίες και οι απορίες του εγγονού και οι μέσα από απλή αφήγηση, πηγάζουσες από τις προσλαμβάνουσες παραστάσεις του, απαντήσεις του παππού, που συγκρούονται με τις ρατσιστικές απόψεις. Ποιος είναι ο μετανάστης; Αυτός που γεννήθηκε σε άλλη χώρα και ζει σε μian άλλη, αλλά με δική του απόφαση. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά – είτε γεννήθηκαν εδώ είτε τα έφεραν οι γονείς τους μαζί τους – δεν είναι ποτέ μετανάστες, είναι πολίτες της χώρας που ζουν. Γιατί γίνεται κανείς μετανάστης; «Οι περισσότεροι που φεύγουν από την πατρίδα τους φεύγουν αναγκαστικά... δηλαδή από ανάγκη, ανάγκη να δουλέψουν και να φροντίσουν την οικογένειά τους... Ο μετανάστης, δεν μπορεί να πάει όπου θέλει, θα πάει εκεί που ξέρει ότι θα βρει δουλειά και θα ζήσει καλά... Υπάρχει κι άλλος λόγος: ο μετανάστης πάει όπου πάνε και άλλοι συμπατριώτες του, για να μπορούν να βοηθούνται μεταξύ τους...».

Ακολουθεί ένας δεύτερος τρόπος προσέγγισης του θέματος: η χρήση της Ιστορίας, δηλαδή το «τι έκαναν παλιά οι άνθρωποι». Η Ιστορία αφηγημένη με τρόπο ελκυστικό. Έτσι που ένα παιδί «να χαίρεται και να μαθαίνει, να μαθαίνει και να απελευθερώνεται, να μαθαίνει για όσα έγιναν κάποτε, να μαθαίνει ότι ο κόσμος δεν γεννήθηκε όταν γεννήθηκε εκείνο... για να γίνει κατανοητός αυτός ο παλιός κόσμος από ένα δεκάχρονο παιδί, πρέπει να παρουσιαστεί με ειδικό τρόπο, ένας καλός τρόπος είναι να προτρέπεις το παιδί να συγκρί-

νει, να παραλληλίζει με σημερινά πράγματα». Τι πιο ενδιαφέρον, λοιπόν, από το να μιλήσει η Ιστορία μέσα από το στόμα ενός μετανάστη του χθες; «Για να δεις τις ταλαιπωρίες των Ελλήνων μεταναστών εκείνης της εποχής», που «σε κάτι παλιοκάραβα τους φόρτωναν με κίνδυνο να πνιγούν σε καμιά φουρτούνα». Έτσι, ο παππούς διαβάζει και συζητά με τον εγγονό αποσπάσματα από το «Συναξάρι Ανδρέα Κορδοπάτη» του Θανάση Βαλτινού από την παλιά έκδοση του '72, με την ολοζώντανη πρωτοπρόσωπη αφήγηση του «λαθραίου» μετανάστη από τη βουτηγμένη και τότε σε οικονομική κρίση Ελλάδα στην Αμερική των αρχών του 20ου αιώνα, που αναπτύχθηκε χάρη στα «εργατικά χέρια» που κατέφθαναν από κάθε γωνιά της γης.

Τέλος, ο παππούς οργανώνει δυο συναντήσεις με μετανάστες. Με μια 63χρονη μετανάστρια από την Ουκρανία, που με τη λιτά ειπωμένη προσωπική της ιστορία συγκινεί και κάνει το παιδί να προσλάβει εύκολα αιτίες, στόχους, συναισθήματα που προκαλεί η μετανάστευση. Και μ' έναν μετανάστη του χθες. Έναν ενενηντατριάχρονο γεννημένο στην Αμερική από γονείς μετανάστες των αρχών του 20ου αιώνα,

τον ίδιο το «θείο από την Αμερική», όπως έλεγαν τους μετανάστες τις δεκαετίες μετά το δεύτερο πόλεμο, όταν έστειλαν ό, τι μπορούσαν για να βοηθήσουν τους ανθρώπους τους εδώ.

Το βιβλίο δεν στήνεται με λογοτεχνικές δεξιότητες και τεχνικές για να τραβήξει την προσοχή ενός παιδιού. Και όπως καταλάβατε, μόνο παραμύθι δεν είναι. Είναι η Ιστορία της Μετανάστευσης στον Καπιταλισμό. Μέσα από τις προσωπικές ιστορίες μεταναστών του χθες και του σήμερα απλώνεται το Αφήγημα της Μετανάστευσης από τις αρχές του 20ού αιώνα και ως τις μέρες μας, ειπωμένο έτσι που να μπορεί να προσληφθεί από ένα παιδί. Με οδηγό τον παππού του, που κάθε άλλο παρά παντογνώστης είναι, προχωρά κι αυτός με αβέβαια βήματα, αφουγκραζόμενος συνεχώς αν το παιδί μπορεί να παρακολουθήσει τη διαδρομή που του δείχνει, ενθαρρυμένος και επιβραβευμένος τελικά για την ορθότητα των επιλογών του από το ίδιο το παιδί.

Το βιβλίο έτσι αποκτά μια επιπλέον αξία, ίσως τη βασικότερη. Γίνεται ένας παιδαγωγικός οδηγός για ενήλικες – δασκάλους, γονείς, για όποιον έχει γύρω του παιδιά – για το ότι δεν πρέπει να φοβούνται τα «δύσκολα» θέματα, για το πώς πρέπει να «δουλεύουν» τα μπερδέματα, τις απορίες, τις λύπες των παιδιών, μια μεθοδολογία για το πώς προσεγγίζουμε τη σκέψη και το συναίσθημα των παιδιών, καθώς προσπαθούμε να τα απαλλάξουμε από την άγνοια και τις στρεβλές κοινωνικές αντιλήψεις. Γι' αυτό το βιβλίο αυτό δεν το δίνεις απλώς σ' ένα παιδί. Το διαβάζεις μαζί του, στέκεστε σελίδα – σελίδα, όπως κάθε τόσο κοντοστέκεται και ο συγγραφέας του, το συζητάτε, προσαρμόζετε τις ιστορίες του στα ηλικιακά και κοινωνικά δεδομένα του κάθε παιδιού ή δημιουργείτε καινούριες με βάση τις δικές σας εμπειρίες και γνώσεις.

Ένα τελευταίο σημείο για το γιατί σήμερα περισσότερο από ποτέ υπάρχει μεγάλη ανάγκη να γράφονται τέτοια βιβλία. Διάβασα το βιβλίο όχι μόνο για να το παρουσιάσω αλλά γιατί αναζητώ πρόσφορους τρόπους για να μιλήσω για το ρατσισμό σ' ένα πεντάχρονο παιδί. Μην απορείτε για την ηλικία. Πριν από τρεις μήνες, γυρνώντας από το κυψελιώτικο νηπιαγωγείο του, όπου 13 από τους 16 συνολικά συμμαθητές και συμμαθήτριές του είναι παιδιά με-

ταναστών, ο ούτε καν πεντάχρονος γιος μου (εγγόνι ο ίδιος, από τη μεριά του πατέρα του, μεταναστών από την Ελλάδα στη Γερμανία) μου δήλωσε ότι δεν θέλει να κάνει παρέα με παιδιά με «σκούρο καφέ δέρμα» (αγνώω ακόμη την προέλευση του ορισμού). Για πρώτη φορά στη ζωή μου κατάλαβα τι σημαίνει στην κυριολεξία η έκφραση «χάνω τη γη κάτω από τα πόδια μου». Όταν κατόρθωσα να ψελίσω ένα «γιατί», η απάντηση έκανε, αν είναι δυνατόν, τα πράγματα ακόμη χειρότερα. Γιατί, όπως του είπε ο φίλος του – μου είπε το όνομα ενός συμμαθητή του, παιδιού μεταναστών από την Αλβανία – «οι άνθρωποι με σκούρο δέρμα φταίνε για ό, τι συμβαίνει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα». Να τονίσω ότι ο γιος μου δεν έχει ακόμη αντίληψη του τι ακριβώς είναι «Ελλάδα» και ελάχιστη εικόνα έχει για το τι συμβαίνει σ' αυτήν.

Δεν είναι ποτέ πολύ νωρίς να μιλήσεις σε ένα παιδί για το ρατσισμό, γιατί το ρατσιστικό δηλητήριο μπορεί να χυθεί από τις πιο απρόσμενες μεριές.

Σταυρούλα Πανίδου

Το δίκιο του εργάτη, του αγώνα και της ελπίδας

Terry Eagleton

Γιατί ο Μαρξ είχε δίκιο

Τιμή 15,50€, 329 σελίδες

Εκδόσεις Πατάκη

Ο Terry Eagleton, με το βιβλίο του «Γιατί ο Μαρξ είχε δίκιο», μας εισάγει στο πλούτο των ιδεών του μεγάλου επαναστάτη υπερασπιζοντάς τις με τον πιο πειστικό τρόπο απέναντι στην συστηματική επίθεση των φιλελεύθερων που τις παρουσιάζουν όπως τους βολεύει. Οι αφορισμοί των φιλελεύθερων συμπυκνώνονται σε δέκα ερωτηματικά-αντιρρήσεις για το μαρξισμό στα οποία απαντά ο Eagleton, ανατρέχοντας στο πυρήνα των ιδεών και των κριτηρίων του Μαρξ, με τρόπο βοηθητικό για να κατανοήσουμε πώς σήμερα μπορεί να αλλάξει ο κόσμος γύρω μας.

Οι φωνές αυτές που επικρίνουν το μαρξισμό ως ξεπερασμένο στην καλύτερη περίπτωση, του φορτώνουν συχνά την αντίληψη της επανάστασης ως δράση μίας βίαιης μειοψηφίας τυχοδιωκτών που οδήγησαν στα εγκλήματα του Στάλιν και τις σφαγές του Μάο. Αν υπάρχει κάτι παντελώς ξεπερασμένο, σύμφωνα με αυτές τις απόψεις, είναι η αναφορά στην εργατική τάξη σαν το φορέα της κοινωνικής αλλαγής μετά τις τόσες αλλαγές στην οικονομία και το παγκόσμιο σύστημα. Ακόμη και στο φιλοσοφικό πεδίο, ο μαρξισμός δεν μπορεί να εξηγήσει τι συμβαίνει αφού είναι μια θεωρία μονοδιάστατη ανάγοντας τα πάντα στην οικονομία.

Ο Eagleton απορρίπτει με καυστικό χιούμορ τις φιλελεύθερες επικρίσεις και παρουσιάζει απλά αλλά όχι απλοϊκά τις κεντρικές ιδέες που έκαναν το Μαρξ και το μαρξισμό αναφορά για τον κόσμο που παλεύει για να απελευθερωθεί από τα δεσμά του καπιταλισμού.

Η ανθρώπινη εργασία, ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι προσπαθούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους, είναι στο κέντρο της προσοχής του Μαρξ. Είναι όμως το γεγονός ότι τα μέσα παραγωγής βρίσκονται στα χέρια μιας μειοψηφίας που στοχεύει στο κέρδος και όχι στην ικανοποίηση των αναγκών της πλειοψηφίας που κάνει το καπιταλισμό ένα σύστημα απάνθρωπο, παρά την σημαντική ανάπτυξη των δυνατοτήτων που επέφερε ιστορικά. Αντίθετα η ανατροπή του από ένα σύστημα ανώτερο ανοίγει την δυνατότητα περάσματος

«από το βασίλειο της αναγκαιότητας στο βασίλειο της ελευθερίας».

Ο συγγραφέας απορρίπτει τις αντιρρήσεις ότι ένα τέτοιο σύστημα είναι ουτοπία και είναι αδύνατο λόγω της «ανθρώπινης φύσης». Οι φιλελεύθεροι καταλογίζουν στην ανθρώπινη φύση απληστία, ανταγωνισμό και μοχθηρία για να δικαιολογήσουν την αιωνιότητα των αξιών και του ίδιου του καπιταλισμού. Αντίθετα ο Μαρξ απορρίπτει την εικόνα μιας αναλλοίωτης ανθρώπινης φύσης-εμπόδιο για έναν άλλο τρόπο ζωής. Η ίδια η πραγματική κίνηση των ανθρώπων μέσα στο αγώνα ανοίγει το διαφορετικό δρόμο. Αναφερόμενος στην Κομμούντα του Παρισιού έγραφε ότι οι επαναστάτες εργάτες «δεν έχουν κάποιο ιδεώδες να πραγματώσουν, αλλά να απελευθερώσουν τα στοιχεία της νέας κοινωνίας που κυοφορεί η ίδια η παλιά αστική κοινωνία».

Ο στόχος είναι η ελεύθερη αυτοπραγμάτωση των ανθρώπων μακριά από τους καταναγκασμούς και την αθλιότητα που επιβάλλει σε κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής ο καπιταλισμός, μετατρέποντας τους σε άτομα χωρίς έλεγχο και πρωτοβουλία. Η ανθρώπινη φύση αλλάζει μέσα σε νέες δομές και ο κομμουνισμός απελευθερώνει τις δυνατότητες διότι «η ελεύθερη ανάπτυξη του καθενός ξεχωριστά γίνεται προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων». Ο Eagleton καταλήγει ότι «μόνο διαμέσου των άλλων μπορούμε τελικά να γίνουμε ο εαυτός μας. Αυτό συνεπάγεται τον εμπλουτισμό της ατομικής ελευθερίας». Η διαφορετικότητα και όχι η ομοιομορφία είναι η κατεύθυνση αυτών των αλλαγών. Αντίθετα, οι φιλελεύθεροι είναι αυτοί που έχουν προσβληθεί από μια δηλητηριώδη μορφή ουτοπισμού:

«Πρόκειται για την παρανοϊκή ιδέα ότι ένα και μοναδικό παγκόσμιο σύστημα, όπως η ελεύθερη αγορά, μπορεί να επιβληθεί στις πιο ποικίλες κουλτούρες και οικονομίες και να θεραπεύσει τα δεινά τους» (σελ.147).

Πολεμά την ιδέα ότι ο μαρξισμός είναι η θεωρία της αλλαγής μέσω της δράσης μιας βίαιης μειοψηφίας. Ο ίδιος ο καπιταλισμός και η αστική τάξη κυριάρχησαν με ένα κύμα αιματηρών επαναστάσεων αλλά και το σύστημα απλώθηκε με «τσεκούρι και φωτιά» σύμφωνα με την έκφραση του Μαρξ, αναφερόμενος στην εξαφάνιση των ιθαγενών στην αμερικανική ήπειρο. Οι

παγκόσμιοι πόλεμοι, ο φασισμός, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης είναι μόνο «λίγα» από τα επεισόδια. Η βία είναι όπλο της άρχουσας τάξης που καταφεύγει σε αυτή για να συντηρήσει το καθεστώς. Ακόμη και η Ρώσικη Επανάσταση ήταν αναίμακτη τον Οκτώβριο του 1917. Την «βία» έφερε η άρχουσα τάξη και η επέμβαση του δυτικού ιμπεριαλισμού.

Ταυτόχρονα, υπερασπίζεται την δημοκρατία ως καρδιά του μαρξισμού. Αναφέρεται στους θεσμούς της Ρώσικης Επανάστασης: «ένα σύστημα λαϊκών συμβουλίων και συνελεύσεων παντού» που ξεπέρασε σε βάθος την κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Με τον πιο συστηματικό τρόπο, ξαναφέρει το πλούτο της αντίληψης του Μαρξ για την εργατική τάξη ως φορέα της κοινωνικής αλλαγής. Δεν είναι το υποκείμενο ως η πιο καταπιεσμένη τάξη, αλλά διότι από τη θέση της στην παραγωγή μπορεί να αλλάξει συλλογικά και σχεδιασμένα την παραγωγή και τη κοινωνία ολόκληρη ώστε να καλύπτονται οι ανθρώπινες ανάγκες. Σε όσους επιμένουν να αναφέρουν τις μεγάλες αλλαγές στην σύνθεση της εργατικής τάξης θυμίζει ότι και στην εποχή του Μαρξ δεν ήταν κυρίαρχο αριθμητικά το τμήμα των άμεσα παραγωγικών εργατών. Στη σημερινή εποχή, οι αλλαγές έχουν μεγαλώσει απίστευτα την εργατική τάξη η οποία μπορεί και να αριθμεί μέχρι και τρία δις. Η εργατική τάξη των παραγκουπόλεων στον Γ' Κόσμο, οι σύγχρονοι άνεργοι που πρέπει να ορίζονται ως εργατική τάξη με βάση την προέλευση τους είναι χρήσιμες υπενθυμίσεις. Είναι μια τάξη που στηριγμένη στο μαρξισμό μπορεί να αγωνίζεται κατά του σεξισμού, του ρατσισμού, της εθνικής καταπίεσης, αλλά και για την σωτηρία του περιβάλλοντος από την απειλή της κλιματικής καταστροφής.

Ο Eagleton κριτικάρει έντονα εκείνους που καταλογίζουν στο Μαρξ την άποψη ότι η πτώση του καπιταλισμού και η νίκη του σοσιαλισμού είναι αναπόφευκτη. Θεωρεί υπεύθυνη για παθητικότητα και εφησυχασμό αυτή την προσέγγιση: «Στον εικοστό αιώνα, έπαιξε βασικό ρόλο στην αποτυχία του κομμουνιστικού κινήματος να καταπολεμήσει τον φασισμό, καθώς καλλιέργησε την βεβαιότητα ότι ο φασισμός δεν ήταν τίποτα περισσότερο από τον επιθανάτιο ρόγχο ενός καπιταλιστικού συ-

στήματος που βρισκόταν στα πρόθυρα της εξαφάνισης» (σελ.74). Αντίθετα πιστεύει ότι «μια ολοσχερής κατάρρευση του συστήματος το πιθανότερο είναι να οδηγήσει στη βαρβαρότητα και όχι στο σοσιαλισμό, αν δεν υπάρχει κάποια οργανωμένη δύναμη για να προσφέρει μια εναλλακτική λύση. Χρειαζόμαστε λοιπόν επειγόντως μια τέτοια οργανωμένη δύναμη, ώστε σε περίπτωση μιας συθέμελης κρίσης του καπιταλισμού να πληγούν λιγότεροι άνθρωποι και να μπορέσει να γεννηθεί από τα συντρίμια ένα νέο κοινωνικοπολιτικό σύστημα» (σελ.256).

Οι πλέον διαδεδομένες ενστάσεις κατά του έργου του Μαρξ είναι απλά λαθεμένες! Αυτό στηρίζει με εκπληκτική ζωντάνια επιχειρημάτων ο Eagleton σε μια από τις καλύτερες παρουσιάσεις των ιδεών του Μαρξ!

Πέτρος Κωνσταντίνου

Ένα βήμα μπρος...

Michael Hardt & Antonio Negri

Να πάρουμε τη σκυτάλη – Διακήρυξη

Τιμή 8,5€, 141 σελίδες

Εκδόσεις Βιβλιόραμα

«Τα σημερινά κοινωνικά κινήματα... έχοντας κατεβεί στους δρόμους και τις πλατείες δεν ανατρέπουν απλά τους εξουσιαστές αλλά επινοούν επίσης τα οράματα ενός νέου κόσμου... Πώς μπορεί η διακήρυξη αυτή να γίνει η βάση για τη συγκρότηση μιας νέας και βιώσιμης κοινωνίας;».

Το διάβασμα των παραπάνω στο προοίμιο του πρόσφατου βιβλίου των Hardt και Negri δεν είναι μόνο ευπρόσδεκτο νέο, αλλά και ευχάριστη έκπληξη. Οι δυο θεωρητικοί της σύγχρονης αυτονομίας μέχρι πρόσφατα ζωγράφιζαν μια εικόνα κατακερματισμού και απομόνωσης για τις εξεγέρσεις και συνακόλουθα – και σε συνδυασμό με τη γενικότερη κοσμοαντίληψή τους – αντιμετώπιζαν με σκεπτικισμό τις προοπτικές του αντικαπιταλισμού. Τι έχει αλλάξει;

Οι συγγραφείς ξεκαθαρίζουν ότι εμπνεύστηκαν από τους αγώνες του

2011, τις Αραβικές εξεγέρσεις, τις καταλήψεις των πλατειών, το κίνημα «Occupy Wall Street» στις ΗΠΑ, κινηματικά γεγονότα που συνδέθηκαν και συνομιλούσαν μεταξύ τους και είχαν τόσο μεγάλη δυναμική που έθεσαν στην πολιτική ατζέντα κοσμογονικές προκλήσεις και ερωτήματα που απαιτούν απαντήσεις.

Η διακήρυξη χωρίζεται αδρά σε 3 μέρη: Μορφές των σημερινών κρίσης – Εξέγερση – Συγκρότηση του κοινού.

Στο πρώτο μέρος περιγράφονται οι 4 «νέες μορφές υποκειμενικότητας», τα 4 πρόσωπα που δημιούργησε η σύγχρονη οικονομική και ιδεολογική κρίση: η ηγεμονία του χρηματοοικονομικού συστήματος και των τραπεζών έχει δημιουργήσει τον «Χρωμένο», ο έλεγχος πάνω στην επικοινωνία και τα ΜΜΕ τον «Μεσοποιημένο», το ειδικό καθεστώς ασφαλείας – καταστολής τον «Ασφαλισμένο» (securitized), η διαφθορά της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης τον «Αντιπροσωπευόμενο».

Σε κάθε μια από αυτές τις υποταγμένες φιγούρες αντιστοιχίζεται μια μορφή εξέγερσης που αναλύεται στο δεύτερο κεφάλαιο: άρνηση του χρέους, δημιουργία-αποκατάσταση της αλήθειας, ελευθερία από το καθεστώς ασφαλείας, ατομική συγκρότηση-ανασύνταξη. Τι είδους ανασύνταξη; Στο κεφάλαιο 3 περιγράφεται ένα σχέδιο συντάγματος που φιλοδοξεί να συγκροτήσει αυτό που οι συγγραφείς αποκαλούν «νέα συντακτική εξουσία», μια δημοκρατική διακυβέρνηση που θα αντλεί τις εξουσίες της από τη συμμετοχή των κυβερ-

νώμενων και θα διασφαλίζει μια σειρά από ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα καθώς και την πρόσβαση στα κοινά αγαθά. Σαν τρόπος λήψης αποφάσεων προτείνεται η δημοκρατία των συμβουλίων με οριζόντια, ομοσπονδιακού τύπου διασύνδεση, ενώ σε επίπεδο σχεδιασμού υιοθετείται η θεωρία της αποανάπτυξης, που προτείνει σαν απάντηση στην ισοπέδωση της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και στην καταστροφή του περιβάλλοντος μικρές, αποκεντρωμένες, βασικά αυτάρκεις κοινωνίες που θα αποφασίζουν και θα δρουν τοπικά.

Σκληρή αλλά όχι άδικη κριτική εκφράζεται στη στάση της παραδοσιακής αριστεράς, που προσδοκά να κυβερνήσει μέσω του χρεωκοπημένου κοινοβουλευτικού θεσμού καθώς και στα σταλινικά κρατικοκαπιταλιστικά καθεστώτα.

Τα ζητήματα που πιάνει το δοκίμιο είναι χίλια τα εκατό πραγματικά και επίκαιρα, όμως οι εναλλακτικές λύσεις – ακριβώς επειδή πατάνε στο γενικότερο θεωρητικό υπόβαθρο του συγγραφικού διδύμου, όπως αυτό έχει αναλυθεί στην τριλογία τους «Αυτοκρατορία», «Πλήθος», «Commonwealth» –, αδυνατούν να δώσουν διέξοδο στα προκλητικά ερωτήματα. Η ποιητική γλώσσα που επιστρατεύεται για να περιγράψει όψεις της σημερινής πραγματικότητας δεν μπορεί να καλύψει την επιφανειακή θεωρητική τους αφετηρία. Θα σταθούν με επιγραμματικά σε 3 ζητήματα:

Ο ισχυρισμός ότι τα κινήματα αυτά πέτυχαν γιατί ήταν αυθόρμητα και δεν είχαν καμιά διακριτή ηγεσία είναι βολικός για να ξορκίζονται πολιτικά κόμματα και φιλόδοξες ηγετικές φιγούρες, όμως αγνοεί ότι κανένα πολιτικό γεγονός δεν είναι εντελώς αυθόρμητο, αντίθετα συμπυκνώνει και εκφράζει τη γενικότερη ταξική πάλη και τις συλλογικές και μεμονωμένες εμπειρίες αυτών που συμμετέχουν. Η πλατεία Συντάγματος δεν ήταν αποκομμένη από τις δεκάδες πανεργατικές απεργίες, όπως η πλατεία Ταχρίρ συνομιλούσε με αγωνιστές αλληλέγγυους στην Παλαιστίνη και με χιλιάδες εργατικούς χώρους όπου μαχητικοί εργάτες και εργάτριες για μήνες απεργούσαν με οικονομικά και πολιτικά αιτήματα. Οργανωμένες πολιτικές δυνάμεις λειτουργούσαν μέσα σε όλες τις διαδικασίες, ανοιχτά ή καλυμμένα. Η «απαγόρευση» των κομμάτων, που σε κάποιο βαθμό έκφραζε την αποστροφή

του κόσμου προς αυτά και τη γενική κρίση εκπροσώπησης, τελικά δεν εμπόδισε την οργανωμένη επιρροή τους μέσα στην κοινωνία, γεγονός που έγινε φανερό και στις κοινοβουλευτικές αναμετρήσεις που ακολούθησαν.

Οι 4 υποταγμένες φιγούρες της σύγχρονης κρίσης αποτελούν αν όχι καρικατούρες, φωτογραφίες υποκειμένων και άρα στατικές απεικονίσεις μιας κοινωνίας κατακερματισμένης από τα πάθη και τις φοβίες των μελών της. Οι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι «αυτές... μπορούν να εξεγερθούν και να γίνουν μορφές ισχύος, όχι σαν αποτέλεσμα μιας διαλεκτικής διαδικασίας αλλά ενός συμβάντος που θα ανατρέψει τις διαδικασίες υποταγής...». Όμως η ιστορία έχει επιβεβαιώσει τον διαλεκτικό τρόπο με τον οποίο ξεσπούν και εξελίσσονται οι επαναστάσεις: όχι από ανθρώπους-καρικατούρες αλλά από κοινωνικές τάξεις που ναι, είναι καταπιεσμένες και αλλοτριωμένες λόγω της κυριαρχίας της ανώτερης τάξης αλλά συγκρούονται με αυτή την τάξη και τους θεσμούς της και έτσι αλλάζουν τον εαυτό τους και την κοινωνία. Αυτή η ανάλυση είναι επίκαιρη σήμερα. Παγκόσμια υπάρχει μια τεράστια εργατική τάξη που χτυπιέται από τους καπιταλιστές και τις κυβερνήσεις τους αλλά αντιστέκεται και επικοινωνεί σε βαθμό ασύγκριτο από το παρελθόν. Υπάρχουν σοβαρά ζητήματα οργάνωσης, διαιρέσεων, συντονισμού, αυξανόμενη ανεργία, εκεί χρειάζεται να σταθεί μια αντικαπιταλιστική ανάλυση, όχι στην απόρριψη της διαλεκτικής μεθόδου.

Στην εναλλακτική μορφή οργάνωσης της κοινωνίας, συμφωνούμε με την υιοθέτηση της άμεσης δημοκρατίας κατά το συμβουλευτικό παράδειγμα – πρότυπο. Και ιστορικά, αυτή είναι η μορφή που επέλεγε το εργατικό κίνημα όταν ήταν σε έφοδο προς μια νέα κοινωνία. Αυτό όμως μας φέρνει όλους αντιμέτωπους με το ζήτημα όχι μόνο της πολιτικής αλλά της οικονομικής εξουσίας. Δεν μπορείς να αγνοήσεις το κράτος, ούτε ασφαλώς να γίνεις αόρατος όπως ισχυρίζεται το βιβλίο. Μπορείς να προσαρμοστείς στην αστική νομιμότητα όπως κάνουν τα ρεφορμιστικά κόμματα ή να συγκρουστείς μαζί της, δεν μπορείς να την παρακάμψεις. Τα παραδείγματα απομονωμένων εναλλακτικών νησίδων μέσα σε έναν καπιταλιστικό κόσμο δεν έχουν οδηγήσει μέχρι σήμερα πουθενά. Αν γίνουν αντίπαλο δέος, αναπόφευκτα

θα αντιμετωπίσουν την επίθεση από το ισχύον σύστημα. Άρα το ζήτημα του ποιός κατέχει την εξουσία δεν είναι αφηρημένο ιδεολογικό ζήτημα που μπορεί να το αποποιηθεί ένα κίνημα. Χρειάζεται να καταλάβει την εξουσία, να καταστρέψει τους μηχανισμούς των καπιταλιστών για να προχωρήσει.

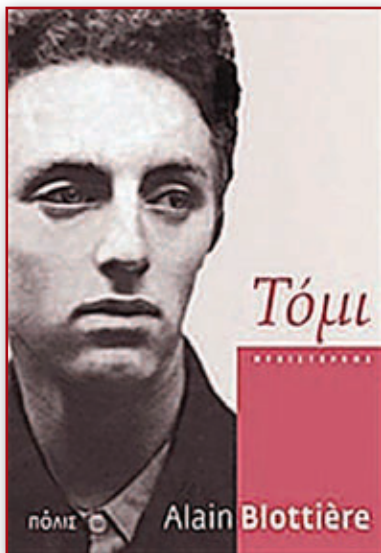
Τα παραδείγματα που αναφέρονται στο βιβλίο περισσότερο υπονομεύουν παρά στηρίζουν τις γενικεύσεις. Η Λατινική Αμερική πράγματι έχει μια πλούσια παράδοση κοινωνικών κινήματων της εργατικής τάξης, των ακτημόνων, των ιθαγενών που πολλές φορές στήριξαν και οδήγησαν στην κυβέρνηση αριστερά κόμματα. Οι αριστερές κυβερνήσεις προχώρησαν σε κάποιες μεταρρυθμίσεις, συνήθως όμως υποχώρησαν στις πιέσεις του καπιταλιστικού ανταγωνισμού, υιοθετώντας και νεοφιλελεύθερες πολιτικές.

Είναι σωστή η θέση ότι τα κινήματα δεν πρέπει να συγχωνεύονται με τις κυβερνήσεις αλλά να διατηρούν την ανεξαρτησία τους, όχι όμως με στόχο «ένα εργαστήριο συναινετικών παρεμβάσεων και πληθυντικών θεσπίσεων νομοθετικών κανόνων που θα διαλύσει την κυρίαρχη εξουσία...», όπως υποστηρίζουν οι συγγραφείς: αυτή δεν διαλύθηκε ποτέ έτσι ούτε και πρόκειται να το κάνει. Η κυβέρνηση Λούλα έκλεισε τους αγωνιστές του MST και τους συνδικαλιστές στη φυλακή, ο αγώνας συνεχίζεται έξω και ενάντια σε τέτοιες κυβερνήσεις. Για να γίνει το νερό της Κοτσαμπάμπα κοινό, αυτό που χρειάζεται δεν είναι «αντλίες, σωλήνες και συστήματα διαχείρισης και τεχνογνωσίας», αλλά η διεκδίκησή του από τα αρπακτικά της ιδιωτικοποίησης και τις κυβερνήσεις που το ιδιωτικοποιούν κι αυτό προκαλεί πολιτική σύγκρουση.

Οι πλουραλιστικές παράλληλες προτάσεις των Hardt και Negri σήμερα ενσωματώνονται με ευκολία στη ρητορική των αριστερών ρεφορμιστικών κομμάτων, όσο κι αν οι συγγραφείς διαχωρίζονται με βδελυγμία από αυτά.

Η προοπτική βρίσκεται αλλού, στην αναμέτρηση με τα δύσκολα ζητήματα της ηγεμονίας και της εξουσίας κι απ'αυτή την άποψη ναι, να πάρουμε τη σκυτάλη, αλλά να τη δώσουμε στη δύναμη που αυτή τη φορά θα μπορέσει να νικήσει αυτό το σάπιο σύστημα.

Δήμητρα Κυρίλλου

Πίσω απ' το σκοτάδι, το ξημέρωμα

Alain Blottiere

Τόμι

Τιμή 14€, 241 σελίδες

Εκδόσεις Πόλις

Στις αρχές του 1944, λίγους μήνες πριν την πτώση του φιλοχιτλερικού Κράτους του Βισύ που είχε εγκαθιδρύσει από το 1940 ο γάλλος στρατάρχης Πετέν συνθηκολογώντας με τους ναζί, όλη η Γαλλία γνώρισε την Ομάδα Μανουσιάν. Η περίφημη Κόκκινη Αφίσα με τις φωτογραφίες των μελών της λίγο πριν την εκτέλεσή τους, κολλήθηκε από το φιλοναζιστικό καθεστώς σε όλες τις γαλλικές πόλεις για να καμφθεί το ηθικό της Αντίστασης. “Στρατό του εγκλήματος” τους αποκάλεσε στην αφίσα η ναζιστική προπαγάνδα, συνοδεύοντας τις φωτογραφίες τους με σκληρές σκηνές από πτώματα και εκτροχιασμένα τρένα. Ήταν μετανάστες εργάτες, Εβραίοι, κομμουνιστές. Ό,τι μισούσαν δηλαδή οι φασίστες. Για δεκαετίες η ιστορία τους ήταν υποτιμημένη ακόμα και από το γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα που διεκδικούσε μεν τα αντιστασιακά πρωτεία αλλά ως καθαρά εθνικό, γαλλικό κόμμα.

Για τον Τόμι, όπως ήταν το ψευδώνυμο του κατά κόσμον Τομά Ελέκ, δεύτερο στο πάνω μέρος της αφίσας μέσα

σε κύκλο, με αριθμό μητρώου 10306, Εβραίο συγγκικής καταγωγής, γόνο κομμουνιστικής οικογένειας, γόνο εντάχθηκε στην αντίσταση στα δεκαέξι του και εκτελέστηκε δίπλα στους συντρόφους του στα δεκαεννιά του, γράφει στο μυθιστόρημα “Τόμι” ο συγγραφέας Αλαίν Μπλοτιέρ. Κι επιλέγει έναν πρωτότυπο τρόπο.

Εξήντα χρόνια μετά την εξόντωση των Εβραίων της Γαλλίας “που στην πλειονότητά τους, θυμήθηκαν τότε πως ήταν Εβραίοι” και την εξάρθρωση της Ομάδας Μανουσιάν, ένας σκηνοθέτης αποφασίζει να γυρίσει ταινία για τη ζωή του Τόμι, “έναν αληθινό ήρωα, που πέθανε νέος και όμορφος”. Οι αναμνήσεις της μητέρας του Τόμι, Ελέν, η οποία διατηρούσε εστιατόριο – προκάλυμμα για τους παρτιζάνους – στο Παρίσι και με την οποία ο Τόμι είχε παθολογική σχέση αγάπης, τα αρχεία της αστυνομίας για τη δράση και το τέλος των ξένων μαχητών του ΓΚΚ με την ονομασία FTP-MOI (Ελεύθεροι Σκοπευτές και Παρτιζάνοι – Μετανάστες εργάτες) κομμάτι των οποίων ήταν η Ομάδα Μανουσιάν, αποδεικνύονται πολύτιμα για τον συγγραφέα και, ως εκ τούτου, για τον σκηνοθέτη του μυθιστορημάτος.

Τον Ιούνιο του 1941, στον απόηχο των πρώτων, κοντά 4.000, συλλήψεων Εβραίων αλλά και των πρώτων κανονι-

Η ναζιστική αφίσα για την “Ομάδα Μανουσιάν”

σμών αποκλεισμού τους από πλήθος λειτουργημάτων και επαγγελμάτων, ο Τόμι παρατά το σχολείο, σε μια απότομη και πρόωγη ενηλικίωση, για να μπει στην Αντίσταση. Μοιράζει προκηρύξεις, κάνει αφισκοκλήσεις, γράφει συνθήματα στους τοίχους.

Ενα χρόνο μετά, λίγες μέρες μετά τη σύλληψη 12.000 Εβραίων – ανάμεσά τους, 4.000 παιδιά, πολλοί γέροντες, άρρωστοι, ανάπηροι – ο Τόμι προσχωρεί στους FTP-MOI που απαρτίζονται από Ρουμάνους, Ούγγρους, Πολωνοεβραίους, Ιταλούς, αλλά και παλαίμαχους του Ισπανικού Εμφυλίου ανεξαρτήτως εθνικότητας. Κύρια αποστολή τους “να σπάσουν το ηθικό του κατακτητή με τρομοκρατικές ενέργειες”, με επιθέσεις με χειροβομβίδες ή αυτοσχέδιες βόμβες αρχικά, με εκτροχιασμούς τρένων αργότερα.

Η οργανωμένη συμβαδίζει με την προσωπική αντίσταση. Ο Τόμι, “κομμουνιστής αλλά με αέρα αριστοκράτη, επηρμένος, αλαζόνας, απέπνεε ανωτερότητα” και με “παρουσιαστικό, χαρακτηριστικά και χρώματα που αμφισβητούσαν τα πορίσματα της ρατσιστικής ανθρωπομετρίας την οποία προωθούσε η προπαγάνδα του γαλλικού κράτους”, αψηφά τα αντισημιτικά μέτρα της κυβέρνησης. Δεν φορά το κίτρινο άστρο που έχει επιβληθεί από τον Ιούνιο του 1942, μπαίνει σε όποιο χώρο θέλει παρά την απαγόρευση από τον Ιούλη του ίδιου χρόνου της εισόδου των Εβραίων σε όλους τους δημόσιους χώρους πολιτισμού και ψυχαγωγίας.

Όλοι οι συναγωνιστές του Τόμι, με το προλεταριακό και κομμουνιστικό τους βιογραφικό, εκτελεστές που ο καθένας “είχε πολύ σοβαρούς λόγους για να σκοτώνει”, θα μπορούσαν να πρωταγωνιστήσουν στην μεγάλη οθόνη. Ο στρατιωτικός υπεύθυνος και ο πιο διάσημος της Ομάδας, ο Αρμένιος Μισάκ Μανουσιάν ή “Ζορζ”, ποιητής και δημοσιογράφος, ο Γίόσεφ Μποκτσόρ ή “Πιερ”, Εβραίος κομμουνιστής από την Πράγα, που είχε πολεμήσει με τις Διεθνείς Ταξιαρχίες στον Ισπανικό Εμφύλιο, ο Βολφ Βάσμπορτ ή “Μαρσέλ”, ο μοναδικός νεότερος από τον Τόμι τη στιγμή της εκτέλεσης, μόλις δεκαέξι χρονών, με τον όμορφο και τραγικό έρωτά του για τη Σάρα που κι αυτή κατέληξε σε κάποιο θάλαμο αερίων του Λουσβίτς (“Βολφ και Σάρα, ποτάμι τα δάκρυα, Κάννες, 5.000.000 εισιτήρια”, σκέφτεται κάποια στιγμή ο σκηνοθέ-

της).

Η τελευταία ευρηματική πινελιά του συγγραφέα είναι ο σύγχρονος Γκαμπριέλ, ο σκεπητοπονητής μαθητής λυκείου που ο σκηνοθέτης συναντά τυχαία στους δρόμους του Παρισιού και μοιάζει εκπληκτικά στον Τόμι. Ο Γκαμπριέλ θα υποδυθεί τον Τόμι στην ταινία και θα ταυτιστεί, σε ακραίο βαθμό, μαζί του. Καθώς ο Τόμι θυσιάζει τη ζωή του για την αγάπη του για την ελευθερία, ο Γκαμπριέλ σταδιακά και ολοένα πιο βασανιστικά απαρνιέται “τα πατίγια του, το στυλ του, τις εξόδους του” και τελικά το παρόν του.

Η ξεχασμένη ιστορία του Τόμι και των συντρόφων του έρχεται στα ελληνικά (Ιούνιος 2012) σε μια στιγμή που χρειάζεται να θυμηθούμε τα εγκλήματα του ναζισμού και όσους τον πολέμησαν. Και μας αφίρνει, παρά τη βιαιότητα των τελευταίων σκηνών των βασανισμών και των εκτελέσεων, με την αισιόδοξη φωνή του Τόμι στο νου να μας προτρέπει, στο ένα από τα δύο σημειώματα που άφησε πριν πεθάνει, “να χαίρεστε, γιατί για σας το ξημέρωμα θα φέρει τραγούδια”.

Λένα Βερέ

Επαναστατική μαιευτική

Αντόνιο Γκράμσι

Για την Αλήθεια ή για το να λέμε την αλήθεια στην πολιτική

Τιμή 16€, 228 σελίδες

Εκδόσεις Στοχαστής

Το βιβλίο αποτελεί επιλογή κειμένων από διάφορα βιβλία με κείμενα του Αντόνιο Γκράμσι που έχουν εκδοθεί ήδη στα ελληνικά. Περιέχει επίσης και τρία μικρά κείμενα, ανέκδοτα μέχρι τώρα στα ελληνικά, από την περίοδο της ενεργού πολιτικής δράσης και αρθρογραφίας του.

Ιδιαίτερως για εκείνους τους αναγνώστες που έχουν διαβάσει το βιβλίο των Chris Bambery και Chris Harman, Αντό-

νιο Γκράμσι: η ζωή και οι ιδέες ενός επαναστάτη (εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εμβάθυνση στη σκέψη του Γκράμσι στη βάση πλέον των ίδιων, αρκετά αντιπροσωπευτικών κειμένων του.

Αυτό είναι ιδιαίτερος χρήσιμο καθώς στην περίπτωση του Γκράμσι δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο κλασικό βιβλίο ή ένα σώμα χαρακτηριστικών βιβλίων του ιταλού επαναστάτη, όπως στην περίπτωση του Λένιν ή του Τρότσκι.

Στην πλειονότητά τους, λοιπόν, τα κείμενα ανήκουν στην περίοδο που ο Γκράμσι ήταν πολιτικός κρατούμενος στις φυλακές του Μουσσολίνι. Είναι αρκετά αντιπροσωπευτικά του μεγάλου φάσματος θεμάτων με τα οποία ασχολήθηκε ο ιταλός θεωρητικός του επαναστατικού κινήματος στην Ιταλία του Μεσοπολέμου.

Ο αναγνώστης έχει στο μυαλό του καταρχήν τρεις γενικές παρατηρήσεις ώστε να βοηθηθεί στην κατανόηση αυτών των κειμένων που, από το πρώτο έως το τελευταίο, κεντρίζουν και κινητοποιούν τη σκέψη και τη φαντασία κάθε επαναστάτη.

Πρώτα απ' όλα το σημαντικότερο: ότι ο Γκράμσι γράφει υπό το άγρυπνο βλέμμα του φασίστα δεσμοφυλάκα του, δηλαδή σε καθεστώς λογοκρισίας και αυτολογοκρισίας.

Αυτό σημαίνει ότι, όπως συνήθως επισημαίνεται, χρησιμοποιεί συχνότατα όρους και εκφράσεις με τις οποίες επιδιώκει συνειδητά να θολώσει την πραγ-

ματική σημασία μιας έννοιας ώστε να την αποδώσει πλαγίως, με «κώδικα». Για παράδειγμα, ο μαρξισμός αναφέρεται ως «η φιλοσοφία της πράξης» και το επαναστατικό κόμμα ως ο «σύγχρονος πρίγκιπας».

Σημαίνει επίσης ότι για τον ίδιο λόγο ο Γκράμσι πραγματεύεται ακόμα και ολόκληρα θέματα που από μια πρώτη άποψη εμφανίζονται γενικής, αφηρημένης θεματικής και παραξενεύμαστε. Ωστόσο, τα χρησιμοποιεί ή επιστρατεύει τα εργαλεία της μεταφοράς και της παραβολής, επειδή επιχειρεί να σχολιάσει τα επίκαιρα φαινόμενα της πολιτικής ή της κομματικής ζωής που τον ενδιαφέρουν να παρέμβει.

Για παράδειγμα, όταν, όπως θα διαπιστώσει ο αναγνώστης από τις πρώτες ήδη σελίδες του βιβλίου, γράφει για την αδιαφορία, την αισιοδοξία, τη φιλοδοξία, τον ενθουσιασμό, τις σχέσεις ελευθερίας και πειθαρχίας, ασφαλώς είναι σαφές ότι τις πραγματεύεται στη βάση του ιστορικού υλισμού, της ανάλυσης των οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων που αποτελούν το υπόβαθρο και το βάθος αυτής ή της άλλης συμπεριφοράς.

Δεν πρέπει, όμως, να τις απολαύσουμε μόνο ως λαμπρό δείγμα της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας και της κοινωνίας. Ο Γκράμσι παράλληλα επιδιώκει να περάσει από τη λογοκρισία την κύρια ανησυχία του για τα καθήκοντα του επαναστατικού κόμματος σε μια περίοδο που δεν φαίνεται άμεσα επαναστατική.

Για τον Γκράμσι, όπως και για όλους τους μαρξιστές θεωρητικούς του επαναστατικού κόμματος, ήταν αξίωμα ότι δεν αρκούσε η οργάνωση του εργατικού και επαναστατικού κινήματος γύρω από τον πόλο των οικονομικών αιτημάτων.

Γι' αυτό και η επιμονή του σε όλο το εύρος θεμάτων που αφορούν στο πώς συγκροτείται η αυτογνωσία της επαναστατικής τάξης, απαραίτητη προϋπόθεση για την αυτόνομη πολιτική της δράση (από τη λογοτεχνία και την πραγματέυση ιστορικών ζητημάτων μέχρι την επαναστατική εφημερίδα).

Για παράδειγμα, μέσα στο βιβλίο θα βρούμε πυκνότερες αναφορές σε διάφορα θέματα: από τις σχέσεις αίσθησης, κατανόησης και γνώσης, τη φύση του επιστημονικού διαλόγου και τα κριτήρια επιστημονικής αλήθειας (βλέπε το απόσπασμα για τον ιστορικό Υλι-

σμό) μέχρι την πραγματέυση της σύνδεσης ορθολογικότητας και παραγωγής (βλέπε το κεφάλαιο Αμερικανισμός και Φορντισμός).

Με το γεγονός της απομόνωσης της φυλακής σχετίζεται και μια δεύτερη παρατήρηση: ο αναγνώστης πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη του ότι έχει αναγκαστικά μια θολή και συγκεχυμένη εικόνα των σημαντικών πολιτικών εξελίξεων εκείνης της εποχής. Πρωτίστως και κυρίως, την πραγματικότητα των συνεπειών της ανόδου του σταλινισμού στη Σοβιετική Ένωση και του ναζισμού στη Γερμανία. Πρέπει να συνυπολογίσουμε ότι και αυτή η παράμετρος συγκλίνει στην αφηρημένη μορφή αλλά και την αμφισημία που διατρέχουν τα κείμενά του.

Ωστόσο, η περίοδος της φυλακής επιτρέπει να εμβαθύνει θεωρητικά σε θέματα που άλλοι μεγάλοι θεωρητικοί του επαναστατικού κινήματος των αρχών του 20ου αιώνα, όπως ο Λένιν και ο Τρότσκι, για παράδειγμα, δεν είχαν την αντικειμενική δυνατότητα από την άποψη του χρόνου και των υποχρεώσεων της Οκτωβριανής Επανάστασης και της προετοιμασίας της να επεκταθούν.

Αυτή είναι η τρίτη παρατήρηση σχετικά με την ανάγνωση του βιβλίου. Ο Γκράμσι έχει ως αφετηρία της σκέψης του ένα σημαντικό ερώτημα που πρέπει να κατανοήσουμε ότι διατρέχει όλο το βιβλίο: γιατί η πρόσφατη τότε επαναστατική εξέγερση στην Ιταλία απέτυχε και αντί για επανάσταση κατέληξε στην άνοδο των φασιστών στην εξουσία;

Το 1918 και το 1920, οι δυο σημαντικότερες φυσιογνωμίες του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος, ο Σεράτι και ο Μπορντινίγκα, μοιράζονταν την λαθεμένη αντίληψη ότι η δύναμη που έχει η εργατική τάξη μέσα στην οικονομία και την παραγωγή θα μεταφραζόταν αυτόματα σε πολιτική δύναμη. Απλώς έπρεπε να αφεθεί ο χρόνος να κυλήσει για να καταστεί αυτό από μόνο του δυνατό.

Ο Γκράμσι έχει ήδη κατανοήσει από τα χρόνια της ενεργού δράσης ότι η ανάγκη για αντιπαράθεση με αυτή την παθητική άποψη περνά μέσα από την ενεργητική πρακτική οικοδόμησης εκείνης της ηγεσίας που θα οδηγήσει με πρακτικά και ιδεολογικά βήματα τον αγώνα για την επαναστατική κατάληψη της πολιτικής εξουσίας. Είναι χαρα-

κτηριστική η φράση του: «*Τους μαρξιστές κομμουνιστές πρέπει να τους χαρακτηρίσει μια ψυχολογία που μπορούμε να την ονομάσουμε μαιευτική*» (σελ. 197).

Η ενεργητική παρέμβαση των επαναστατών, η επαναστατική πρακτική: αυτή είναι η βάση της σημαντικότερης παρακαταθήκης του Γκράμσι, δηλαδή της πραγματέυσης του περιήφμου θέματος της ηγεμονίας και των σχετιζόμενων εννοιών της ιδεολογίας και των διαφόρων μορφών αγώνα (πόλεμος θέσεων, πόλεμος ελιγμών/τακτικής, σσ. 84-85).

Η μάχη για την πολιτική εξουσία της εργατικής τάξης δεν περνά μέσα από το κοινοβούλιο ούτε απαραίτητως μέσα από την οργάνωση των εργατών στα συνδικάτα γενικώς (σελ. 167 και 175, για παράδειγμα). Και οι αριστεροί βουλευτές και οι αριστεροί συνδικαλιστές ηγέτες μπορούν να λειτουργήσουν ως διάυλοι διοχέτευσης αντιλήψεων που απλώς διαιωνίζουν την υπάρχουσα άδικη και καταπιεστική καπιταλιστική βαρβαρότητα.

Ο αγώνας για την ηγεμονία είναι ο αγώνας για την απελευθέρωση της εργατικής τάξης από τις ιδέες εκείνες που την εγκλωβίζουν και την καθηλώνουν σ' αυτή τη βαρβαρότητα. Ταυτοχρόνως είναι πρακτική δράση για την οργάνωση σε πολιτική δύναμη στην ιστορική προοπτική εξουσίας της εργατικής τάξης όλων των υπόλοιπων κινήματων εναντίον κάθε μορφής καταπίεσης και όλων των υπόλοιπων κοινωνικών τάξεων που πλήττονται από το εκμεταλλευτικό σύστημα των τραπεζιτών και των βιομηχάνων.

Μέσα από τις σελίδες αυτού του βιβλίου γίνεται σαφές ότι ο Γκράμσι δεν είχε την παραμικρή αμφιβολία ότι ένα τέτοιο καθήκον μόνο το επαναστατικό κόμμα μπορεί να το επιχειρήσει.

Αποστολής Λυκούργος

Επισκόπηση

Η κριτική της καπιταλιστικής κοινωνίας και η αναζήτηση μιας ριζοσπαστικής εναλλακτικής λύσης είναι το κόκκινο νήμα που συνδέει τα άρθρα των περιοδικών εκδόσεων που θα παρουσιάσουμε σ' αυτή την Επισκόπηση.

Η επιθεώρηση πολιτισμού **Ένεκεν** (τεύχος 26^ο, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2012) κυκλοφόρησε μέσα στις γιορτές των Χριστουγέννων. Μετά το editorial του εκδότη του **Γιώργου Γιαννόπουλου** («**Η τέχνη την εποχή της κρίσης**»), οι πολιτικές σελίδες του περιοδικού ανοίγουν με ένα κείμενο του **Πάνου Γκαργκάνια** με τίτλο «**Το τρήγωνο των Βερμούδων**», στο οποίο επιχειρείται μια συνθετική ανάλυση της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης και των πολιτικών προκλήσεων που ανοίγει η περίοδος για την Αριστερά. Ο **Μιχάλης Τρεμόπουλος** παρουσιάζει την ιστορία της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης από τους ναζί το 1944: ο τίτλος της μελέτης είναι «**Η Παραπεταμένη Απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης**» (ο καταθλιπτικός έλεγχος του Δήμου της πόλης από τη Δεξιά για πολλές δεκαετίες σήμανε τη συνειδητή άρνηση κάθε εορτασμού της συγκεκριμένης επετείου).

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα δύο άρθρα που πραγματεύονται το μυθιστόρημα του **Φράνσις Σκοτ Φιτζέραλντ** *Ο Υπέροχος Γκάτσμπυ* (1925), μια κριτική του αμερικάνικου ονείρου γραμμένη στα μέσα της χρυσής δεκαετίας του '20. Οι **Michael Lowy** και **Robert Sayre** γράφουν για την «**Πραγματοποίηση και Επιδεικτική Κατανάλωση στον Great Gatsby**», ενώ η **Δήμητρα Κυρίλλου** μένει περισσότερο στις κινηματογραφικές αποδόσεις του μυθιστορήματος («**Ο Υπέροχος Γκάτσμπυ και το αμερικάνικο όνειρο**»), εν όψει και της νέας ταινίας που αναμένεται να βγει στις αίθουσες το 2013 με ομώνυμο πρωταγωνιστή τον Λεονάρντο ντι Κάπριο. Μια νέα έκδοση του βιβλίου του Φιτζέραλντ κυκλοφόρησε πρόσφατα στα ελληνικά από τις εκδόσεις Άγρα.

Το περιοδικό **Ουτοπία** (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2012) γιορτάζει τα 100 τεύχη του με ένα αφιέρωμα στον **Κομμουνισμό** («**Θεωρία, Ιστορία, Προοπτική**»). Το στίγμα του εμβληματικού αυτού περιοδικού της Αριστεράς το δίνει συνοπτικά ο **Αλέξανδρος Χρύσης**: «*Σαφώς οριοθετημένη τόσο από τη σοσιαλδημοκρατία όσο και από τον σταλινισμό, η ΟΥΤΟΠΙΑ επιδίωξε να αντλήσει έμπνευση από τις πιο κριτικές και προωθημένες στιγμές του μαρξισμού, ανταποκρινόμενη ταυτοχρόνως στην ανάγκη όχι μόνο να ερμηνεύσουμε αλλά και να αλλάξουμε τον κόσμο.*»

Όλα ανεξαιρέτως τα άρθρα του εκατοστού τεύχους έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Για λόγους χώρου να αναφέρουμε εδώ μόνο τρία: το κείμενο του **Παναγιώτη Σωτήρη** με τίτλο «**Η επιστροφή του φρανζίσματος (Σημειώσεις πάνω στην τρέχουσα συζήτηση για τον κομμουνισμό)**» και του **Peter Thomas** «**Η ιδέα του κομμουνισμού και το ζήτημα της οργάνωσης**». Και βέβαια την σύντομη αλλά ουσιαστική παρέμβαση του **Daniel Bensaid** με αφορμή τα συνέδρια που οργανώθηκαν το 2009 γύρω από την ίδια θεματική, με τίτλο «**Δυνάμεις του Κομμουνισμού**». Γράφει ο Bensaid: «*Ο κομμουνισμός δεν είναι μια καθαρή ιδέα ούτε ένα δογματικό πρότυπο για την κοινωνία. Δεν είναι το όνομα ενός κρατικού καθεστώτος ούτε ενός νέου τρόπου παραγωγής. Είναι το όνομα ενός κινήματος που υπερβαίνει/καταργεί αδιάκοπα την κατεστημένη τάξη πραγμάτων. Αλλά είναι και ο σκοπός που καθώς αναδύεται από το κίνημα, το προσανατολίζει και του επιτρέπει, εν αντιθέσει προς τις πολιτικές χωρίς αρχές, τις αποσπασματικές δράσεις και τους καθημερινούς αυτοσχεδισμούς, να προσδιορίζει τι μας φέρνει πιο κοντά σε αυτό τον σκοπό και τι μας απομακρύνει από αυτόν. Με αυτή την έννοια δεν είναι μια επιστημονική γνώση του σκοπού, αλλά μια ρυθμιστική στρατηγική υπόθεση.*»

Μια νέα περιοδική έκδοση για τον μαρξισμό, έκανε την έντυπη εμφάνισή της, η **Μαρξιστική Επιθεώρηση Praxis**

(Δεκέμβριος 2012), με εύλωτο υπότιτλο «για την υπεράσπιση του κόσμου της εργασίας, την εργατική εξουσία και την Κομμουνιστική προοπτική». Στο παρόν τεύχος ξεχωρίζουν τα κείμενα του **Αντώνη Μπαλασάπουλου** με θέμα «**Διανοούμενοι και κράτος: συμπαγινές, συγκρούσεις, ρήξεις**» και του **Βαγγέλη Ζέρβα** με τίτλο: «**Η πολιτική οικονομία του Slavoj Zizek: καταστρέφοντας τα τετράδια της μαρξιστικής θεωρίας**».

Το διαμαντάκι του διμήνου είναι κρυμμένο στο νέο τεύχος του περιοδικού **Σημειώσεις** (Δεκέμβριος 2012, νο 76). Ο **Γεράσιμος Λυκαρδόπουλος** μετέφρασε δύο κείμενα του ρώσου λογοτέχνη **Αλεξάντρ Μπλοκ**. Το ένα («**Ο λαός και οι διανοούμενοι**»), γραμμένο το 1908, απηχεί την απογοήτευση της ρωσικής επαναστατικής инτελλιγέντσιας μετά την ήττα της επανάστασης του 1905 και την φαινομενική παθητικότητα του ρωσικού λαού. Το δεύτερο («**Οι διανοούμενοι και η Επανάσταση**»), γραμμένο το 1918, είναι μια σκληρή κριτική του Μπλοκ προς την «ακατάδεκτη και χλευαστική» инτελλιγέντσια για τον αρνητικό τρόπο με τον οποίο υποδέχτηκε την Οκτωβριανή επανάσταση του 1917.

«*Τι νομίζατε;*», ρωτάει οργισμένος ο Μπλοκ, «*ότι η επανάσταση θα ήταν ένα ειδύλλιο;*». «*Αλίμονο σ' εκείνους που περιμένουν από μια επανάσταση να εκπληρώσει μόνο τα δικά τους οράματα, όσο υψηλά κι ευγενή κι αν είναι. Μια επανάσταση, όπως ένας κυκλώνας, όπως μια θύελλα, φέρνει πάντα κάτι καινούργιο και απροσδόκητο. Ξεγελάει άσπλαχνα πολλούς, στη δίνη της είν' εύκολο πολλές φορές να καταποντίσει άξιους ανθρώπους και να βγάλει σώους στη στεγνή στεριά τους ανάξιους· αλλ' αυτά είναι λεπτομέρειες, δεν αλλάζουν ούτε την κύρια κατεύθυνση του χειμάρρου, ούτε τον βροντερό ρόχθο του που σκεπάζει κάθε άλλο ήχο. Ο ρόχθος αυτός ακούγεται ακόμα μεγαλειώδης – πάντα.*»

«*Με όλο σου το κορμί, με όλη σου τη ψυχή, με όλη σου τη συνείδηση – αφουγκράσου την Επανάσταση.*»

Θανάσης Καμπογιάννης